

LOKALER TIL AFTENSKOLEUNDERVISNING

Dokumentation og analyse af behov, udfordringer og
potentialer i Københavns Kommune

Rapport / September 2023

Malene Thøgersen, Maria Elisabeth
Nissen Jensen & Henriette Bjerrum

Videncenter
for Folkeoplysning

LOKALER TIL AFTENSKOLEUNDERVISNING

Titel

Lokaler til aftenskoleundervisning. Dokumentation og analyse af behov, udfordringer og potentialer i Københavns Kommune

Forfatter

Malene Thøgersen, Maria Elisabeth Nissen Jensen & Henriette Bjerrum

Øvrige bidragydere

Amalie Bøttern Steffensen

Rekvirent

Aftenskolernes Samråd i København

Layout

Videncenter for Folkeoplysning

Forsidefoto

FOF København/Hanne Fuglbjerg

Udgave

1. udgave, Aarhus, september 2023

Pris

Rapporten kan downloades gratis på www.vifo.dk

ISBN

978-87-94468-02-2 (pdf)

Udgiver

Videncenter for Folkeoplysning

Frederiksgade 78B, 2.

DK-8000 Aarhus C

T: +45 3266 1030

E: vifo@vifo.dk

W: www.vifo.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Indhold

Forord	7
Indledning og baggrund	8
Rapportens opbygning og hovedresultater.....	10
Del 1: Lokalesituationen i Københavns Kommune – en kontekstualisering.....	10
Del 2: Aftenskolernes lokalebrug – en kortlægning.....	12
Del 3: Perspektiver på lokalesituationen	14
Del 4: Samarbejdet om lokaler.....	18
Del 5: Perspektivering	18
Metode og datagrundlag	19
Spørgeskemaundersøgelse blandt aftenskoler	20
Kvalitative interviews og deltagerobservation.....	21
Del 1: Lokalesituationen i Københavns Kommune – en kontekstualisering.....	23
Kapitel 1: Et landsdækkende blik på lokalesituationen	24
Kapitel 2: Lovgivningens rammer	26
Kapitel 3: Aftenskoleområdet i Københavns Kommune.....	28
Aftenskolerne og aftenskolernes aktivitetsniveau	30
Økonomi og rammevilkår på området.....	34
Bookingproces og tildeling af kommunale lokaler	40
Del 2: Aftenskolernes lokalebrug – en kortlægning.....	49
Kapitel 4: Lokalernes ejerform	50
Kapitel 5: Almene lokaler og faglokaler	53
Del 3: Perspektiver på lokalesituationen.....	56
Kapitel 6: Aftenskolernes overordnede syn på lokaler.....	57
Kapitel 7: Det egnede lokale	61
Generelle perspektiver på det egnede lokale.....	62
Fagspecifikke perspektiver på det egnede lokale.....	71
Kapitel 8: Mængden af lokaler	81
Aftenskolernes perspektiver på mængden af lokaler	81
Booking og faktisk brug af lokalerne	86
Aftenskolernes Hus	88

Del 4: Samarbejde om lokaler	91
Kapitel 9: Samarbejde med forvaltningen	92
Kontaktflader mellem aftenskolerne og forvaltningen.....	92
Samarbejdet om at finde egnede og ledige lokaler	96
Kapitel 10: Samarbejde med kommunale institutioner	99
Folkeskolerne.....	101
Kulturhuse	109
Sundhedscentre	114
Del 5: Afsluttende perspektiver og potentialer.....	117
Kapitel 11: Fire tematiske perspektiver.....	118
Tværgående perspektiver på lokalernes ejerformer	118
Bedre udnyttelse af de kommunale lokaler.....	120
Lokalesituationen og folkeoplysningsloven.....	122
Samarbejde som et nødvendigt udviklingspunkt	123
Litteraturliste	126
Bilagsmateriale	129
Supplerende om metode og datagrundlag.....	129
Supplerende tabeller og figurer	130

Forord

Aftenskolernes Samråd i Københavns Kommune tog i 2022 initiativ til en undersøgelse af lokalesituationen på aftenskoleområdet i kommunen. Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) har gennemført undersøgelsen for Aftenskolernes Samråd, og denne rapport formidler undersøgelsens resultater.

Fra Vifos side vil vi gerne rette en særlig tak til styregruppen for sparring og godt samarbejde undervejs i forløbet. Ud over repræsentanter fra Vifo har styregruppen bestået af Kåre Emtoft fra FOF København, Astrid Buch Hansen fra SUKA, Rune Riismøller fra Kulturmix og Gitte Hass Ourø Hjorth fra Kultur- og Fritidsforvaltningen i Københavns Kommune. Styregruppens medlemmer har blandt andet bidraget med sparring i forbindelse med udarbejdelse af spørgeskema og i forbindelse med faktatjek af den endelige rapport. Derudover har Peter Holbaum Hansen, skoleleder i Familieskolen, hjulpet med at pilotteste spørgeskemaet. Ansvar for rapportens indhold er dog udelukkende Vifos eget.

Endelig, tak til alle dem, der har taget sig tid til at hjælpe i forbindelse med dataindsamlingen. Det gælder de mange københavnske aftenskoler, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen, og de aftenskoleledere, undervisere, samarbejdspartnere, der har stillet op til interviews. Derudover har medarbejdere i Kultur- og Fritidsforvaltningen i Københavns Kommune hjulpet med at stille diverse baggrundsmaterialer og opgørelser til rådighed og ved ligeledes at stille op til interviews.

Håbet er, at undersøgelsens vidensgrundlag kan danne udgangspunkt for en videre konstruktiv dialog om lokalesituationen på aftenskoleområdet i Københavns Kommune – men også at den kan give inspiration til kommuner og aftenskoler i andre dele af landet.

Videncenter for Folkeoplysning, september 2023

Indledning og baggrund

Adgangen til mødesteder og lokaler er og har altid været centralt for folkeoplysningen. Historisk set sikrede Grundloven forsamlingsfriheden, og særligt i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, der også betegnes som 'foreningstiden', skød forsamlingshuse op over hele landet og husede så forskellige aktiviteter som foredrag, gymnastik og husflid og husmoderforeninger (Nørgaard & Wøllekær 2014).

Siden da har der været en stor udvikling – både når det gælder aktiviteterne karakter og de forskellige aktører, der udbyder dem – men lokaler og mødesteder er fortsat en helt central forudsætning for mange af de aktiviteter, borgerne går til i deres fritid. Udviklingen i danskernes fritidsvaner stiller nye krav til faciliteternes karakter, samtidig med at stramme kommunale budgetter gør det vanskeligt at imødekomme alle ønsker og behov.

I denne rapport er der fokus på lokalesituationen på aftenskoleområdet i Københavns Kommune, som omfatter 71 aftenskoler med vidt forskellige karakteristika og faglige profiler. Der er små skoler som f.eks. kor og foredragsforeninger, der er fagligt specialiserede skoler, der er skoler rettet mod særlige målgrupper, og endelig er der store oplysningsforbund med en bred vifte af aktiviteter. Aftenskolerne benytter derfor også mange forskellige typer af kommunale og egne eller lejede lokaler. Det gælder både basisfaciliteter og faciliteter målrettet særlige typer af aktiviteter.

Baggrunden for undersøgelsen er, at Aftenskolernes Samråd oplever en række udfordringer relateret til lokalesituationen i Københavns Kommune. I forhold til de kommunale lokaler oplever samrådet mangel på tilstrækkelige og egnede lokaler, ligesom der kan være udfordringer med adgangsforhold og aflysninger. Derfor afvikler mange aftenskoler en stor del af undervisningen i egne og lejede lokaler, hvor det omvendt kan være svært at få økonomien til at løbe rundt. Det hænger sammen med, at lokaletilskuddet på aftenskoleområdet i Københavns Kommune er blevet udfaset hen over de senere år.

Lokalesituationen på aftenskoleområdet er dermed et område med mange oplevede udfordringer set fra samrådets synspunkt, men hvor der samtidig ikke eksisterer et samlet overblik over udfordringernes omfang og karakter. Aftenskolernes Samråd har derfor ønsket en grundig undersøgelse af området, så der er et vidensgrundlag at arbejde videre ud fra i samarbejde med kommunen.

Formålet med denne undersøgelse er derfor at dokumentere brugen af forskellige typer af lokaler og at få lokalesituationen og tilknyttede udfordringer og potentialer belyst fra forskellige vinkler. Undersøgelsen har de følgende fokuspunkter, som vil blive belyst igennem rapportens analyser:

- 1) At kortlægge brugen af hhv. kommunale og egne/lejede lokaler til aftenskoleundervisning
- 2) At analysere tilfredshed, behov, vurderinger af egnethed og erfaringer på forskellige niveauer

- 3) At belyse bookingprocesser, adgangsforhold og samarbejde om lokaler
- 4) På baggrund af analysens resultater at diskutere udfordringer, potentialer og læringspunkter, som kan danne grundlag for det videre arbejde med udvikling af lokalesituationen i Københavns Kommune.

Samlet har undersøgelsen både et dokumentations- og et læringsperspektiv. Resultaterne vil først og fremmest kunne sættes i spil i forhold til kommunens og aftenskolernes videre arbejde med lokalesituationen i Københavns Kommune, men sigtet er også at trække læring og perspektiver ud, som kan inspirere området som helhed.

Rapportens opbygning og hovedresultater

Rapporten består af fem dele, og nedenfor følger et kort resumé af rapportens opbygning og hovedresultater.

Del 1: Lokalesituationen i Københavns Kommune – en kontekstualisering

Efter en kort præsentation af undersøgelsens metode og datagrundlag optegner del 1 konteksten for analysen af lokalesituationen i Københavns Kommune. **Kapitel 1** indleder med et overordnet landsdækkende blik på emnet. Derefter følger **kapitel 2** med en kort gennemgang af de lovmæssige rammer, der regulerer området.

Endelig går **kapitel 3** i tre forskellige afsnit i dybden med aftenskoleområdet i Københavns Kommune med fokus på henholdsvis aftenskolerne og deres aktivitetsniveau, økonomien og rammevilkårene samt bookingprocesser og tildelingen af lokaler:

Aftenskolerne og aftenskolernes aktivitetsniveau

Der er i dag 71 aftenskoler med aktivitet i Københavns Kommune. Antallet har været støt faldende siden 2011, hvor 96 aftenskoler havde aktiviteter i kommunen. Antallet af undervisningstimer har ligeledes været faldende – men ikke i samme grad. I 2022 blev der gennemført knap 177.000 tilskudsberettigede undervisningstimer.

Udviklingen i aftenskolernes antal og aktivitetsniveau i Københavns Kommune er i god overensstemmelse med udviklingen på landsplan, hvor man ser en centralisering af aftenskoleaktiviteterne. Der er således et højt aktivitetsniveau på aftenskoleområdet i Københavns Kommune set i forhold til antallet af indbyggere – fordelt på et faldende antal aftenskoler.

Boks 1: Aftenskoleområdet i Københavns Kommune

- 71 aftenskoler
- 177.000 tilskudsberettigede undervisningstimer (2022)
- Stor variation i aftenskolernes volumen og fagudbud
- Højt aktivitetsniveau sammenlignet med landsplan

Aftenskoleområdet i Københavns Kommune dækker over en stor variation. Der er både helt små aftenskoler som kor og husflidsforeninger, store fagspecialiserede skoler og store oplysningsforbund med et bredt fagudbud. De største aftenskoler står for en meget stor del af det samlede aktivitetsniveau, hvilket afspejler sig i tilskudsfordelingen, hvor de ti største aftenskoler fik tildelt 75 pct. af det samlede tilskudsbeløb for 2023. Variationen i aftenskolernes fagudbud og volumen er centralt for analysen, da den naturligt medfører store forskelle i behovet for lokaler.

Økonomi og rammevilkår på området

Det samlede tilskud til aftenskoleundervisning i Københavns Kommune lå i 2022 på 56,4 mio. kr., hvoraf langt den største andel går til underviserløn. Det samlede tilskud har været faldende over tid – både på grund af det let faldende aktivitetsniveau og forskydninger i tilrettelæggelsesformer – men også på grund af en udfasning af lokaletilskuddet til aftenskoleundervisning. Hvor aftenskolerne i 2014 modtog 10,4 mio. kr. i lokaletilskud, er beløbet i dag på knap 760.000 kr., som er øremærket fem aftenskoler for psykisk sårbare.

Undersøgelsen viser ikke overraskende, at aftenskolerne er kritiske overfor udfasningen af lokaletilskuddet. 40 pct. af de aftenskoler, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, har mistet lokaletilskud. 12 ud af disse 15 aftenskoler angiver, at de har hævet deres deltagerbetaling som følge af fjernelsen af tilskuddet, mens en tredjedel har droppet nogle af deres aktiviteter. Flere aftenskoler udtrykker bekymring for, hvad prisstigningerne kommer til at betyde for aftenskolernes deltagersammensætning.

Inden for undersøgelsens rammer har det ikke været muligt at belyse de faktiske konsekvenser for aftenskolernes økonomi, og i hvilken udstrækning prisstigningerne har haft betydning for deltagersammensætningen. Sammenlignet med aftenskoler på landsplan oplever en større andel af aftenskolerne i Københavns Kommune dog udfordringer med at få økonomien til at løbe rundt og med at finde egnede lokaler.

Boks 2: Rammevilkår på aftenskoleområdet

- 56,4 mio. kr. i samlet tilskud til aftenskoleundervisning (2022)
- Aftenskolernes mulighed for lokaletilskud er blevet udfaset siden 2015
- I dag går knap 760.000 kr. af det samlede tilskud til lokaletilskud målrettet skoler for psykisk sårbare
- Mange aftenskoler har hævet deltagerbetalingen som følge af det mistede lokaletilskud

I forbindelse med udfasningen af lokaletilskuddet blev forenings- og aftenskolepakken etableret. Det er en pulje på 5,5 mio. kr., hvor både foreninger og aftenskoler har mulighed for at søge midler til forbedringer af offentlige lokaler – i samarbejde med de lokale institutioner.

Aftenskolernes brug af puljen er dog begrænset: I hele 2021 og 2022 har ni aftenskoler fået bevilliget midler fra puljen, og tre aftenskoler står for mere end 80 pct. af det samlede beløb. Derudover er det interessant, at bevillingerne især omhandler tiltag i kulturhuse, mens der ikke har været nogen ansøgninger, der involverer lokaler på folkeskoler.

Undersøgelsen viser samtidig, at de aftenskoler, der har fået bevilliget midler gennem puljen, er glade for muligheden, men at næsten en fjerdedel af aftenskolerne ikke kender til muligheden. Der ser dermed ud til at være et fortsat potentiale i at udbrede kendskabet til puljens muligheder og et behov for mere dialog mellem aftenskolerne og forvaltningen om,

hvilke lokaler der findes, som potentielt kan sættes i spil og gøres egnet til aftenskoleundervisning gennem puljens muligheder.

Bookingproces og tildeling af kommunale lokaler

Aftenskolerne booker kommunale lokaler gennem kommunens bookingsystem 'Foreningsportalen'. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at knap halvdelen af de aftenskoler, der benytter systemet, er godt tilfredse med det, mens en femtedel er utilfredse. Bookingperioden er på to år, hvilket flere aftenskoler ser som en styrke.

Det samlede indtryk fra undersøgelsen er, at de fleste aftenskoler får det, de søger, i bookingsystemet, og afslag ser dermed ikke ud til at være en stor udfordring. Udfordringen er snarere, at de lokaler, aftenskolerne har brug for, ikke altid findes i det kommunale bookingsystem (se kapitel 8).

Et udtræk fra bookingsystemet viser, at aftenskolerne har fået tildelt 1.360 timer på ugentlig basis i de kommunale lokaler, der indgår i bookingsystemet. Tiderne er fordelt til 33 forskellige aftenskoler, hvilket svarer til 46 pct. af alle aftenskoler i kommunen.

Udtrækket viser, at bevægelseslokaler udgør en stor del af de tildelte timer (45 pct.), og derefter kommer almene lokaler (28 pct.). De resterende timer fordeler sig på forskellige typer af faglokaler.

Boks 3: Tildelinger i det kommunale bookingsystem

- Antal tildelte timer i bookingsystemet: 1.360 timer ugentligt
- Timerne er fordelt til 33 aftenskoler
- Bookingerne omfatter især bevægelseslokaler og almene lokaler
- 47 pct. af de tildelte timer er på folkeskoler

47 pct. af de tildelte timer er i lokaler på folkeskoler, som dermed er den facilitetstype, der er mest i spil i bookingsystemet. Lokaler i kulturhuse fylder dog også godt i det samlede billede, mens idrætshaller står for en mindre del af det samlede timetal.

Tidsrummet kl. 8-16 omfatter 34 pct. af de tildelte timer i kommunale lokaler, mens spørgeskemaundersøgelsen viser, at 50 pct. af aftenskolernes aktiviteter foregår i dette tidsrum. Det hænger sammen med, at en stor del af aftenskolernes samlede aktiviteter foregår i egne og lejede lokaler.

Del 2: Aftenskolernes lokalebrug – en kortlægning

Del 2 omfatter en kortlægning af aftenskolernes lokalebrug med udgangspunkt i resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt aftenskolerne. Der vil blive sondret mellem lokalerne forskellige ejerformer (kapitel 6), og hvorvidt der er tale om almene lokaler eller faglokaler (kapitel 7).

Kapitel 4 viser, at halvdelen af aftenskolerne i spørgeskemaundersøgelsen bruger kommunale lokaler, som de har fået tildelt gennem bookingsystemet. Det svarer godt til det billede, udtrukket fra bookingsystemet viser. Dertil har 11 pct. af aftenskolerne undervisning i andre typer af kommunale lokaler uden for bookingsystemet. Lejede lokaler er ligeledes udbredt: 35 pct. har undervisning i lejede lokaler med fuld råderet, mens 17 pct. benytter lejede lokaler med begrænset råderet, hvor de typisk lejer sig ind på timebasis. Kun 7 pct. af aftenskolerne har lokaler, som de selv ejer.

Kortlægningen af aftenskolernes lokalebrug illustrerer tydeligt den store variation i aftenskolernes volumen: 42 pct. af aftenskolerne har kun undervisning ét sted, mens 17 pct. har undervisning på mere end 20 lokaliteter. Derfor er der også mange aftenskoler, der benytter flere forskellige lokaletyper, når det kommer til ejerform, mens kun 28 pct. udelukkende bruger kommunale lokaler.

I spørgeskemaundersøgelsen har aftenskolerne angivet, hvordan undervisningstimerne fordeler sig på lokalernes ejerform. Ud af de næsten 130.000 undervisningstimer, der indgår i aftenskolernes svar, foregår blot 15 pct. i kommunale lokaler. Langt den største del af aftenskoleundervisningen foregår dermed i aftenskolernes egne og lejede lokaler: 42 pct. foregår i lejede lokaler med fuld råderet, mens 30 pct. foregår i lokaler, aftenskolerne selv ejer.

Boks 4: Aftenskolernes lokalebrug – ejerform

- 15 pct. af aftenskolernes undervisning foregår i kommunale lokaler
- 42 pct. foregår i lokaler med fuld råderet
- 30 pct. foregår i lokaler, aftenskolerne selv ejer

Kapitel 5 belyser aftenskolernes lokalebrug på tværs af lokaletyper. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 52 pct. af aftenskolernes undervisningstimer foregår i forskellige typer af faglokaler, mens resten foregår i almene lokaler som mødelokaler, klasseværelser og lignende.

Når det gælder faglokaler, er der flest aftenskoler, som benytter bevægelseslokaler, musiklokaler og håndarbejdslokaler, men også bassiner, lokaler til værkstedsfag, lokaler til madlavning og lokaler til keramik er i spil. Der er en tydelig forskel på undervisningstimeres fordeling på ejerform på tværs af almene lokaler og faglokaler: Hvor 21 pct. af undervisningen i almene lokaler foregår i kommunale lokaler, er den tilsvarende andel kun på 10 pct, når det gælder undervisningen i faglokaler.

Boks 5: Aftenskolernes lokalebrug – lokaletyper

- 52 pct. af aftenskolernes undervisningstimer foregår i faglokaler
- 10 pct. af undervisningen i faglokaler foregår i kommunale lokaler
- 21 pct. af undervisningen i almene lokaler foregår i kommunale lokaler

Som del tre vil vise, kan dette mønster skyldes, at aftenskolerne oplever udfordringer ved at skulle bruge kommunale faglokaler, da undervisningen typisk kræver særligt udstyr og gode opbevaringsmuligheder, som ikke altid er til stede. Derudover har mange aftenskoler oplevet praktiske udfordringer i forbindelse med brugen af offentlige lokaler. Hele 88 pct. af undervisningstimerne i faglokaler foregår således enten i aftenskolernes egne lokaler eller i lokaler, de lejer med fuld råderet.

Del 3: Perspektiver på lokalesituationen

Del 3 sætter fokus på de forskellige perspektiver på lokalesituationen, som kommer til udtryk i undersøgelsen, med udgangspunkt i tre temaer, som behandles i hver deres kapitel: Aftenskolernes overordnede syn på lokaler, det egnede lokale og mængden af lokaler.

Kapitel 6 belyser aftenskolernes overordnede syn på lokalerne med fokus på, hvilke faktorer de oplever som særligt vigtige, og hvor tilfredse de er med lokalerne. Resultaterne viser, at de tre vigtigste parametre for aftenskolerne er, at lokalerne er egnede til formålet, at der er stabile adgangsforhold, og at lokalerne er gjort ordentlig rent.

Boks 6: De tre vigtigste parametre for aftenskolerne

- At lokalerne er egnede til formålet
- At der er stabile adgangsforhold
- At lokalet er gjort ordentligt rent

Størstedelen af aftenskolerne er overvejende tilfredse med den samlede lokalesituation og placerer sig i den positive ende af tilfredshedsskalaen, mens 16 pct. er decideret utilfredse. Der er stor forskel på aftenskolernes tilfredshed på tværs af aftenskoletyper, hvor de store flerfaglige aftenskoler er mindst tilfredse.

Den kvalitative del af undersøgelsen viser, at aftenskolernes tilfredshed – eller mangel på samme – hænger tæt sammen med deres oplevelse af lokalernes egnethed til den aktivitet, som skal foregå, men også tilgængelighed, aflysninger, atmosfære og miljø har betydning.

Aftenskolerne er mest tilfredse med de lokaler, de selv ejer, og de lejede lokaler, som de har fuld råderet over, mens tilfredsheden er lavest ved kommunale lokaler, der stilles gratis til rådighed. Den lavere tilfredshed med de kommunale lokaler kommer især til udtryk ved de følgende parametre: Flexibiliteten i brugen af lokalerne, rengøringen af lokalerne, muligheden for opbevaring og adgangsforholdene til lokalerne.

Kapitel 7 sætter fokus på 'det egnede lokale', som er et helt centralt begreb i folkeoplysningsloven. Første del af kapitlet har fokus på generelle perspektiver på egnede lokaler (lokalernes tilgængelighed og miljø), mens anden del har fokus på fagspecifikke perspektiver.

Boks 7: Elementer i generelle perspektiver på det egnede lokale

- Lokalernes geografiske placering
- Adgangsforhold
- Omfanget af aflysninger
- Lokalets atmosfære og miljø

Når det gælder de generelle perspektiver på egnethed, opleves adgangen til offentlig transport som et vigtigt element for mange aftenskoler. Derfor kan lokalernes geografiske placering have stor betydning. For aftenskolerne skyldes det først og fremmest hensynet til at kunne fylde holdene op, hvilket opleves som svært i de mindre attraktive geografiske områder. Nærheden til offentlig transport og kendte lokaler i lokalområdet kan være særlig vigtig for kursister med særlige behov og for ældre deltagere.

Ifølge forvaltningen kan beliggenheden og adgangen til offentlig transport være nogle af de største barrierer for udlån af lokaler. Oplevelsen er, at gode og velegnede lokaler ikke bliver booket, hvis de ligger i mindre attraktive områder. Derfor kan der være et potentiale i en tættere dialog på tværs af forvaltning og aftenskoler om de konkrete behov i forskellige dele af byen, men også om, hvordan der kan skabes liv i de faciliteter, der ligger mere perifært.

Adgangsforholdene er helt afgørende for oplevelsen af egnethed, da adgang er en forudsætning for, at aktiviteten kan foregå. Analysen viser, at adgangsforholdene overordnet set fungerer godt ved egne og lejede lokaler, mens billedet er mere blandet ved offentlige lokaler. Især på folkeskolerne, hvor der er indført elektroniske adgangssystemer, opstår der jævnlige problemer. Udfordringerne med adgangssystemerne skaber frustrationer hos aftenskolerne, men også hos forvaltningen, som bruger meget tid på at løse udfordringerne.

Udfordringerne forstærkes af, at der typisk ikke er nogen lokaleansvarlige til stede ude på skolerne, når aftenskolerne bruger lokalerne. Hvis de ikke kan komme ind, skal de ringe efter hjælp hos den centrale rådhusvagt, hvilket aftenskolerne har blandede erfaringer med.

Der er også eksempler på, at de elektroniske adgangssystemer fungerer godt, men generelt er billedet, at det fungerer bedst, hvis det suppleres af gode vejledninger og kendskab og dialog på tværs af aftenskolerne og de lokale institutioner.

Aflysninger er en anden central problemstilling relateret til lokalernes egnethed. Blandt aftenskolerne er der generelt forståelse for, at lokalerne kan være utilgængelige i særlige situationer. Men der kan opstå udfordringer i de tilfælde, hvor aflysningerne først meldes ud sent, da det både kan medføre store udgifter og dårligt omdømme.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at det især er på folkeskoler, at aftenskolerne oplever aflysninger. Her har halvdelen af de aftenskoler, der har undervisning på

folkeskoler, oplevet akutte aflysninger på selve dagen. Problemet ser ud til at være betydeligt mindre, når det gælder lokaler i kulturhuse, sundhedscentre og andre typer af kommunale lokaler, hvor dialogen på tværs ofte er lidt tættere. Vigtigheden af rettidige aflysninger kan derfor være et centralt opmærksomhedspunkt i det videre samarbejde mellem folkeskoler, forvaltning og aftenskoler.

Lokalets atmosfære og miljø er mindre håndgribelige aspekter af det egnede lokale, som alligevel kan have stor betydning for både kursister og undervisere. For underviserne kan der være stor forskel på at undervise i et ældre nedslidt lokale og i et lokale, som har et miljø, underviserne kan være stolte af. Her kan det dog være mere subjektivt, hvilke forhold der har betydning, ligesom der kan være store forskelle på tværs af fag.

For nogle aftenskoler er det faglige miljø og atmosfæren særlig centralt. Det gælder ikke mindst de skoler, som har specialiseret sig inden for bestemte typer af fag og har bygget et fagligt miljø op omkring det, og hvor både undervisere og kursister har en forventning om høj kvalitet.

Endelig tyder undersøgelsen på, at miljøet i og omkring lokalerne kan have stor betydning for de muligheder, der er for socialt samvær på tværs af kursisterne. Nogle steder indbyder omgivelserne til snak og hygge efter undervisningen, mens det andre steder er betydeligt sværere.

Særligt når det gælder lokalernes atmosfære og miljø viser undersøgelsen dog, at der kan være forskel på forvaltningens og aftenskolernes forståelse af egnethed. Hvor forvaltningen helt overvejende har fokus på, at lokalet skal være egnet til den specifikke aktivitet, har flere aftenskoler og undervisere også fokus på de ting, der ligger ud over – som f.eks. rammer til socialt samvær – selvom egnetheden til faget også for aftenskolerne er det helt afgørende.

Når det gælder de fagspecifikke perspektiver, viser undersøgelsen, at den store bredde i aftenskolernes fagudbud stiller mange forskellige krav til 'det egnede lokale'.

Boks 8: Elementer i fagspecifikke perspektiver på det egnede lokale

De enkelte fag stiller forskellige krav til det egnede lokale:

- Udstyr som er nødvendigt for det enkelte fag
- Særlige karakteristika ved rummet (plads-, lys- og lydforhold), som er vigtige for det enkelte fag

Aftenskolernes svar i spørgeskemaundersøgelsen viser, at aftenskolerne især har fokus på det udstyr, som er nødvendigt for de enkelte fag, og som gør lokalerne egnede til formålet. Det gælder f.eks. træningsredskaber og mulighed for musik til dans og bevægelse, ovn til at brænde ler i til keramik, instrumenter til musik og fungerende AV-udstyr til sprogundervisning. Men der nævnes også særlige karakteristika ved rummets udformning i form

af pladsforhold, lys- og lydforhold og plads til opbevaring, hvor behovene kan variere på tværs af de specifikke fag.

Det kvalitative materiale – og især undervisernes perspektiver – giver mulighed for at dykke længere ned i lokalernes egnethed i specifikke typer af fag som yoga, kor, madlavning og keramik, som på hver sin måde stiller særlige krav til lokalet. Sådanne fagspecifikke perspektiver kan være vigtige i det fremtidige samarbejde mellem aftenskolerne og forvaltningen og den fælles indsats for at finde egnede kommunale lokaler.

Flere informanter fremhæver, at det er lettere at arbejde med lokalernes egnethed i aftenskolernes egne og lejede lokaler, hvor de har mulighed for selv at tilpasse lokalet til fagets behov og skabe det miljø omkring faget, som de ønsker. I offentlige lokaler kan der omvendt være mindre fleksibilitet og større usikkerhed omkring lokalerne og udstyret. Undersøgelsen viser dog, at aftenskoleunderviserne er dygtige til at tilpasse undervisningen til de muligheder, lokalerne giver.

Kapitel 8 belyser aftenskolernes perspektiver på mængden af lokaler og mulige potentialer for at sætte flere lokaler i spil.

Først og fremmest belyses det, om aftenskolerne oplever at have adgang til nok lokaler. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at tre fjerdedele af aftenskolerne oplever at have adgang til nok lokaler, men der er store forskelle på tværs af aftenskoletyper. Halvdelen af de store flerfaglige aftenskoler, som står for en meget stor andel af aftenskolernes samlede aktivitetsniveau, har angivet, at de ikke har lokaler nok.

Boks 9: Mængden af lokaler

- 75 pct. af aftenskolerne angiver, at de har nok lokaler
- Lokalemanglen er især udbredt blandt store flerfaglige aftenskoler
- Manglen omfatter især lokaler i dagtimer og særlige typer af faglokaler

De hyppigst nævnte årsager til lokalemanglen er, at de lokaler, aftenskolerne har brug for, ikke findes i det kommunale bookingsystem, og at det er for dyrt at have egne og lejede lokaler. Lokalemanglen omhandler især lokaler i dagtimerne og særlige typer af faglokaler som bevægelseslokaler, varmtvandsbassiner og lokaler til værkstedsfag.

I lyset af den oplevede lokalemangel blandt nogle aftenskoler er det relevant at se på, om de eksisterende lokaler kan udnyttes bedre, end de bliver i dag, og hvordan der kan skabes flere lokaler. Undersøgelsen belyser dette ved at se på informanternes perspektiver på sammenhængen mellem booking og faktisk brug af lokalerne og på forventningerne til den fremtidige brug af Aftenskolernes Hus, der er under etablering.

Del 4: Samarbejdet om lokaler

Del 4 har fokus på samarbejdet om lokaler. **Kapitel 9** belyser samarbejdet mellem aftenskolerne og forvaltningen. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der er stor variation i, hvor ofte aftenskolerne er i kontakt med forvaltningen. For de fleste aftenskoler, som bruger kommunale lokaler, er kontakten dog begrænset til en eller flere gange om året, men ikke hver måned. 18 pct. af de aftenskoler, der benytter kommunale lokaler, angiver, at de har en fast kontaktperson i forvaltningen.

Flere aftenskoler efterspørger mulighed for mere personlig kontakt med medarbejderne i forvaltningen, da de tilgængelige kanaler i dag er fællesmailen til bookingsystemet eller kommunens hovednummer. Derudover oplever flere, at responstiden er lang. Undersøgelsen tyder på, at disse udfordringer i nogen grad kan tilskrives begrænsede ressourcer.

Når det gælder samarbejdet om at finde egnede kommunale lokaler, efterlyser forvaltningen et større engagement og en tættere dialog med aftenskolerne om, hvilke konkrete lokaler de har behov for, og i hvilke geografiske områder de mangler lokaler.

Kapitel 10 belyser samarbejdet mellem aftenskolerne og de lokale institutioner, hvor de benytter lokaler. De tre vigtigste institutionstyper er folkeskoler, kulturhuse og sundhedscentre. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 64 pct. af aftenskolerne overordnet set er tilfredse med samarbejdet, mens 14 pct. er decideret utilfredse. Resultaterne viser derudover, at god, personlig kontakt opleves som et helt centralt enzym i det gode samarbejde. Det gør sig gældende på tværs af institutionstyper, mens de oplevede udfordringer varierer.

Aftenskolerne oplever flest udfordringer ved samarbejdet med folkeskolerne, hvor problemerne både omfatter praktiske, kommunikative og ressourcemæssige forhold. For kulturhusene og sundhedscentre handler det i højere grad om, at aftenskolerne har begrænset adgang til institutionernes lokaler. Grundet kulturhusenes indtjeningskrav indgår kun en begrænset andel af kulturhusenes lokaler i det kommunale bookingsystem. Når det gælder sundhedscentre, er samarbejdet bundet op på lokale aftaler mellem sundhedscentre og aftenskoler, som kræver ressourcer at etablere.

For alle tre institutionstyper er der et stort potentiale for at øge det gensidige kendskab, løse de praktiske udfordringer og dermed både skabe rum for en bedre udnyttelse af institutionernes lokaler og for flere synergier på tværs.

Del 5: Perspektivering

Del 5 er en afsluttende perspektivering, som trækker en række opmærksomhedspunkter frem til det videre arbejde med og samarbejde om aftenskolernes lokalesituation i Københavns Kommune. Perspektiveringen har fokus på de følgende fire temaer:

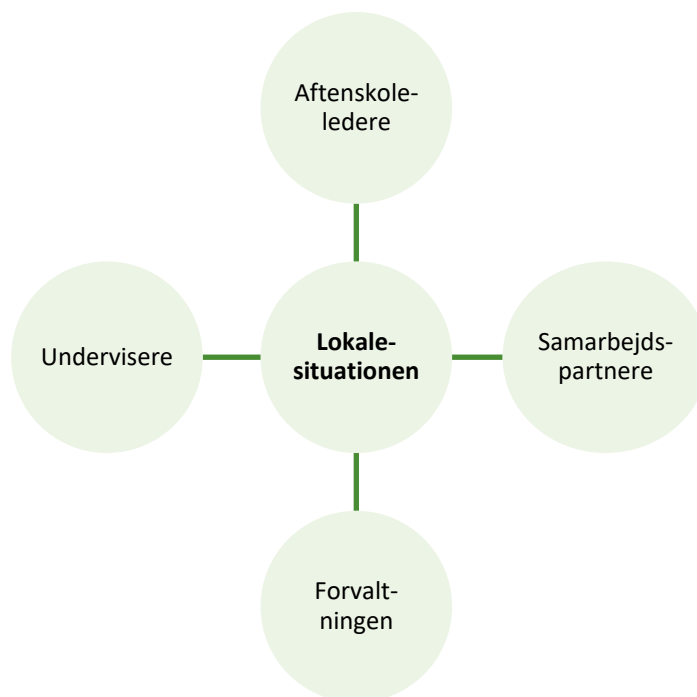
- Tværgående perspektiver på lokalernes ejerform
- Bedre udnyttelse af kommunale lokaler
- Lokalesituationen og folkeoplysningsloven
- Samarbejde – et nødvendigt potentiale.

Metode og datagrundlag

Datagrundlaget for undersøgelsen består af en kombination af kvantitativt og kvalitativt datamateriale, som er indsamlet i forbindelse med undersøgelsen. Dette mixed methods-design er benyttet for at kunne tilvejebringe mere dækkende viden om lokalesituationen på aftenskoleområdet (Frederiksen 2014).

Mens spørgeskemaundersøgelsen giver et kvantitativt blik på aftenskolernes lokalebrug samt deres perspektiver på lokalesituationen og eventuelle mønstre i disse, bidrager det kvalitative materiale med en dybere forståelse for problemstillingerne på området og de oplevede udfordringer og potentialer på tværs af forskellige aktører (se figur 1). Ikke mindst i analysen af lokalernes egnethed bidrager det kvalitative materiale og de fagspecifikke cases med central nuancering af lokalernes betydning i forskellige typer af fag. De to typer af data integreres i analysen af de tematikker, rapporten har fokus på. De indledende interviews med aftenskoleledere er derudover benyttet som baggrundsviden i forbindelse med udformningen af spørgeskemaet til aftenskolerne.

Figur 1: Undersøgelsens perspektiver på lokalesituationen

Nedenfor følger en kort beskrivelse af undersøgelsens metode og datagrundlag. Ud over det beskrevne datamateriale, som er indsamlet af Vifo, har Kultur- og Fritidsforvaltningen i Københavns Kommune tilvejebragt oversigter over udviklingen i aktiviteter og tilskud på området samt bookingoversigter for kommunale lokaler. Derudover indgår en gennemgang af referater fra Folkeoplysningsudvalget, kommunale retningslinjer og andre relevante dokumenter i undersøgelsens samlede baggrundsresearch.

Spørgeskemaundersøgelse blandt aftenskoler

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en elektronisk undersøgelse sendt ud via e-mail til kontaktpersoner for alle aftenskoler med aktiviteter i Københavns Kommune i 2023. Undersøgelsen blev sendt ud til 71¹ aftenskoler og er gennemført i perioden fra 14. marts til 22. maj 2023. Undervejs blev der udsendt en reminder, og der blev gennemført en afsluttende ringerunde. Ved undersøgelsens afslutning havde 38 besvaret hele spørgeskemaet (54 pct.), mens otte havde besvaret delvist. I alt har 46 aftenskoler – svarende til 66 pct. – bidraget til undersøgelsen.

Som det også vil fremgå senere i rapporten, er der stor variation i aftenskolernes aktivitetsniveau. Det er derfor også relevant at se på, hvor meget de aftenskoler, der har besvaret hele spørgeskemaet, fylder i det samlede aktivitetsbillede. Det er gjort ved at se på, hvor stor en andel af det samlede tilskud til undervisning disse aftenskoler udgør². Som tabel 1 viser, står de 38 aftenskoler, som har gennemført hele spørgeskemaundersøgelsen, for 81 pct. af det samlede tilskud til undervisning i budgettet for 2023³.

Tabel 1: Respondenternes andel af samlet budget (2023)

Budgetteret tilskud til de 38 aftenskoler (2023)	30.513.038,51 kr.
Budgetteret tilskud i alt (2023)	37.547.964,41 kr.
Respondenternes andel af budget	81 pct.

Kilde: Budget 2023 voksenundervisning. Bilag til referat af møde i Folkeoplysningsudvalget den 06/12 2022.

Dette billede vidner om, at langt de fleste større aftenskoler har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. Tabel 2 viser, hvordan respondenterne fordeler sig på forskellige aftenskoletyper ud fra den typologi, der blev udviklet i forbindelse med Vifos landsdækkende aftenskoletyper (Thøgersen & Bjerrum 2018), og som sonderer mellem fire forskellige aftenskoletyper ud fra deres størrelse og fagudbud. Som det fremgår, har meget få små etfaglige aftenskoler besvaret spørgeskemaet, mens besvarelsernes derudover antalsmæssigt er jævnt fordelt på tværs af de øvrige aftenskoletyper.

¹ Der blev sendt ud til 72 aftenskoler, men under ringerunden oplyste en enkelt, at aftenskolen ikke længere eksisterer.

² Det har ikke været muligt at få oplyst antallet af undervisningstimer for hver enkelt aftenskole med aktivitet i kommunen. Derfor er det i stedet valgt at se på tilskudsniveauet som en indikator for aftenskolernes størrelse. I den beregning er det dog vigtigt at være opmærksom på, at aftenskoler med meget handicapundervisning, hvor tilskuddet er højere, vil udgøre en større andel af tilskudsniveauet end af aktivitetsniveauet.

³ Hvis alle 46 aftenskoler, som har bidraget til undersøgelsen, regnes med, står de for 88 pct. af det samlede budgetterede tilskud for 2023.

Tabel 2: Aftenskoletyper – fordeling blandt deltagende aftenskoler

Aftenskoletype	Antal	Andel i pct.
Lille et-faglig skole (1 fag – under 100 timer)	3	8
Lille flerfaglig skole (Flere fag – 1.000 timer og derunder)	10	28
Stor et-faglig skole (1 fag – over 100 timer)	11	31
Stor flerfaglig skole (Flere fag – 1.000 timer og derover)	12	33
I alt	36	100

Det er ikke muligt at opdele hele populationen af aftenskoler i København ud fra den ovenstående typologi, da den er baseret på antallet af undervisningstimer. Derfor indgår kun de skoler, der har besvaret spørgeskemaet – inklusive antallet af tilskudsberettigede undervisningstimer.

Kvalitative interviews og deltagerobservation

I forbindelse med undersøgelsen er der gennemført i alt 20 kvalitative enkeltinterviews og ét fokusgruppeinterview. Informanterne omfatter aftenskoleledere, undervisere og samarbejdspartnere samt med en medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen med ansvar for lokaleområdet (se tabel 3). I fokusgruppeinterviewet med undervisere er der benyttet billedmateriale i form af snaplogs⁴ som udgangspunkt for diskussionen af lokalernes betydning og egnethed. Dertil er der gennemført deltagerobservation på to udvalgte undervisningslektioner. I rapportens bilagsmateriale ses en mere uddybende oversigt over materialet (se tabel 22 i bilagsmaterialet). Alle interviews er efterfølgende transskriberet og kodet i NVivo. De citater, der er anvendt i rapporten, er godkendt af informanterne.

Tabel 3: Undersøgelsens kvalitative datagrundlag

Kvalitativt materiale	Fokus
Otte interviews med aftenskoleledere	Aftenskolens lokalebrug og behov, aftenskolens perspektiver på lokaletsituationen og samarbejdet med kommune og institutioner, synet på egnede lokaler og oplevede udfordringer og potentialer.
Fire interviews med samarbejdspartnere	Erfaringer med samarbejdsrelationer omkring lokaler og oplevede udfordringer og potentialer.
Et fokusgruppeinterview med undervisere	Lokalernes betydning for undervisningen i forskellige typer af fag, erfaringer med lokaler, syn på 'egnet lokale'.
Seks enkeltinterviews med undervisere/kordinatore i udvalgte fag	Lokalernes betydning for undervisningen i udvalgte fag, erfaringer med lokaler, syn på 'egnet lokale'. Der var fokus på fagene madlavning, kor og yoga.
To deltagerobservationer i udvalgte fag	At se lokalerne i brug i en konkret undervisningssituation (kor og yoga).
To interviews med medarbejder i kommunens forvaltning	Aftenskolernes brug af kommunale lokaler, booking og tildelingsprocedurer, synet på egnede lokaler og oplevede udfordringer og potentialer.

⁴ Forud for interviewet blev underviserne bedt om at tage en række fotos af de lokaler, de har undervisning i, med fokus på 'det egnede lokale'. Under interviewet blev billederne anvendt som udgangspunkt for diskussionen af lokalernes betydning og egnethed.

A photograph of a workshop or studio. In the foreground, there is a white table with a metal frame. Behind the table, there are several shelves and racks filled with white buckets, some of which are labeled with letters and numbers like 'F', '4F', '4D', '4E', '04-2', 'R1', 'R3', and 'R4'. To the left, there is a wooden cabinet and a black bucket. In the background, there is a window with a view of the outdoors. The text 'DEL 1: LOKALESITUATIONEN I KØBENHAVNS KOMMUNE - EN KONTEKSTUALISERING' is overlaid on the image in a white box.

DEL 1: LOKALESITUATIONEN I KØBENHAVNS KOMMUNE - EN KONTEKSTUALISERING

Del 1: Lokalesituationen i Københavns Kommune – en kontekstualisering

Formålet med rapportens første del er at sætte konteksten for de efterfølgende analyser af lokalesituationen i Københavns Kommune. Kapitel 1 giver et indblik i de landsdækkende tendenser på området, og hvad der findes af eksisterende viden om aftenskolernes lokalesituation. Derefter følger kapitel 2 med en kort overordnet gennemgang af de lovmæssige rammer, som regulerer området. Endelig går kapitel 3, 4 og 5 i dybden med aftenskoleområdet i Københavns Kommune med fokus på aftenskolerne og deres aktivitetsniveau, økonomien og rammevilkårene på området samt bookingprocesser og lokaletildeling ved aftenskolernes brug af kommunale lokaler.

Kapitel 1: Et landsdækkende blik på lokalesituationen

Der findes ikke nogen landsdækkende analyser, som specifikt har haft fokus på aftenskolerne lokalesituation, og hvordan den håndteres på tværs af kommuner. Vifos undersøgelser 'Folkeoplysningen i kommunerne' og 'Aftenskolerne – hvordan har de det?' kan dog give et overordnet indblik i nogle af de tematikker, som også er relevante for denne undersøgelses fokus.

Først og fremmest viser 'Folkeoplysningen i kommunerne', som er en bred undersøgelse af, hvordan kommunerne administrerer folkeoplysningsloven, at lokaletildeling og lokale-tilskud er det område, hvor flest kommuner (30 pct.) oplever udfordringer i forbindelse med administrationen af folkeoplysningsloven (Thøgersen 2021b, 45). Undersøgelsen viser også, at det gælder både på foreningsområdet og aftenskoleområdet (Eske 2021, 44; Thøgersen 2021a, 58).

Kommunernes uddybende svar viser, at udfordringerne med lokaler på aftenskoleområdet især omhandler mangel på lokaler. For nogle kommuner handler det specifikt om at finde tilstrækkeligt med lokaler i dagtimerne, mens det for andre handler om specifikke typer af lokaler – især nævner flere kommuner mangel på varmtvandsbassiner. Endelig oplever nogle kommuner en tendens til, at flere aftenskoler gerne vil have tilskud til egne lokaler, fordi de kommunale lokaler ikke opleves som egnede – især når det gælder faglokaler.

Samlet set viser 'Folkeoplysningen i kommunerne', at det langt fra kun er i Københavns Kommune, at der opleves udfordringer med lokalesituationen. Derudover er undersøgelsen et udtryk for, at det ikke kun er aftenskolerne selv, men også kommunerne, der finder det svært at løse udfordringerne på området.

Undersøgelsen giver også et overordnet billede af kommunernes praksis, når det gælder lokaletilskud. 15 pct. af landets kommuner har angivet, at de ikke havde udgifter til lokaletilskud på aftenskoleområdet i 2018, som er det seneste undersøgelsesår. På tværs af kommunetyper ses en tendens til, at andelen af aftenskoler, der modtager lokaletilskud, er mindst i bykommunerne, hvor 28 pct. af aftenskolerne får tilskud, mens den tilsvarende andel i yderkommunerne er på 40 pct. Ses der i stedet på lokaletilskuddet størrelse, er beløbet pr. indbygger højest i bykommunerne (Thøgersen 2021a, 56). Denne modsatrettede tendens kan skyldes, at aktivitetsniveauet og lokaleudgifterne er højere i de store byer end i landets yderområder, ligesom det primært er i byerne, at de meget store oplysningsforbund, som bruger mange forskellige lokaler, findes.

På aftenskoleniveau viser undersøgelsen 'Aftenskolerne – hvordan har de det?', at størstedelen af landets aftenskoler – 73 pct. – i et eller andet omfang benytter kommunale lokaler til deres undervisning. 54 pct. benytter lejede lokaler, mens 17 pct. har angivet, at de har

egne lokaler⁵. Mange aftenskoler benytter dog flere forskellige lokaliteter til deres undervisning og dermed også ofte en blanding af kommunale og egne eller lejede lokaler.

Undersøgelsen viser også, at der er forskelle på aftenskolernes lokalebrug på tværs af aftenskoletyper. Hvor det især er små et-faglige skoler, der udelukkende benytter kommunale lokaler, benytter hovedparten af de store flerfaglige skoler flere forskellige lokaletyper (Bjerrum & Thøgersen 2018, 88f).

Aftenskolernes tilfredshed med lokalerne varierer ligeledes på tværs af aftenskoletyper. Størstedelen af aftenskolerne er overordnet set tilfredse, men andelen af utilfredse er betydeligt større blandt de flerfaglige end blandt de et-faglige aftenskoler. Det kan igen hænge sammen med, at disse skoler ofte har brug for mange forskellige typer af lokaler til deres brede fagudbud. Den samme tendens ses ved, at over halvdelen af de store flerfaglige aftenskoler på landsplan finder det svært at finde egnede lokaler til deres undervisning, mens gennemsnittet for alle aftenskoler er på 29 pct. (Bjerrum & Thøgersen 2018, 120).

Samlet set viser det landsdækkende billede, at oplevede udfordringer med lokalesituationen langt fra udelukkende eksisterer i Københavns Kommune. Samtidig er det tydeligt, at der er stor variation på tværs af både kommuner og aftenskoletyper.

⁵ I den landsdækkende undersøgelse er der ikke sondret mellem lejede lokaler med begrænset råderet og lejede lokaler med fuld råderet, som det er tilfældet i undersøgelsen i København.

Kapitel 2: Lovgivningens rammer

Som nævnt i indledningen har lokaler også historisk set spillet en stor rolle for folkeoplysningen, og lokalernes rolle i forhold til at understøtte muligheden for at kunne forsamles omkring en interesse står fortsat helt centralt. Lokalernes centrale betydning er også tydelig i lovgivningen på området. Allerede ved indførelsen af fritidsloven i 1968 fik kommunerne pligt til at stille offentlige lokaler og anlæg gratis til rådighed og til at give tilskud til foreningernes egne lokaler og lejrpladser (Engberg 1970; Ibsen & Eichberg 2006).

I dag er det folkeoplysningsloven, som forpligter kommunerne til at anvise ledige offentlige lokaler til den frie folkeoplysende virksomhed og til at yde lokaletilskud, hvis kommunen ikke kan stille et egnet lokale til rådighed. I boks 10 fremgår de mest centrale paragraffer i folkeoplysningsloven, når det gælder lokaleområdet.

Boks 10: Centrale paragraffer i folkeoplysningsloven på lokaleområdet

§ 21. Kommunalbestyrelsen anviser i prioriteret rækkefølge til den frie folkeoplysende virksomhed følgende til formålet egnede ledige lokaler, herunder idrætshaller og andre haller samt udendørsanlæg, som tilhører kommunen eller er beliggende i denne: 1) Kommunale lokaler, 2) Lokaler mv. der benyttes til udbud af uddannelser [...], 3) Regionale lokaler mv., 4) Statslige lokaler mv.

§ 22. De i § 21 nævnte lokaler og udendørsanlæg stilles vederlagsfrit til rådighed med el, varme, rengøring og fornødent udstyr.

§ 23. Kommunalbestyrelsen yder tilskud med mindst 75 pct. af driftsudgifterne til almindelige lokaler uden særligt udstyr, der ejes eller lejes af foreninger til undervisning for voksne samt for børn og voksne sammen samt til aktiviteter i tilknytning til undervisning. Kommunalbestyrelsen kan undlade at yde lokaletilskud, hvis kommunalbestyrelsen kan anvise et egnet lokale.

Stk. 2. Tilskud til driftsudgifter til andre lokaler, herunder faglokaler og haller, der ejes eller lejes af foreninger til undervisning mv. samt til aktiviteter i tilknytning hertil, ydes efter regler fastsat af kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen kan undlade at yde tilskud, hvis kommunalbestyrelsen kan anvise et egnet lokale.

Kilde: Folkeoplysningsloven

Som det fremgår af de ovenstående paragraffer, er 'egnede lokaler' et helt centralt begreb. Anvisningen af kommunale lokaler skal være 'til formålet egnede lokaler', og kommunen kan undlade at yde lokaletilskud, hvis der kan anvises et 'egnet lokale'. Det er imidlertid ikke nærmere defineret i selve loven, hvad der skal til, før der er tale om et 'egnet lokale'.

Som det fremgår, er der desuden et skel mellem 'almindelige lokaler' og 'andre lokaler, herunder faglokaler og haller'. For almindelige lokaler har kommunerne pligt til at yde et tilskud på minimum 75 pct. af driftsudgifterne, mens reglerne for lokaletilskud til 'andre lokaler' kan fastsættes af kommunalbestyrelsen.

I KL's kommenterede udgave af folkeoplysningsloven er der en lidt nærmere beskrivelse af, hvad der forstås ved egnede lokaler, og hvad kommunens tilskudsforpligtelse omfatter:

“Ved egnede lokaler tænkes især på, at der er tale om lokaler, der kan dække den pågældende undervisnings formål, og at de skal ligge i foreningens lokalområde. Ved almindelige lokaler forstås lokaler uden særligt udstyr. Typisk vil der være tale om lokaler, der svarer til almindelige klasselokaler i folkeskolen eller mødelokaler. Faglokaler samt lokaler med særligt udstyr eller lignende vil således ikke være omfattet af tilskudsforpligtelsen [...]”

Kommentarer til § 23 i folkeoplysningsloven, KL 2014

Trods disse uddybende kommentarer er begrebet 'egnede lokaler' stadig åbent for fortolkning, og der kan være mange forskellige opfattelser af, hvornår et lokale er egnet til formålet. 'Egnede lokaler' er derfor et begreb, som analysen vil sætte fokus på at belyse og nuancere.

Et andet centralt opmærksomhedspunkt i analysen af aftenskolernes lokalesituation er den prioriteringsrækkefølge, som loven angiver for anvisningen af offentlige lokaler. Ifølge folkeoplysningsloven skal tildelingen først og fremmest tilgodese aktiviteter for børn og unge, derefter den folkeoplysende voksenundervisning og derefter igen andre aktiviteter for voksne⁶. Kommunerne har selv mulighed for at uddybe tildelingskriterierne yderligere i deres lokale retningslinjer.

⁶ Ved lokaler, som er særligt velegnede til aktiviteter for deltagere med handicap, skal anvisning til sådanne aktiviteter normalt ske før anvisning til andre aktiviteter (Folkeoplysningsloven § 21 stk. 4).

Kapitel 3: Aftenskoleområdet i Københavns Kommune

Det følgende kapitel omfatter en karakteristik af aftenskoleområdet i Københavns Kommune. Der vil være fokus på de følgende tre temaer:

- Aftenskolerne og aftenskolernes aktivitetsniveau
- Økonomi og rammevilkår på området
- Bookingproces og tildeling af kommunale lokaler

Særligt i forhold til de to sidste temaer, vil der – ud over beskrivelser af vilkår og processer – også være analyser af aftenskolernes perspektiver på disse.

Indledningsvist er det derudover relevant med et kort blik på kommunens overordnede karakteristika. Selvom det ikke kun er i Københavns Kommune, at der opleves udfordringer med lokalesituationen, er der nogle særlige karakteristika ved København, som er centrale at have for øje i analysen.

Som landets hovedstad er kommunen karakteriseret ved en hastigt voksende befolkning. I 2013 havde kommunen 559.440 indbyggere, mens indbyggertallet i 2023 er vokset til 653.664 – svarende til en stigning på knap 17 pct⁷. Befolkningstilvæksten i København er betydeligt højere end i landet som helhed – og kommunen er også vokset mere end landets øvrige største bykommuner. Den demografiske sammensætning er karakteriseret ved mange unge og relativt få ældre sammenlignet med resten af landet. Befolkningsprognoser viser dog, at andelen af ældre borgere i kommunen kommer til at stige kraftigt i de kommende år (Københavns Kommune 2022, 18 ff.).

Samtidig er indbyggerne samlet på et begrænset geografisk område, og der er en meget høj befolkningstæthed. Det kan skabe et større pres på faciliteterne end i mindre tæt befolkede områder. På idrætsområdet kommer det til udtryk ved en lav facilitetsdækning sammenlignet med resten af landet (tabel 4).

Tabel 4: Facilitetsdækningen på idrætsområdet

	Københavns Kommune	Region Hovedstaden	Hele landet
Antal idrætsfaciliteter	515	2.568	12.368
Indbyggere pr. facilitet	1.251,3	727,4	474,9

Kilde: www.facilitetsdatabasen.dk tilgået april 2023.

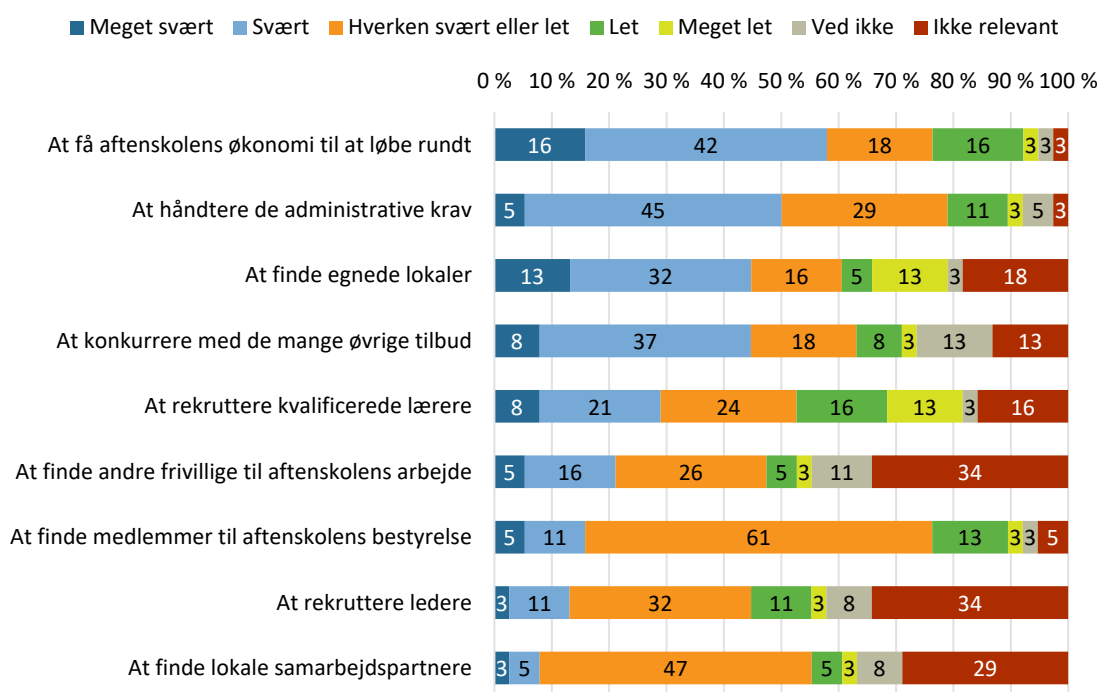
Der findes ikke tilsvarende opgørelser for faciliteter uden for idrætsområdet, men tallene er en tydelig indikation på, at der er et pres på faciliteterne. Spørgsmålet er derfor, hvor store udfordringerne er, og om det er muligt at sige noget om, hvorvidt de er større i Københavns Kommune end andre steder.

⁷ www.statistikbanken.dk, tabel FOLK1A, 2013 1. kvartal og 2023 1. Kvartal.

I spørgeskemaundersøgelsen har aftenskolerne svaret på et bredt spørgsmål om, i hvilken grad de oplever en række parametre som udfordrende i deres daglige virke. Som figur 2 viser, er det udfordringer med at få aftenskolens økonomi til at løbe rundt og med at finde egnede lokaler, som fylder mest blandt aftenskolerne i København (figur 2).

Sammenlignes det med resultaterne fra den tidligere nævnte landsdækkende undersøgelse blandt aftenskoler (Bjerrum & Thøgersen 2018), ser udfordringsbilledet noget anderledes ud (se figur 25 i bilagsmaterialet). Hvor 58 pct. af aftenskolerne i Københavns Kommune oplever det svært eller meget svært at få økonomien til at løbe rundt, gør det sig gældende for 33 pct. af aftenskolerne på landsplan. At finde egnede lokaler udfordrer 45 pct. af aftenskolerne i Københavns Kommune og kun 29 pct. af aftenskolerne på landsplan.

Figur 2: Oplevede udfordringer blandt aftenskolerne i København (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Oplever I de følgende elementer i aftenskolernes daglige virke som let eller svært?" n=38.

Det skal nævnes, at spørgeskemaundersøgelsens fokus på lokalesituationen kan medføre, at de københavnske aftenskoler i højere grad har haft lokalerne og de økonomiske rammer i baghovedet under deres besvarelse af spørgsmålet. Forskellene er dog så store, at det er sandsynligt, at aftenskolerne i København oplever større udfordringer med økonomien og lokalesituationen end aftenskolerne på landsplan. Billedet kan både hænge sammen med det generelle pres på faciliteter i Københavns Kommune, og at mange aftenskoler over de senere år har mistet lokaletilskud – kombineret med et højt prisniveau på lokalerne.

Aftenskolerne og aftenskolernes aktivitetsniveau

På undersøgelsestidspunktet havde i alt 71 aftenskoler aktiviteter i Københavns Kommune. Ses der på udviklingen over den seneste 15-årige periode, toppede antallet af aftenskoler med 96 skoler i 2011, hvorefter antallet har været støt faldende. Denne udvikling er i overensstemmelse med udviklingen på landsplan, hvor det samlede antal aftenskoler ligeledes er faldet drastisk gennem de seneste årtier (Thøgersen 2021, 15).

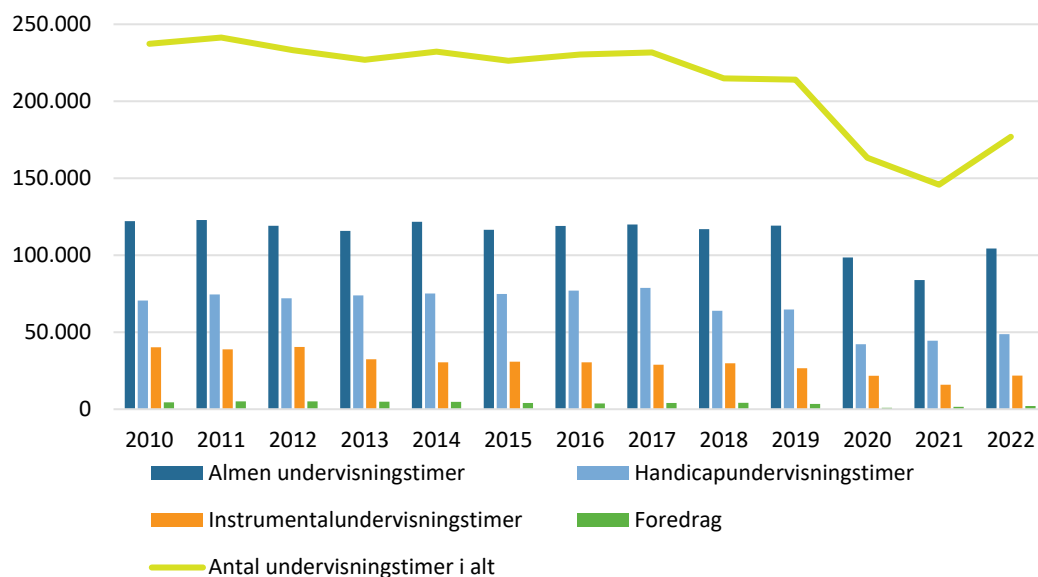
Som figur 3 viser, er antallet af tilskudsberettigede undervisningstimer ikke faldet i lige så stor grad som antallet af aftenskoler, hvilket ligeledes er i overensstemmelse med tendenserne på landsplan (Thøgersen 2021a, 13). I 2022 lå antallet af tilskudsberettigede undervisningstimer på cirka 177.000 timer, mens antallet var på 237.000 timer i 2010. Det er desuden værd at bemærke, at antallet af undervisningstimer i 2022 er betydeligt lavere end i 2019, hvor antallet var på 214.000 timer.

I spørgeskemaundersøgelsen er aftenskolerne også selv blevet spurgt om udviklingen i deres aktivitetsniveau i løbet af de seneste fem år. Lidt over en femtedel angiver, at deres aktivitetsniveau har været stigende, mens knap 40 pct. angiver, det har været faldende. Især blandt de store flerfaglige aftenskoler har mange (58 pct.) oplevet et fald (se tabel 23 i bilagsmaterialet). De uddybende svar viser, at mange aftenskoler kobler nedgangen til coronakrisen, men der er også eksempler på aftenskoler, som nævner lokalesituationen som en afgørende faktor. Når det gælder aftenskolernes forventede aktivitetsudvikling i de kommende fem år, er svarene dog mere positive: 39 pct. forventer et stigende niveau, mens 11 pct. forventer et fald (se tabel 24 i bilagsmaterialet).

Ses der i stedet på udviklingen i antallet af deltagertimer, er det faldet fra knap 2,3 mio. i 2010 til cirka 2 mio. i 2019 (se figur 25 i bilagsmaterialet). Når antallet af undervisningstimer ses i forhold til indbyggertallet, er der dog stadig et højt aktivitetsniveau på aftenskoleområdet i Københavns Kommune, sammenlignet med landets øvrige kommuner (Thøgersen 2021a, 19)⁸.

⁸ Hvor det gennemsnitlige antal indbyggere pr. undervisningstime i 2018 lå på 8 på tværs af landets kommuner, var tallet for Københavns Kommune på 3,5, hvilket også er lavere end gennemsnittet for landets øvrige bykommuner, som var på 7 indbyggere pr. undervisningstime. Der er dermed et højt aktivitetsniveau på aftenskoleområdet i Københavns Kommune, hvilket også er tilfældet, hvis der ses på sammenhængen mellem undervisningstimer og indbyggertal i 2022.

Figur 3: Udviklingen i antal tilskudsberettigede undervisningstimer fra 2010-2022

Kilde: Baseret på oversigt over aftenskolernes tilskudsberettigede aktiviteter inden for den folkeoplysende voksenundervisning stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Udviklingen i Københavns Kommune ser dermed ud til at følge tendenserne på landsplan i retning af færre og større aftenskoler. Det ses også på, at det gennemsnitlige antal undervisningstimer pr. forening har været svagt stigende gennem de senere år (Københavns Kommune 2018, 21).

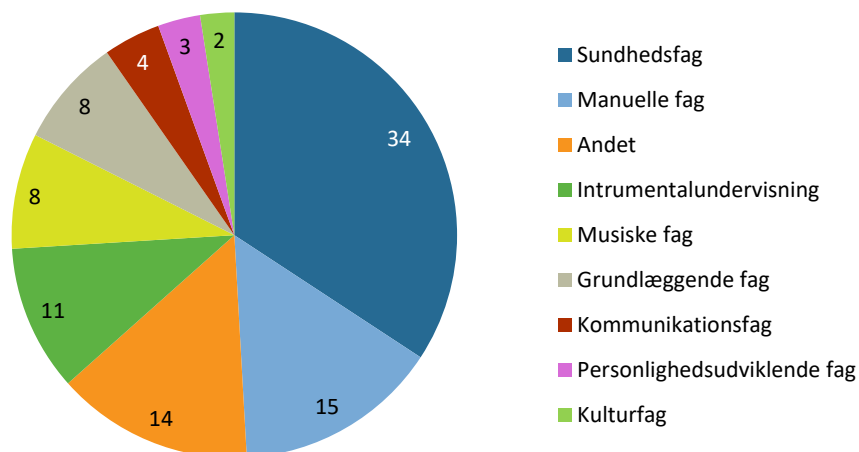
En anden interessant tendens er, at der over tid er sket nogle forskydninger i omfanget af de forskellige tilrettelæggelsesformer. Mens antallet af almene undervisningstimer har ligget relativt stabilt, er der sket et fald, når det gælder instrumentalundervisning, fra cirka 40.000 timer i 2010 til lidt under 22.000 timer i 2022. Derudover har der i de senere år været et relativt stort fald i antallet af handicapundervisningstimer fra knap 79.000 timer i 2017 til cirka 49.000 timer i 2022⁹.

Det har ikke været muligt at belyse udviklingen over tid, når det gælder undervisningstimeres fordeling på fag, men figur 4 viser, hvordan fagfordelingen så ud i 2018. Som det

⁹ Ifølge undersøgelsens styregruppe er det sandsynligt, at en opstramning i tilskudsreglerne for handicapundervisning og andre strukturelle ændringer i tilskudssystemet (også uden for folkeoplysningsområdet) har haft betydning for denne udvikling.

fremgår, udgjorde sundhedsfag, som især omfatter bevægelsesfag, en tredjedel af undervisningstimerne, mens det næststørste fag er manuelle fag, der udgjorde 15 pct. Derefter kommer instrumentalundervisning med 11 pct.¹⁰

Figur 4: Undervisningstimerne fordeling på aftenskolefag – Københavns Kommune 2018 (pct.)

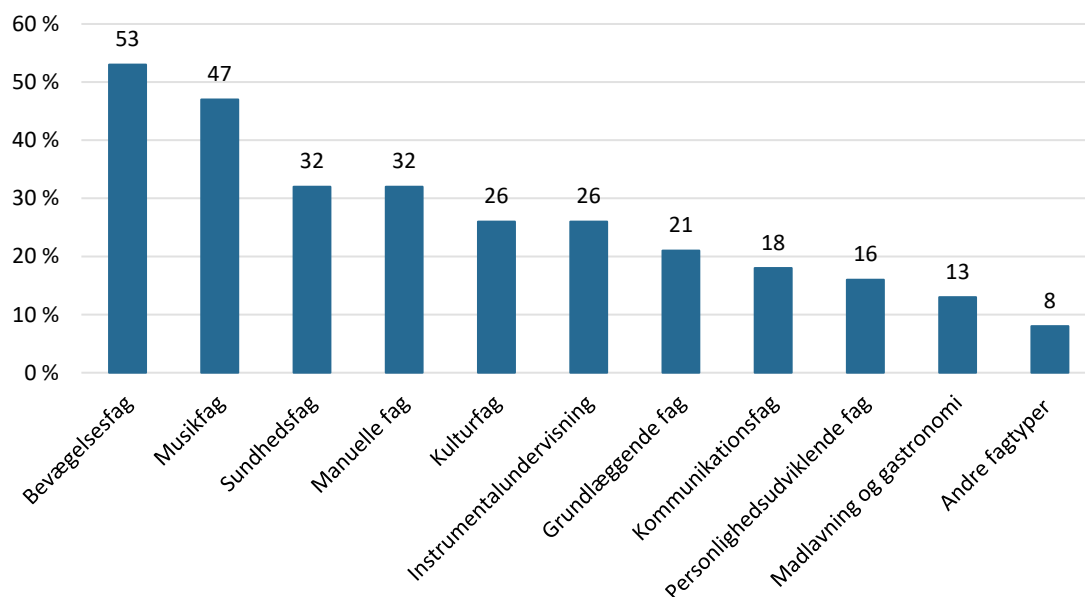

Kilde: København Kommunes besvarelse af 'Folkeoplysningen i kommunerne', som er baseret på 2018-tal.

Ses der på aftenskolerne svar i spørgeskemaundersøgelsen, viser figur 6, hvor stor en andel af aftenskolerne der i dag udbyder de enkelte fagtyper. Som det fremgår, er der flest aftenskoler, som udbyder bevægelsesfag, men også musikfag, sundhedsfag og manuelle fag udbydes af mange.

¹⁰ Der findes ikke tal for fagfordelingen for alle landets kommuner, da mange kommuner ikke opgør timerne fordeling. Ses der samlet på fordelingen i de 15 kommuner, der har indberettet i forbindelse med 'Folkeoplysningen i kommunerne', udgør bevægelsesfag 32 pct., manuelle fag 15 pct., grundlæggende fag (sprog mv.) 13 pct. og instrumentale fag 7 pct. (Thøgersen 2021a, 24).

Figur 5: Aftenskolernes fagudbud (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke typer af fag udbyder I i aftenskolen?" Aftenskolerne har haft mulighed for at sætte flere kryds, hvorfor andelen ikke summerer til 100 pct. n=38.

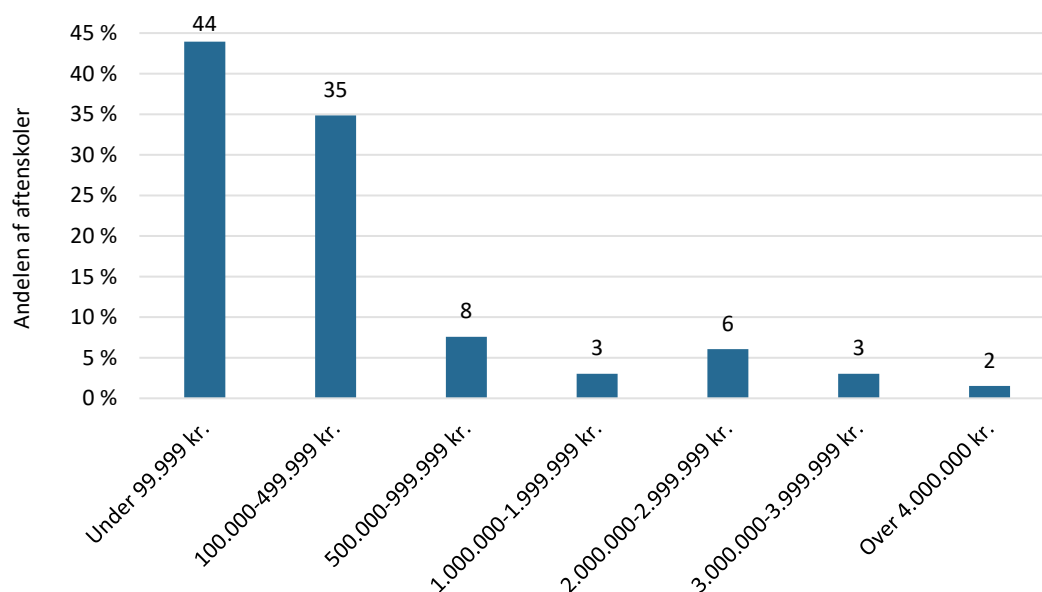
Ligesom i resten af landet bærer aftenskoleområdet i Københavns Kommune præg af en stor variation, når det gælder de enkelte aftenskolers størrelser og karakteristika. Området spænder fra små kor og husflidsforeninger, som primært drives af frivillige, over store skoler, som er specialiserede inden for et bestemt fagområde, til store oplysningsforbund med et meget bredt fagudbud.

De største aftenskoler står samlet set for en meget stor andel af det samlede antal undervisningstimer i Københavns Kommune. Blandt de store fagspecialiserede aftenskoler er Rytmisk Center, som er specialiseret inden for sang og musik, og Studieskolen, som er specialiseret inden for sprogundervisning. SUKA og Gigtskolen er eksempler på store skoler, som har specialiseret sig inden for særlige målgrupper. Førstnævnte i aftenskoleundervisning for mennesker med fysiske og psykiske handicaps og sidstnævnte med fokus på hensyntagende undervisning inden for motion og bevægelse. Blandt de store aftenskoler med et bredt fagudbud skiller FOF København sig ud som landets største aftenskole. I budgettet for fordelingen af tilskud til den folkeoplysende voksenundervisning for 2023, udgør tilskuddet til FOF København 22 pct. af det samlede tilskud. Tilsammen modtager de ti største aftenskoler¹¹ over 75 pct. af det samlede tilskudsbeløb i 2023.

¹¹ Da antallet af undervisningstimer for alle de enkelte aftenskoler ikke har været tilgængeligt, er størrelsen her målt på antallet af tilskudskroner ud fra fordelingen i 2023. I den beregning er det dog vigtigt at være opmærksom på, at aftenskoler med meget handicapundervisning, hvor tilskuddet er højere, vil udgøre en større andel af tilskudsniveauet end af aktivitetsniveauet (Fordelingen af tilskud til den folkeoplysende voksenundervisning, bilag 2 til møde i Folkeoplysningsudvalget 6.12.2022).

Figur 6 viser en oversigt over, hvor stor en andel af aftenskolerne der befinder sig inden for de forskellige tilskudsintervaller. Som det fremgår, modtager knap halvdelen af aftenskolerne under 100.000 kr., mens knap 14 pct. modtager minimum 1 mio. kr. i tilskud.

Figur 6: Oversigt over aftenskolers forventede tilskud i 2023

Kilde: Folkeoplysningsudvalget, 2022 *Budget 2023 voksenundervisning*. Bilag til referat af møde i Folkeoplysningsudvalget den 06/12 2022. Opdelingen i intervaller er baseret på Vifos egen kategorisering.

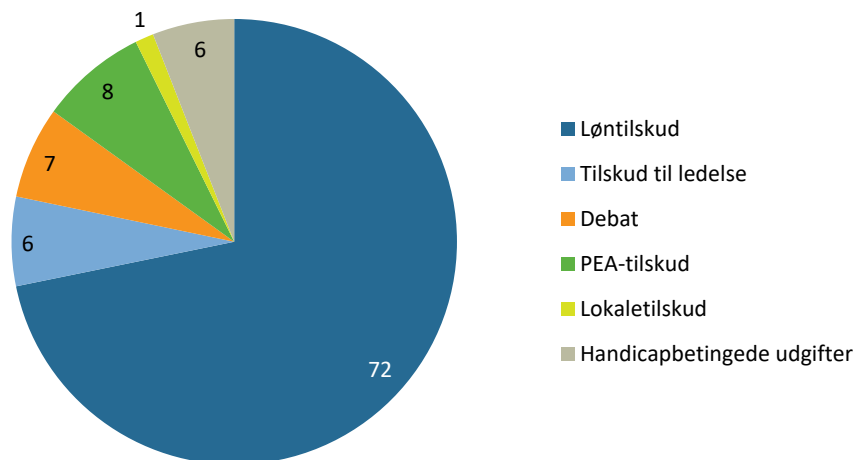
I analysen af aftenskolernes lokalesituation er det dermed meget væsentligt at have for øje, at der er stor variation i aftenskolernes volumen og fagudbud, hvilket naturligt afspejler sig i store forskelle i skolernes lokalebehov.

Økonomi og rammevilkår på området

Københavns Kommunes tilskud til aftenskoleområdet er reguleret efter folkeoplysningsloven og består af løntilskud til leder- og lærerløn, tilskud til lokaler samt en række specifikke tilskud til debatskabende aktiviteter, tilskud til nedsat deltagerbetaling (PEA-tilskud), handicapbetingede udgifter og lokaletilskud. I 2022 var det samlede tilskudsbeløb til aftenskoleområdet på knap 52 mio. kr.¹². Figur 7 viser fordelingen på forskellige typer af tilskud. Som det fremgår, udgør tilskuddet til løn langt den største andel af det samlede beløb. Omvendt udgør lokaletilskud kun en meget begrænset andel.

¹² Dertil kommer den mellemkommunale refusion, som i 2021 var på 6 mio. kr. (mailsvar fra forvaltningen 27. juni 2023).

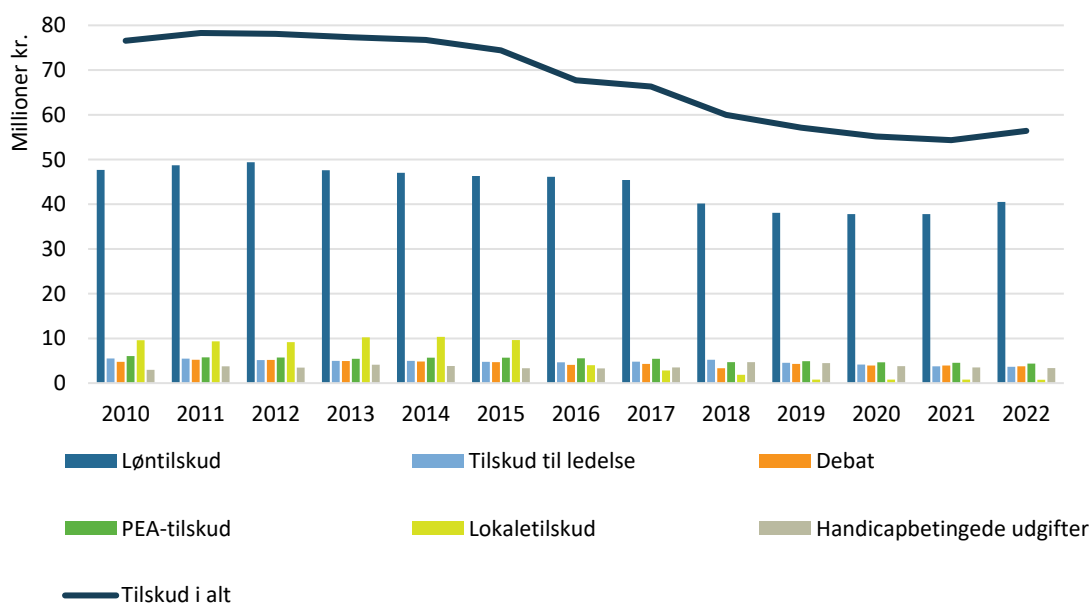
Figur 7: Fordelingen af tilskud i 2022 (pct.)

Kilde: Beregninger på baggrund af udtræk fra kommunens bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Ses der på udviklingen over tid, har det samlede tilskud til aftenskoleområdet været faldende fra knap 76,6 mio. kr. i 2010 til 56,4 mio. kr. i 2022 (figur 8). En del af faldet skyldes det nævnte fald i aktivitetsniveauet. Derudover kan den nævnte udvikling i fordelingen af undervisningstimer på tværs af tilrettelæggelsesformer spille ind, da der er højere tilskudsbrøker til både instrumentalundervisning og handicapundervisning. Aftenskolernes tilskud til undervisning følger de vedtagne tilskudsbrøker i kommunens retningslinjer.

Figur 8: Samlet tilskud til aftenskoler fra 2010-2022 (mio. kr.)

Kilde: Figuren bygger på en oversigt over tilskud på aftenskoleområdet stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen. Beløbene er faste 2022-priser, så der er taget højde for prisudviklingen.

Særligt relevant for denne undersøgelse er det dog, at en del af faldet skyldes, at det i 2014 blev besluttet at udfase aftenskolernes lokaletilskud og at flytte så mange aftenskoleaktiviteter som muligt over i offentlige lokaler (Referat fra møde i FOU, 25.10.2014). Derfor er der siden 2015 blevet afsat færre og færre midler til lokaletilskud. I 2014 modtog aftenskolerne samlet set næsten 10,4 mio. kr. i lokaletilskud. I 2022 var beløbet på knap 760.000 kr., som blev fordelt til fem aftenskoler målrettet psykisk sårbare grupper. I dag er det dermed ikke muligt for de øvrige aftenskoler at modtage lokaletilskud. I det følgende ses der nærmere på aftenskolernes egne perspektiver på dette.

Aftenskolernes perspektiver på lokaletilskuddet

Som det vil fremgå i del 2, foregår en meget stor del af aftenskolernes undervisning i egne og lejede lokaler. Det er dermed en stor del af aftenskolerne, som har været berørt af afskaffelsen af lokaletilskuddet. 40 pct. af de aftenskoler, der har besvaret spørgeskemaet, mistede tilskuddet i forbindelse med afskaffelsen (se tabel 25 i bilagsmaterialet).

Disse 15 aftenskoler er blevet spurgt om, hvad det konkret har betydet for dem. Som tabel 5 viser, angiver 12 ud af de 15 skoler, at det har medført en stigning i deltagerbetalingen. Derudover har fem aftenskoler måttet droppe nogle af deres aktiviteter. Samtidig er det interessant, at kun en enkelt aftenskole angiver, at de har flyttet deres aktiviteter over i offentlige lokaler. Det tyder på, at aftenskolerne i vid udstrækning har beholdt deres lejemål eller er blevet i deres egne lokaler – trods fjernelsen af lokaletilskuddet.

Tabel 5: Betydningen af mistet lokaletilskud

	Antal aftenskoler	Andel i pct.
Vi har hævet deltagerbetalingen	12	80
Vi har droppet nogle af vores aktiviteter	5	33
Andet	4	27
Vi har flyttet aktiviteterne over i offentlige lokaler	1	7
Vi har fundet billigere lejemål	1	7
Det har ingen større betydning haft for os	0	0

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvad har det konkret betydet, at I ikke længere modtager lokaletilskud?" Kun de aftenskoler, der har svaret, at de har mistet lokaletilskuddet har fået spørgsmålet. n=15 aftenskoler. Aftenskolerne har haft mulighed for at sætte flere kryds, hvorfor andelen ikke summerer til 100 pct.

I aftenskolernes uddybende svar er der især fokus på den øgede deltagerbetaling. Nogle aftenskoler oplever, at de øgede priser kan føre til færre kursister, mens andre af samme årsager forsøger at undgå prisstigninger:

"Vi er gået ned i aktivitet, da vores lejede lokalers pris også er steget væsentligt – og dermed deltagerprisen."

"Vi har færre kursister og en overvejelse er, om det er for dyrt [...]"

"Lokaletilskuddet var en utrolig hjælp til driften af aftenskolen. Vi har ikke haft mulighed for at hæve deltagerafgiften tilsvarende, da vi vil miste for mange deltagere pga. forhøjede priser."

"Vi er begrænsede af vores lokaler i forhold til, hvor mange hold vi kan oprette. Vi er hårdt pressede økonomisk. Vi har ikke mulighed for at hæve deltagerbetalingen så meget, som det kræves, da det simpelthen bliver for dyrt."

"Vi har måtte hæve deltagerbetalingen til et niveau, vi synes er i overkanten af, hvad vi synes, man skal give, når man går på aftenskole."

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

Også i de kvalitative interviews udtrykker flere aftenskoleledere bekymring over, at prisen på aftenskoleundervisning har betydning for, hvem de kan tiltrække:

Informant: "Den eneste udfordring, vi har, det er, at vi er for dyre [...] Vi mangler jo grundlæggende 750.000 i lokaletilskud. Vi sidder med ca. 1 mio. kr. i udgifter."

Interviewer: "Så det betyder, at jeres priser er relativt høje?"

Informant: "Ja, det gør det. De er jo ikke alene høje på grund af, at vi mangler lokaletilskud, men også fordi de aktiviteter, vi laver, er lidt specielle og i sig selv bliver dyre. Hvis vi tager det på timebasis, så ligger de laveste, vi har, nok omkring 60 kr. Men vi har også nogle, der ligger helt op på 130-140 stykker."

Interview med aftenskoleleder 8

"Så på den led, så har man lavet sådan et catch-22 i sin tid i Københavns Kommune: 'Vi afskaffer lokaletilskuddet, fordi vi har masser af offentlige lokaler'. Ja, men det er så kl. 8 om aftenen, og der er bare ikke nogen med en baby på fire måneder, der går til rytmik kl. 8 om aftenen, for der skal baby sove. Så vi er jo nødt til at holde fast i vores eget, og så må folk bare betale. Men det betyder bare, at vi yderligere får en deltagersammensætning i den folkeoplysende voksenundervisning, som primært er de ressourcestærke. Det bliver endnu sværere for de ressourcevage at deltage i vores aktiviteter. Og det er jo stik imod hele tanken om den folkeoplysende voksenundervisning og hele den folkeoplysningsstankegang, vi alle sammen bygger på. Det skal ikke kun være for de privilegerede. Nej, det var jo sådan set planen, at det skulle være åbent og meget tilgængeligt for dem, der var mindre privilegerede."

Interview med aftenskoleleder 2

Samme skoleleder mener, at fjernelsen af lokaletilskuddet især kan gå ud over de mindre aftenskoler, fordi de større skoler i højere grad har mulighed for at udjævne og tilpasse indtægter og udgifter på tværs af forskellige kurser (aftenskoleleder 2).

Ud fra denne undersøgelse er det ikke muligt at afgøre, hvor store aftenskolernes økonomiske udfordringer er. Aftenskolernes svar på, hvilke udfordringer de oplever i hverdagen, viser dog som nævnt, at en betydeligt større andel af aftenskolerne i Københavns Kommune end på landsplan oplever det som svært at få økonomien til at løbe rundt.

På samme måde er det ikke muligt at afgøre, om den øgede deltagerbetaling er medvirkende til det samlede fald i mængden af undervisningstimer over tid, og hvilken betydning pristigningerne har haft for deltagernes sammensætning. Det kan dog være et centralt opmærksomhedspunkt, da tidligere undersøgelser har vist, at der i forvejen er en overrepræsentation af ressourcestærke borgere blandt aftenskolernes kursister (Thøgersen & Bjerrum 2016, 43).

Forenings- og aftenskolepakken

Ud over de tilskud, der er målrettet aftenskoleområdet, som er beskrevet ovenfor, har aftenskolerne mulighed for at søge forskellige kommunale puljer. For analysen af lokalesituationen er det særligt relevant at se nærmere på forenings- og aftenskolepakken, som blev vedtaget i relation til beslutningen om at udfase lokaletilskuddet (Referat for folkeoplysningsudvalget 17.2.2015)¹³.

Puljen kan søges af aftenskoler og foreninger til tiltag, der kan forbedre de lokaler, der stilles til rådighed af kommunen. Forenings- og aftenskolepakken var i 2023 på cirka 9 mio. kr. Heraf går 5,5 mio. kr. til den pulje, aftenskoler og foreninger kan søge med ansøgningsfrist fire gange årligt, mens den resterende del af beløbet går til andre tiltag på lokaleområdet (Folkeoplysningsudvalget, 2023b)¹⁴.

Kriterierne for puljen er brede: "Der kan søges om at optimere eller forbedre faciliteter, så de er bedre egnede til folkeoplysende aktiviteter". Hvis der er tale om forbedringer på en kommunal institution, skal institutionen være medunderskriver, når puljes søges. I kriterierne er der ikke angivet noget maksimum for beløbets størrelse, der står blot, at det kan være både "mindre eller større investeringer"¹⁵. Baggrunden for etableringen af puljen var kommunens ønske om at få flere aftenskoler over i offentlige lokaler:

"Ret tidligt i min tid herinde blev jeg tilknyttet et projekt, hvor vi skulle prøve at få flere aftenskoler i offentlige lokaler, så på den måde har jeg arbejdet ret tæt sammen med aftenskolerne siden 2015. Og der var det mere en dialog om at prøve at finde nogle egnede lokaler og finde ud af, hvordan vi fik gjort lokalerne bedre til aftenskoler. Og det har mundet ud i, at der nu findes noget, der hedder en forenings- og aftenskolepakke, som jeg sidder og administrerer, hvor foreninger og aftenskoler kan søge midler til at forbedre offentlige lokaler. "

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Selvom puljen i sin tid primært var tiltænkt aftenskolerne, er det i praksis begrænset, hvor mange aftenskoler der benytter sig af puljen. En oversigt fra Kultur- og Fritidsforvaltningen viser, at der i 2021 og 2022 er modtaget i alt 38 ansøgninger til puljen fra ti forskellige aftenskoler. Ud af de 38 ansøgninger har 31 fået tilsagn om støtte fra puljen for et beløb på i

¹³ Der var også midler i puljen i 2013 og 2014 (Referat for folkeoplysningsudvalget 17.2.2015).

¹⁴ F.eks. er en del af beløbet i år gået til ekstraudgifter i forbindelse med Aftenskolernes Hus.

¹⁵ <https://www.kk.dk/brug-byen/foreninger-og-fritidsliv/tilskud-og-puljer-for-foreninger-og-aftenskoler/forenings-og-aftenskolepakken>

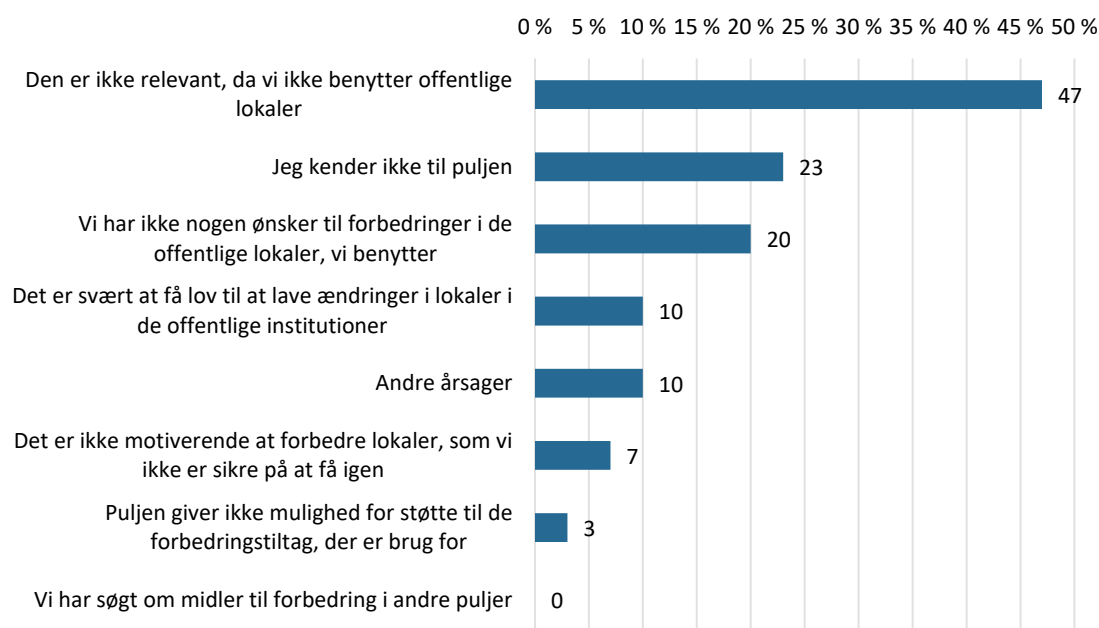
alt 1,2 mio. kr. – fordelt på ni aftenskoler. Tre aftenskoler står for mere end 80 pct. af det samlede beløb – enten gennem egne ansøgninger eller i samarbejde med andre.

En tredjedel af beløbet er bevilliget til frikøb af tider – helt overvejende i kulturhuse – mens den resterende del er bevilliget til forbedringstiltag. Det er desuden interessant, at flere af de forbedringstiltag, der er bevilliget støtte til, er søgt i samarbejde mellem aftenskoler og foreninger eller mellem to aftenskoler. For eksempel har en aftenskole i samarbejde med andre foreninger fået midler til at forbedre akustikken og sikre opbevaringsmuligheder i et kulturhus. Der er også et eksempel på midler til forbedringstiltag i en kommunal idrætshal, men overordnet set er det især i kulturhusene, at midler fra puljen er blevet sat i spil – enten til frikøb eller til forbedringstiltag (se også kapitel 10).

De aftenskoler, der har brugt puljen, er glade for den, og i forvaltningen ser man et stort potentiale i at få en tættere dialog med aftenskolerne omkring behovene og mulighederne i konkrete lokaler. Ikke mindst i forhold til faglokaler, hvor der ofte er brug for opbevaringsmuligheder eller for særlige redskaber, som der kan søges til gennem puljen. Det er dog interessant, at der hverken i 2021 eller 2022 har været eksempler på ansøgninger eller bevillinger til forbedringstiltag på folkeskoler, hvor en stor del af faglokalerne ligger.

Aftenskolernes svar i spørgeskemaundersøgelsen bekræfter, at brugen af puljen er meget begrænset. 16 pct. af aftenskolerne angiver, at de har søgt midler gennem puljen. De resterende aftenskoler er blevet spurgt om, hvorfor de ikke har benyttet puljen. Som figur 9 viser, er den årsag, flest aftenskoler nævner, at det ikke er relevant for dem, da de ikke benytter offentlige lokaler. Dernæst svarer knap en fjerdedel af de 30 aftenskoler, at de ikke kender til puljen. Endelig svarer en femtedel, at de ikke har nogen forbedringsønsker til de offentlige lokaler, de benytter.

Figur 9: Årsager til ikke at søge forenings- og aftenskolepakken (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvorfor har I ikke søgt puljen?" Kun de aftenskoler, der har svaret 'nej' til, at de har ansøgt puljen, har fået spørgsmålet. n=30. Aftenskolerne har haft mulighed for at sætte flere kryds, og svarene summerer derfor ikke til 100 pct.

At kendskabet til puljen kan være en barriere, bekræftes af kommunens egen undersøgelse blandt foreninger og aftenskoler, hvor kun 26 pct. angiver, at de kender puljen (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 23). Kendskabet blandt aftenskolerne ser dermed ud til at være højere end blandt foreningslivet som helhed, men der er stadig et potentiale for at udbrede kendskabet til og aftenskolernes brug af puljen.

Ifølge forvaltningen kan det være en udfordring, at aftenskolerne ikke nødvendigvis har kendskab til, hvilke lokaler der findes, og hvilke muligheder der potentielt kunne være for at forbedre og tilpasse lokalerne til deres undervisningsbehov:

"Så tror jeg også, det handler om viden. At kende til lokalerne og i virkeligheden også have en forståelse af, at en folkeskole er ikke sådan en 70'er skole længere. Der er virkelig sket meget, og der er nogle lækre skoler derude. Skolebyggeri er jo noget helt andet, end det var engang. Så jeg tror også, noget af det handler om den der forståelsesbarriere og kommunikationen omkring, hvad det er, vi har derude. Og det er jo tit der, det bliver svært, fordi det er et ressourcspørgsmål."

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Samlet set ser der ud til at være et fortsat potentiale i at sætte puljens muligheder i spil på aftenskoleområdet – både når det gælder lokaler i kulturhuse og på folkeskoler.

Bookingproces og tildeling af kommunale lokaler

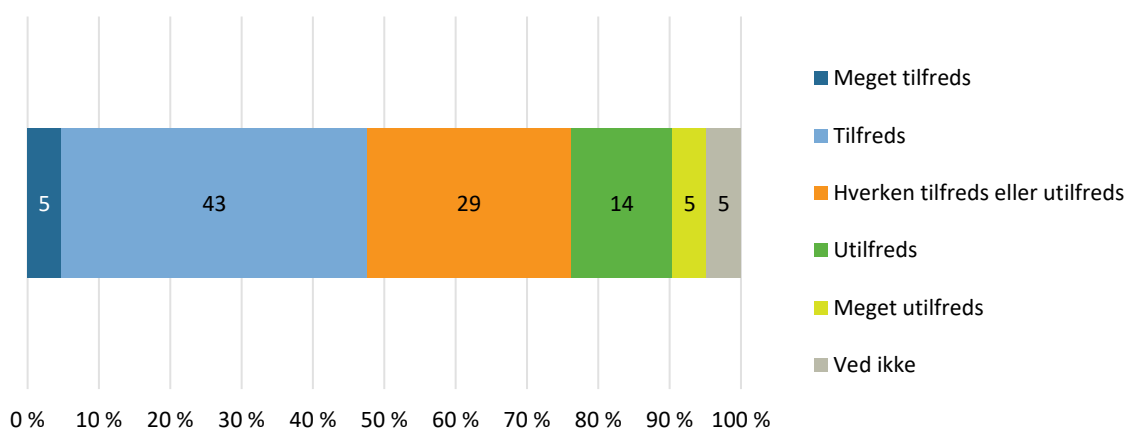
De kommunale lokaler stilles til rådighed gennem kommunens bookingsystem 'Foreningsportalen'. Aftenskolerne søger lokaler for to år ad gangen. 1. februar 2022 var der således

ansøgningsfrist for perioden august 2022 til juni 2024 (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 3). Lokalerne tildeles derefter ud fra kommunens retningslinjer.

Når det gælder udlån på offentlige institutioner som f.eks. på folkeskoler, sker udlånet i eftermiddags- og aftentimer – i hverdagene som udgangspunkt efter klokken 16. I tidsrummet 16-20 har foreninger med aktiviteter for børn og unge under 18 år fortrinsret til faciliteterne. Derudover lægger retningslinjerne sig op ad den prioritering, der gør sig gældende i folkeoplysningsloven (se tidligere), hvilket vil sige, at aktiviteter for deltagere med handicap og aktiviteter for børn og unge prioriteres før den folkeoplysende voksenundervisning. Hvis der er ligestillede ansøgere, tildeles ud fra et nærhedsprincip, hensynet til foreningens samlede aktiviteter og hensynet til, hvorvidt ansøgeren tidligere har haft den pågældende tid¹⁶. Når tiderne er fordelt, har aftenskolerne mulighed for løbende at booke resttider i bookingsystemet, ligesom de kan afbooke, hvis de alligevel ikke får brug for tiderne.

I spørgeskemaundersøgelsen er aftenskolerne blevet spurgt om deres tilfredshed med den måde, systemet fungerer på. Som figur 10 viser, er knap halvdelen af de aftenskoler, der benytter systemet, tilfredse med det, mens knap en femtedel er decideret utilfredse.

Figur 10: Tilfredshed med bookingsystem (pct.)

Figuren viser aftenskolerens svar på spørgsmålet "Hvor tilfredse er I med den måde, det kommunale bookingsystem fungerer på?" Kun de aftenskoler, som har lokaler gennem bookingsystemet har fået spørgsmålet. n= 21

Tre aftenskoler har uddybet deres svar, hvilket giver indblik i nogle af de oplevede udfordringer. Kun to kommentarer er dog direkte relateret til selve systemet¹⁷, og de handler blandt andet om begrænset gennemsigtighed i forhold til lokalernes karakteristika, og at den lange bookingperiode kan medføre begrænset fleksibilitet:

¹⁶ Retningslinjer for tilskud til folkeoplysning i København: https://www.kk.dk/sites/default/files/agenda/8e2a8989-a377-4b51-bb6e-b51a0bd625d8/de49515b-37b2-4ed1-b7c7-cba1cb5e7923-bilag-2_0.pdf

¹⁷ Den sidste kommentar relaterer sig til udfordringer med adgangsforhold, som belyses senere i rapporten.

”Da kommunen gik fra systemet Interbook over til Foreningsportalen, mistede vi følgende muligheder: Muligheden for at se en beskrivelse af lokalet/udstyr. Muligheden for at se billeder af lokalet. Muligheden for at se en samlet daglig oversigt for aflysninger. Muligheden for selv at kode adgangskort til relevante lærere og deres vikarer. Muligheden for at søge relevante lokaler, kvalitativt ikke kvantitativt.”

”Det er ikke en overskuelig bookingside, og når perioderne er så lange, har man virkelig brug for gennemsigtighed. Flexibiliteten er ikke ret stor, når alle booker for så lang en periode.”

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

De oplevede udfordringer relaterer sig desuden til det faktum, at kommunerne er forpligtet til at sætte deres bookingsystemer i udbud hvert fjerde år. Det kan medføre uhensigtsmæssigt hyppige skift i bookingsystemer, som både kommune og aftenskoler skal bruge tid på at sætte sig ind i (interview 1, medarbejder fra Kultur- og Fritidsforvaltningen).

Det er derudover interessant, at den toårige bookingperiode, som nævnes som en udfordring i det sidste uddrag, af flere andre informanter opleves som en stor fordel. Flere giver derudover udtryk for overordnet tilfredshed med den måde, bookingsystemet fungerer på:

”Det [bookingsystemet] fungerer fint. Og jeg vil gerne rose Københavns Kommune for, at bookingen gælder i to år. Det er faktisk meget positivt, det vil jeg rose meget. Fordi igen det giver også mulighed for at lave andre hold. Det har vi også sagt til de andre kommuner, vi har samarbejde med. Her tager vi faktisk Københavns Kommune som et godt eksempel.”

Interview med aftenskoleleder 5

”Altså, det fungerer fint, og det er jo online, og det er rigtig rart, og da det blev sat i drift, og alle gik i gang, og så har der jo været masser af henvendelser om ting og sager [...], men det bliver bare tilrettet efterhånden, så det er mit indtryk i hvert fald, at det er vi fint tilfredse med. Det fungerer godt til det, vi skal.”

Interview med aftenskoleleder 2

Der er dog også eksempler på aftenskoler, som synes, at systemet er omstændeligt at bruge, og at der bliver brugt uforholdsmæssig mange ressourcer på bookingerne (aftenskoleleder 4, aftenskoleleder 3). De forskellige holdninger til bookingsystemet kan skyldes, at aftenskolerne har forskellige behov. For nogle aftenskoler er det helt afgørende med langvarige bookinger til længere forløb, mens andre lægger større vægt på fleksibilitet og for muligheden for at kunne booke resttider ad hoc – f.eks. til weekendkurser og lignende.

I forhold til selve tildelingsprocessen og omfanget af ansøgninger og afslag har Kultur- og Fritidsforvaltningen gennemført en evaluering, der omfatter både forenings- og aftenskoleområdet. Samlet set har forvaltningen modtaget 8.016 ansøgninger til indendørsfordelingen for 2022-2024. Heraf var der i 6.064 tilfælde mere end én ansøgning til samme facilitet i samme tidsrum. I sådanne tilfælde forsøger man at finde en alternativ løsning – for eksempel et andet tidspunkt på dagen, en anden dag eller en anden facilitet. Cirka halvdelen af konflikterne har dog modtaget fuldstændigt afslag. Timemæssigt er der søgt om 21.137

aktivitetstimer om ugen, mens der er tildelt 15.457 timer¹⁸ (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 6).

Ifølge forvaltningen omfatter en stor del af afslagene ansøgninger på tider i idrætshaller (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 12), som typisk ikke er så relevant for aftenskolerne. Omvendt kan aftenskolerne komme bag i køen, når det gælder faciliteter på skoler, hvor børn og unge har fortrinsret mellem kl. 16 og 20. Afslag på ansøgninger ser dog ikke ud til at være et stort problem på aftenskoleområdet:

"Jeg har egentlig indtryk af, at de fleste af aftenskoler får det, de søger. I høj grad. Når de får afslag, så er det typisk, fordi de er i konkurrence med andre aftenskoler. Og det vi gør i fordelingen, det er typisk at fordele dem på dage. Så er der nogle, der får mandag og onsdag, og nogle der får tirsdag og torsdag. Vi har oplevet mange gange, at der er to aftenskoler, der har søgt både mandag, tirsdag, onsdag og torsdag."

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Det er i god tråd med, at kun to aftenskoler i spørgeskemaundersøgelsen nævner afslag som årsagen til, at de ikke har nok lokaler til rådighed. En mere udbredt udfordring er, at de lokaler, aftenskolerne har brug for, ikke findes i det kommunale bookingsystem (se kapitel 8). Heller ikke de kvalitative interviews giver indtryk af, at afslag på ansøgninger er det største problem. Nogle aftenskoler nævner, at de selvfølgelig oplever at få afslag, men at det i det store hele fungerer, hvis de først har et lokale:

"Nej, altså vi får jo afslag, selvfølgelig gør vi det, fordi vi så søger på et tidspunkt, hvor nogle andre er der. Men i det store hele har det været i relativt lille omfang, at vi mister tider, eller får dem flyttet [...] Så i det store hele, så når vi først er inde et sted, så kører det."

Interview med aftenskoleleder 2

Andre oplever dog, at prioriteringen af børn og unge kan være en udfordring i forhold til at få lokaler:

"De [børnene] får fortrinsret. Så nogle gange kommer jeg over på skolen, og så står der en lille pige og spiller blokfløjte, der hvor et hold med 30 personer før har haft tiden i mere end ti år. Og de ryger bare ud. Vi får bare ikke tiderne eller et erstatningslokale."

Interview med aftenskoleleder 7

"Det er jo også en af grundene til, at vi har så meget som 80 pct. i egne lokaler. Udbuddet af folkeskoler, der kan bruges, er simpelthen alt, alt for lille. Men så meget som muligt, forsøger vi at lægge ud på folkeskolerne. Og vi holder os jo til, når der er lokalefordeling. Men som jeg nævnte før, så bliver der færre, fordi ungdomsforeningerne lægger sig på

¹⁸ På grund af begrænsninger i bookingsystemet har det desværre ikke været muligt at få udtræk, der omfatter ansøgninger og afslag specifikt for aftenskoleområdet.

mere. Så vi fornemmer ikke, at det er et område, hvor der kommer flere og flere offentlige lokaler hen ad vejen.”

Interview med aftenskoleleder 3

Omfanget af tildelte lokaler til aftenskoleundervisning

Et udtræk fra bookingsystemet giver et indblik i omfanget af tildelte kommunale lokaler på aftenskoleområdet, og hvilke typer af lokaler der er tale om¹⁹.

Som tabel 6 viser, omfatter de 439 tildelte tider mere end 1.360 timer på ugentlig basis. Tiderne er fordelt til 33 forskellige aftenskoler. Dermed har 46 pct. af samtlige aftenskoler i Københavns Kommune fået tildelt en eller flere tider i offentlige lokaler. Der er stor forskel på, hvor mange tider de respektive aftenskoler er blevet tildelt. Nogle af de mindre aftenskoler har én eller to tildelte tider, mens den største aftenskole i kommunen står for mere end en fjerdedel af det samlede antal tildelte tider.

Tabel 6: Omfanget af tildelte tider til aftenskoler i kommunale lokaler

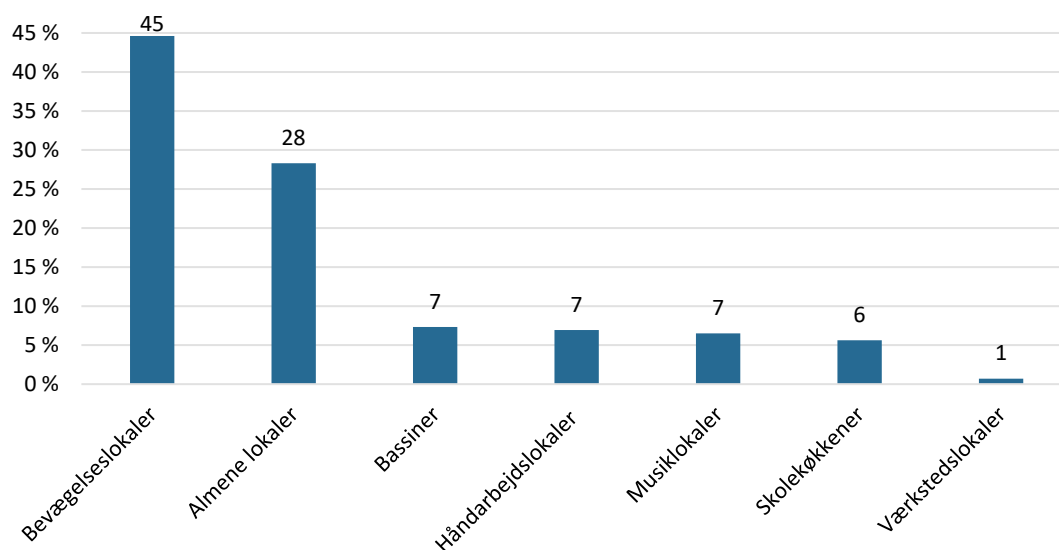
Kategori	Antal
Tildelte tider til aftenskoler	439
Tildelte timer pr. uge	1.362
Aftenskoler med tildeling	33
Anlæg/lokalteter i tildelingen	56
Antal lokaler i tildelingen	139

Kilde: Udtræk fra bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Aftenskolerne søger udelukkende indendørs faciliteter. Ses der nærmere på tildelingen, viser udtrækket, at bevægelseslokaler fylder mest i de tildelte timer (figur 11). Dernæst kommer almene lokaler, som især omfatter klasselokaler, men også mødelokaler og aulaer. Endelig er der tildelt en række forskellige typer af faglokaler som musiklokaler, håndarbejdslokaler, bassiner, skolekøkkener og værkstedslokaler.

¹⁹ Udtrækket omfatter fordelingen for perioden 2022-2024 og er modtaget fra forvaltningen i marts 2023.

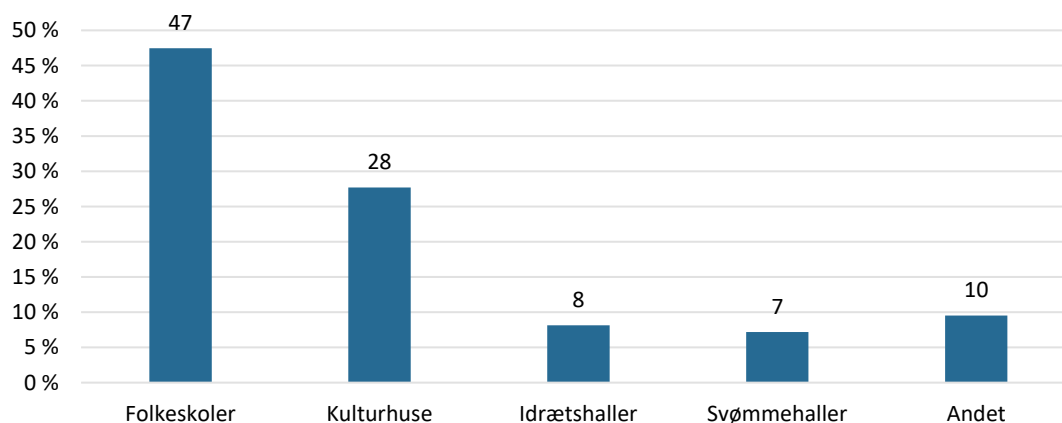
Figur 11: Andelen af timer fordelt på lokaletyper

Kilde: Udtræk fra bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen. Baserer sig på 1.362 tildelte timer pr. uge.

En stor del af de kommunale lokaler, aftenskolerne benytter, er lokaler på folkeskoler (figur 12). 30 ud af de 56 anlæg/lokaliteter, hvor der er tildelt tider til aftenskoler, er således folkeskoler. Dernæst kommer timer i kulturhuse²⁰, som udgør 28 pct. af det samlede timetal, mens idrætshaller og svømmehaller udgør en mindre del.

Figur 12: Tildelte timer fordelt på institutionstyper (pct.)

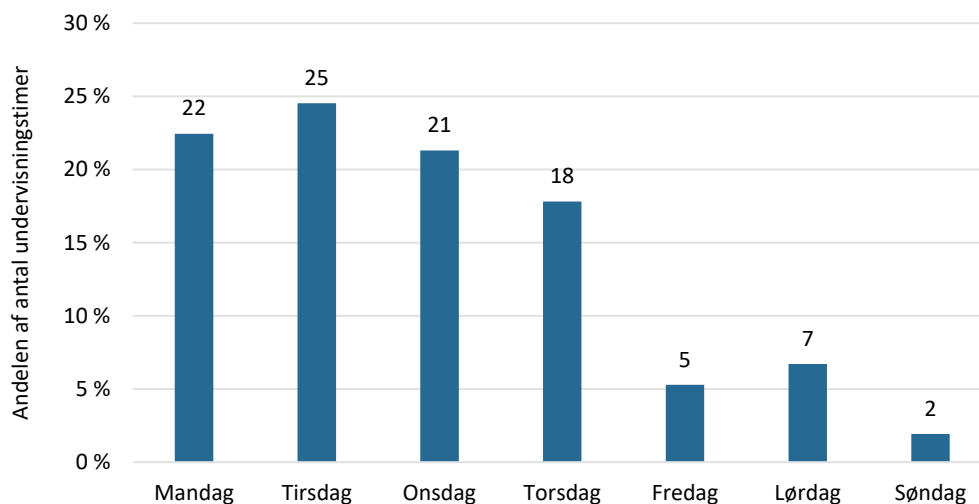

Kilde: Udtræk fra bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen. Baseret på 1.362 timer på ugentlig basis. Kategorien 'andet' dækker over to multiculture (herunder DGI-byen), et gymnasium, et frivilligcenter, et dansestudie, en kontorbygning og streethal

²⁰ Som det vil blive uddybet senere i rapporten, er aftenskolernes brug af kulturhusene udfordret af, at kulturhusene har indtjeningskrav. Derfor indgår kulturhusenes faciliteter kun i bookingsystemet i det omfang, kommunen har frikøbt tider. De bookedede tider i bookingsystemet udgør dog ikke aftenskolernes samlede brug af kulturhusene. Nogle lejer sig ind, og nogle har fået frikøbt tider gennem forenings- og aftenskolepakken. Forvaltningen arbejder dog på at gøre kulturhusene mere tilgængelige for fritidsbrugere.

Udtrækket fra bookingsystemet giver også mulighed for at se på, hvordan de tildelte timer fordeler sig på ugedage og tidspunkt på dagen. Som figur 13 viser, er der flest tildelte timer mandag, tirsdag og onsdag og lidt færre om torsdagen, mens omfanget af timer fredag, lørdag og søndag er meget begrænset. Det kan både hænge sammen med, at aftenskolernes efterspørgsel er mindre, men også at mange offentlige lokaler ikke er tilgængelige i weekenden.

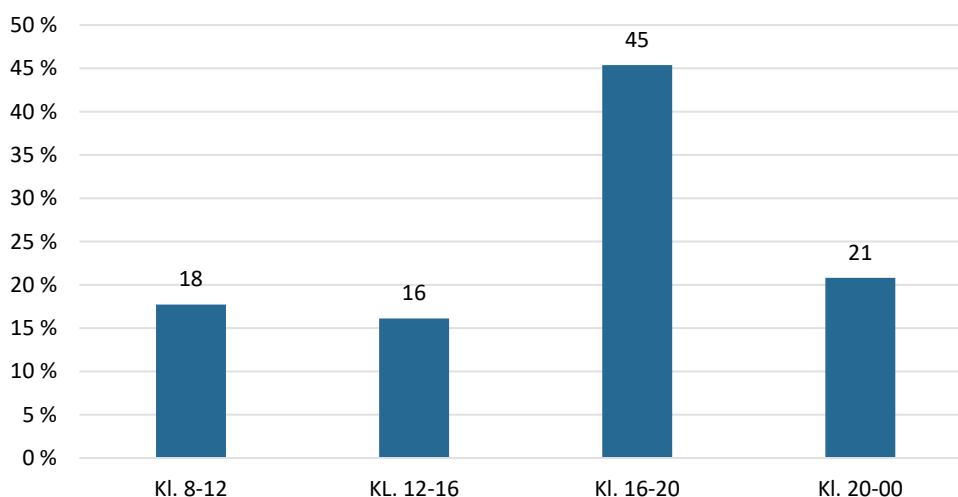
Figur 13: Antal tildelte timer i kommunale lokaler – fordelt på ugedage (pct.)

Kilde: Beregninger på baggrund af udtræk fra kommunens bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Ses der i stedet på, hvordan timerne fordeler sig på tidspunkter på dagen, viser figur 14, at tidsrummet 16-20 omfatter den største andel af de tildelte timer i de kommunale lokaler.

Figur 14: Tildelte undervisningstimer fordelt på tidspunkt på dagen (pct.)

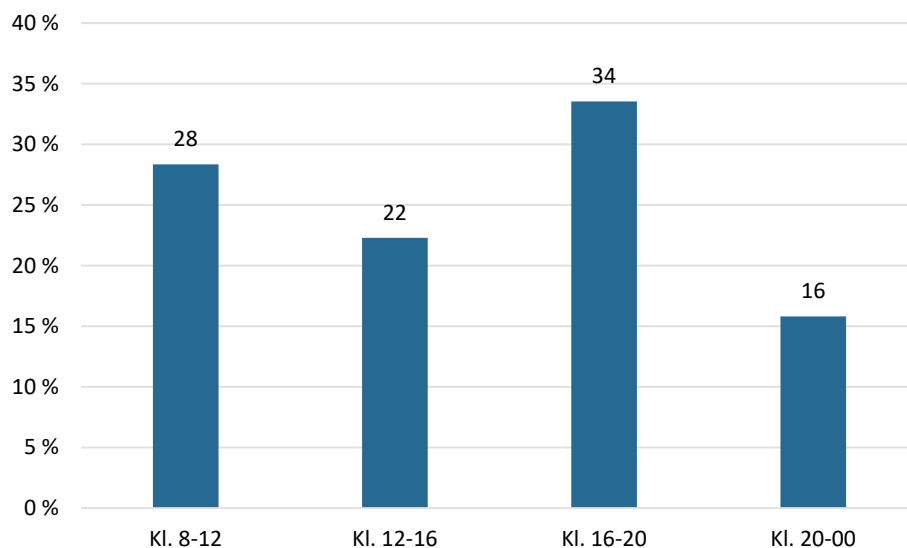

Kilde: Beregninger på baggrund af udtræk fra kommunens bookingsystem stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen

Det er dog ikke nødvendigvis et udtryk for, at aftenskolernes behov er størst der. Det kan også skyldes, at folkeskolerne, som er den mest anvendte facilitet, først er tilgængelige fra

kl. 16 på hverdage. Sammenlignes tallene fra udtrækket med aftenskolernes svar i spørgeskemaet på, hvordan deres undervisningstimer fordeler sig (figur 15), ses det da også, at undervisning i dagtimerne fylder mere i det samlede billede, end i de tildelte tider i de kommunale lokaler.

Figur 15: Undervisningstimernes fordeling i tidsrum på dagen – spørgeskemadata (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålene "Hvor stor en andel (cirka) af jeres undervisningslektioner foregår i dag i de følgende tidsrum på dagen? (skriv andele så de summerer til 100 pct.)" samt "Hvor mange tilskudsberettigede undervisningslektioner (eksklusive foredrag og debatarrangementer) havde I i alt i 2022". Baserer sig på i alt 196.084 timer. n=36

Som del 2 vil vise, hænger det sammen med, at en stor del af den samlede undervisning foregår i aftenskolernes egne og lejede lokaler, og netop aftenskolernes store behov for lokaler i dagtimerne kan være en af forklaringerne på, at det kan være svært for aftenskolerne at rykke al deres aktivitet over i offentlige lokaler.

A photograph of a pottery studio. In the foreground, there is a large, rustic wooden table with a matching wooden chair. The background shows a workshop area with a white table, a blue pottery wheel, a kiln, and shelves filled with various pottery-related items. The room has a high ceiling with two large, rectangular light fixtures. A white text box is overlaid on the center of the image, containing the title.

DEL 2:
AFTENSKOLERNES
LOKALEBRUG
– EN KORTLÆGNING

Del 2: Aftenskolernes lokalebrug – en kortlægning

Som del 1 har vist, omfatter aftenskoleområdet i Københavns Kommune en meget varieret gruppe af aftenskoler, som udbyder mange forskellige typer af fag. Denne variation afspejler sig naturligt i aftenskolernes brug af lokaler.

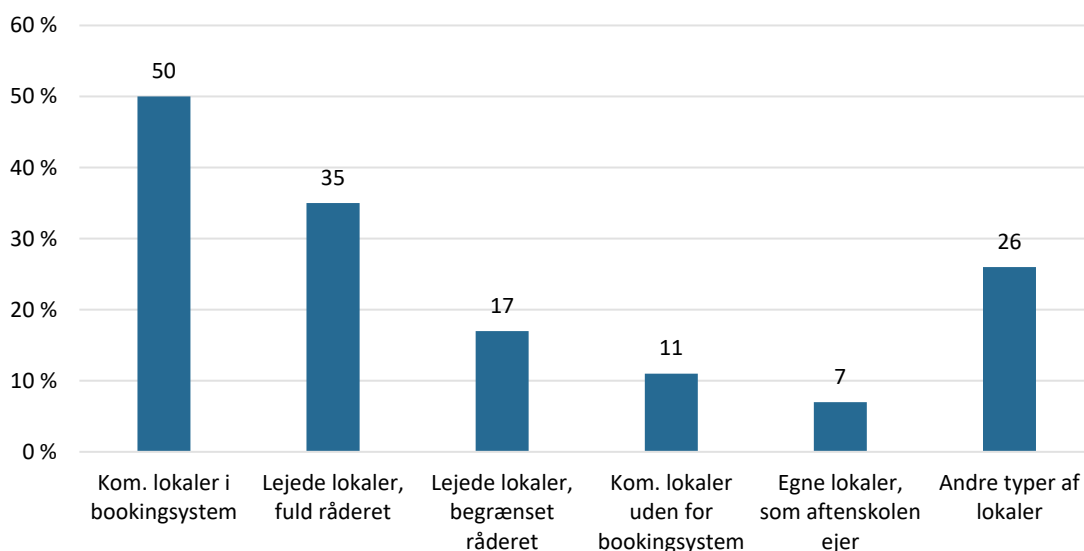
Del 2 omfatter en kortlægning af aftenskolernes lokalebrug med udgangspunkt i resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt aftenskolerne. Der vil være fokus på brugen af lokaler med forskellige ejerformer (kommunale, lejede, egne) og typer af lokaler (almene lokaler, faglokaler).

Kapitel 4: Lokalernes ejerform

I det foregående kapitel blev aftenskolernes brug af offentlige lokaler beskrevet ud fra kommunens opgørelse af bookedede lokaler. I forhold til aftenskolernes samlede lokalesituation i Københavns Kommune er det vigtigt at se nærmere på, hvordan de offentlige lokaler spiller sammen med andre låne-, leje- og ejerlokaler. Figur 16 giver et overordnet billede af lokalebruget og viser, at halvdelen af aftenskolerne bruger kommunale lokaler i booking-systemet, og mere end hver tredje bruger lejede lokaler, hvor de har fuld råderet.

Kategorien 'andre lokaler' er med 26 pct. af aftenskolerne den tredjestørste lokaletype. Seks af de ni aftenskoler, der svarer, at de bruger andre typer af lokaler, bruger menighedsale eller kirker. En enkelt aftenskole har en underviser, der lejer lokaler til dem, og en aftenskole låner en sal på et plejehjem. Tre af de aftenskoler, der bruger lokaler i kirker, uddyber, at de låner lokalerne, men til gengæld giver en til to koncerter om året som 'husleje'. Selvom kategorien er forholdsvis stor i det samlede billede, tyder de åbne svar således på, at det er relativt få timer, der finder sted i 'andre lokaler'.

Figur 16: Aftenskolernes brug af lokaletyper fordelt på ejerform (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke lokaler anvender I til jeres aftenskoleundervisning i Københavns Kommune?" Aftenskolerne har haft mulighed for at vælge flere svarmuligheder, hvorfor andelen ikke summerer til 100 pct. n=46.

Af de 24 aftenskoler, der bruger kommunale lokaler, benytter 54 pct. lokaler i kulturhuse, 33 pct. på folkeskoler, og 21 pct. svarer, at deres lokale er på et sundhedscenter. Kun tre aftenskoler (12,5 pct.) har kommunale lokaler på et bibliotek, mens resten svarer, at de har aktiviteter i 'andre typer af lokaler' (se tabel 26 i bilagsmaterialet). Det er således særligt kulturhuse og folkeskoler, der er centrale i forhold til de daglige samarbejdsrelationer med kommunale institutioner, der behandles nærmere i del 4.

Ser man nærmere på de lokaler, aftenskolerne lejer med fuld råderet, ses en tendens til, at det især er faglokaler, som aftenskolerne lejer på disse vilkår. Der er også aftenskoler, der lejer almene lokaler med fuld råderet, men samlet set ser faglokalerne ud til at fylde mest i

denne kategori (se tabel 27 bilagsmaterialet). De lejede lokaler uden fuld råderet omfatter både lokaler i kulturhuse, borgerhuse og kirker med et mere generelt præg, men rummer også en del bevægelseslokaler/bassiner (se tabel 28 i bilagsmaterialet).

Når det gælder de lokaler, aftenskolerne selv ejer, har en af de tre aftenskoler almene lokaler, mens ellers er det tydeligt faglokalerne, der er investeret i. Det er værd at bemærke, at den eneste type faglokale, som ingen af aftenskolerne ejer, er bassiner. Det er typisk en meget dyr investering og ditto drift (se tabel 29 i bilagsmaterialet).

Som figuren ovenfor viser, er der mange skoler, der bruger mere end én slags lokaler. Igen understreges bredden i det københavnske aftenskolelandskab. 42 pct. af aftenskolerne har kun undervisning ét sted, 35 pct. af skolerne har mellem to og seks lokaliteter, hvor de har tilbud, mens 17 pct. svarer, at de har undervisning mere end 20 steder. En enkelt skole skiller sig ud og har aktiviteter på hele 124 steder i kommunen (se tabel 30 i bilagsmaterialet).

På samme måde er der forskel på, hvilke og hvor mange forskellige ejerformer der er i spil i de enkelte skolers lokalebrug. Tabel 7 viser, at blot 28 pct. af aftenskolerne udelukkende bruger kommunale lokaler.

Tabel 7: Aftenskolernes brug af lokaler – fordelt på ejerform

Lokalets ejerform	Antal aftenskoler	Andel i pct.
Kun kommunale lokaler	13	28,3
Kun lejede lokaler	11	23,9
Kun egne lokaler	1	2,2
Kun andre lokaler	8	17,4
Flere typer af lokaler	13	28,3
I alt	46	100

For de aftenskoler, der både er i kommunale og andre typer af lokaler, er der stor forskel på, hvor stor en andel af deres undervisning, de har i de kommunale lokaler.

”Umiddelbart vil jeg sige, at det er 50-50, og det handler jo om DGI-Byen og Vandkulturhuset, hvor vi har rigtig mange timer. Så det er jo sådan med til at udjævne det. Så har vi lidt i Kulturhuset i Brønshøj, og lidt i Islands Brygge, og hvad har vi efterhånden ellers? Men ellers er det jo mest vores egne. Så sådan timeantalsmæssigt så vil jeg mene, at det er cirka 50-50.”

Interview med aftenskoleleder 2

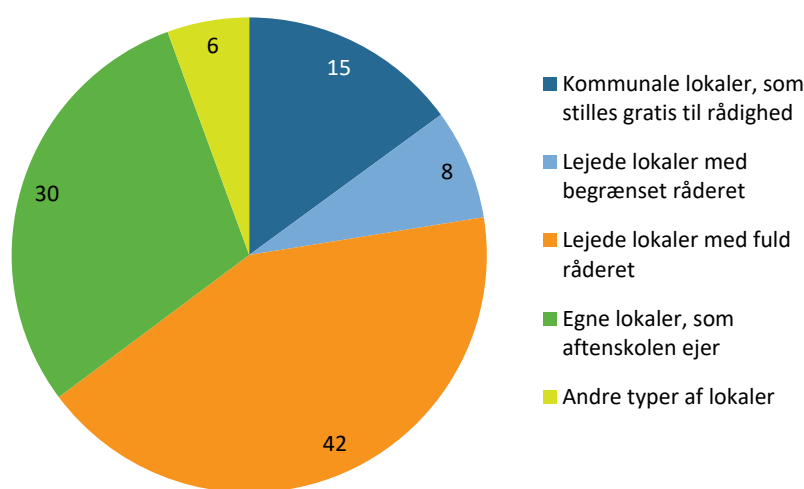
”Altså i København, der foregår 80 procent af vores undervisning i egne lokaler, og 20 procent i offentlige. Og de offentlige lokaler, som vi primært får stillet til rådighed, det er folkeskoler. Det vil sige, det er lokaler, der stilles til rådighed i primetime fra kl. 16 og frem.”

Interview med aftenskoleleder 3

I spørgeskemaundersøgelsen er aftenskolerne blevet bedt om at angive, hvor mange undervisningstimer de har i de forskellige lokaletyper – fordelt på både ejerform og på, hvorvidt der er tale om almene lokaler eller faglokaler.

Figur 17 viser lokalefordelingen på ejerform for undervisningsaktiviteterne i Københavns Kommune baseret på aftenskolernes svar. Af de næsten 130.000 undervisningstimer foregår blot 15 pct. af timerne i kommunale lokaler. Med de eksisterende tilskudsregler betyder det, at 85 pct. af aftenskoleaktiviteterne i København – blandt de aftenskoler, som har besvaret spørgeskemaet – foregår uden lokaletilskud²¹.

Figur 17: Undervisningstimer fordelt på lokalernes ejerformer

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Angiv for hver lokaletype, hvor mange undervisningslektioner I havde i 2022 i hhv. almene lokaler og faglokaler (særligt indrettede lokaler) i Københavns Kommune". Denne figur omfatter både undervisning i almene lokaler og faglokaler. Figuren baserer sig på svar fra 37 aftenskoler og 129.740 undervisningstimer.

Som figuren viser, foregår en meget stor del af undervisningstimerne – 42 pct. – i lokaler, som aftenskolerne lejer med fuld råderet – og hvor de dermed ikke skal dele lokalerne med andre. Endelig foregår 30 pct. af undervisningen i aftenskolernes egne lokaler. Da kun 7 pct. af aftenskolerne i undersøgelsen har egne lokaler, er det et udtryk for, at det gennemsnitlige aktivitetsniveau på disse skoler er meget højt.

²¹ Ingen af de fem aftenskoler, som er målrettet psykisk sårbare, og som stadig får lokaletilskud, har svaret på spørgsmålet om timernes fordeling på lokaletyper. Dog kan der i timetallene indgå aktiviteter under den såkaldte visitkortordning, hvor aftenskolerne kan få medlemstilskud og lokaletilskud til aktiviteter for børn og unge.

Kapitel 5: Almene lokaler og faglokaler

En anden opdeling af lokaletyperne, der giver et godt indblik i aftenskolernes lokalebehov, er, hvorvidt de bruger almene lokaler eller faglokaler. 30 pct. af aftenskolerne bruger kun almene lokaler, 46 pct. angiver, at de kun bruger faglokaler, mens resten bruger begge dele. Sidstnævnte gælder især de store flerfaglige aftenskoler. Samlet set viser undersøgelsen, at 52 pct. af aftenskolernes undervisningstimer foregår i faglokaler.

De almene lokaler kan være mødelokaler, klasseværelser eller lignende. De almene lokaler kan også rumme specialiserede tilbud:

”Det er alment lokale, men vi bruger det til EDB-undervisning og har selv indkøbt det nødvendige.”

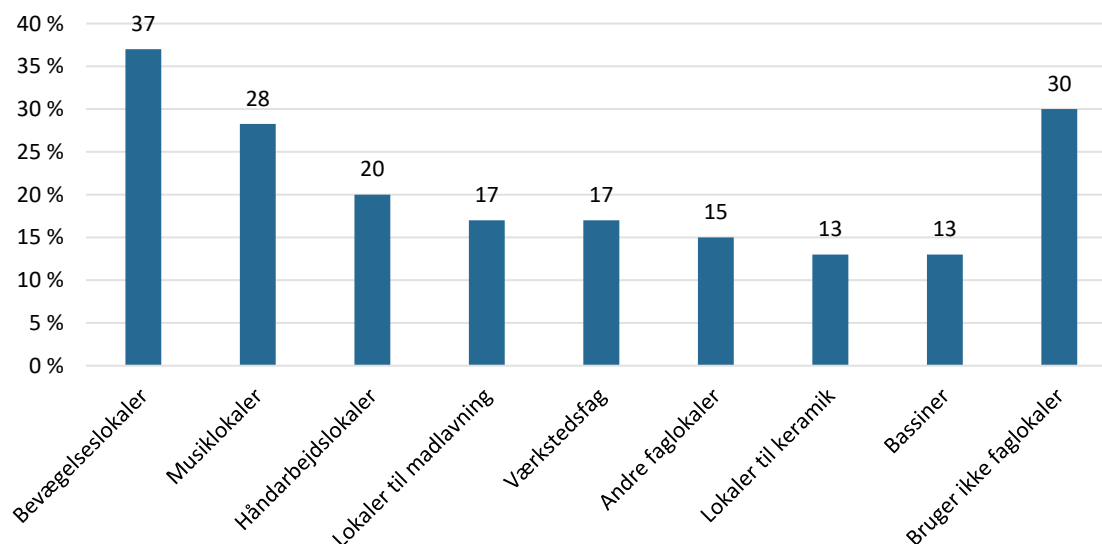
Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

”Det lokale, vi benytter i et kulturhus, har jeg defineret som et alment lokale. Vi bruger det til bevægelse, og det er ryddet, når vi kommer – men lokalet kan lejes til andre formål.”

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

Faglokalerne er lokaler, der er dedikeret til en særlig aktivitet. Figur 18 viser, at flest aftenskoler bruger bevægelseslokaler, musiklokaler og håndarbejdslokaler.

Figur 18: Brugen af faglokaler (pct.)

Søjlerne summerer ikke til 100 pct., da hver aftenskole har kunnet vælge flere faglokaletyper. Nogle typer af fag kan være i forskellige typer af lokaler, ligesom det varierer, hvad skolerne kalder deres forskellige typer af faglokaler. F.eks. er billedkunstlokaler ikke medtaget som en selvstændig lokalkategori her, så det kan variere, om aftenskoler her sætter kryds ved 'værkstedsfag' eller 'andre lokaler'. n=46.

Meget peger på, at aftenskolerne oplever det som svært enten at få adgang til eller at bruge kommunale faglokaler.

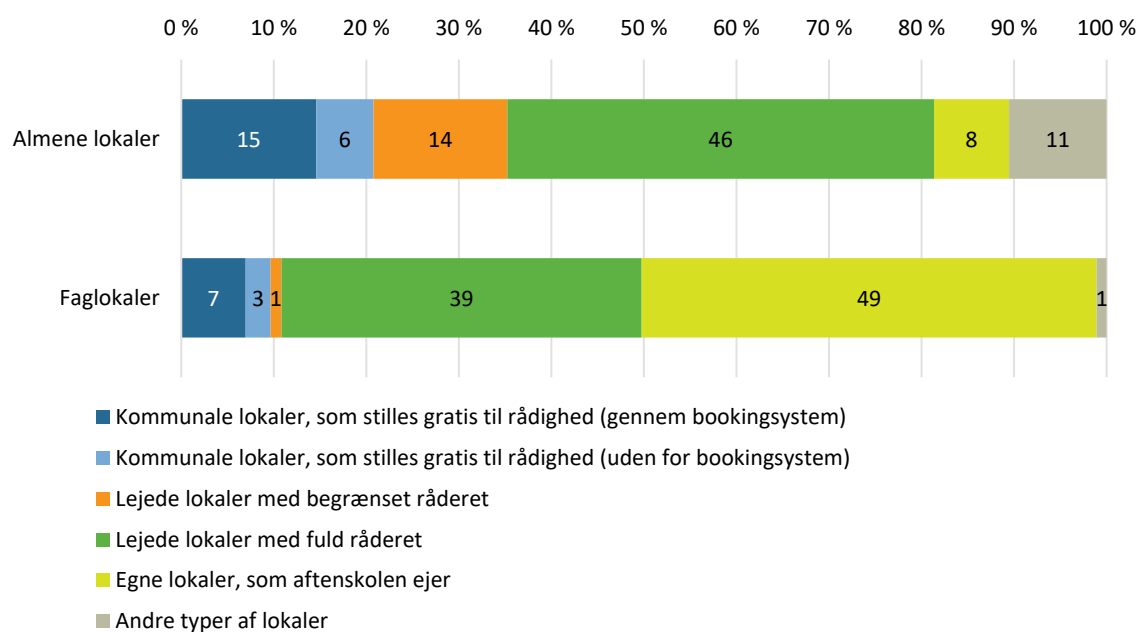
”Vores primære aktiviteter er keramik, tegning, musik og flamenco. Det er ikke muligt at bruge offentlige lokaler, da alle aktiviteter fordrer særlig indretning, som ikke er tilgængelige kommunalt.”

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

Debatten om, hvornår lokaler er egnede, vil blive behandlet nærmere i del 3. Her skal blot fremhæves, som figur 19 viser, at hele 88 pct. af al aktivitet i faglokaler foregår i lokaler, hvor aftenskolerne har fuld råderet, enten fordi de lejer dem eller selv ejer dem. Omvendt er det lidt mere udbredt at benytte offentlige tilbud, når der er tale om almene lokaler. Det er dog stadig kun 21 pct. af undervisningen i almene lokaler, som foregår i kommunale lokaler, der stilles gratis til rådighed. Også lejemaal med begrænset råderet benyttes mere ved almene lokaler end ved faglokaler.

Dette billede tyder samlet på, at diskussionen om råderet er betydeligt mere central for undervisning, der kræver særligt indrettede lokaler, end undervisning som kan foregå i almene lokaler. Også dette emne vil blive udfoldet senere i rapporten.

Figur 19: Undervisningstimer fordelt på lokaletype og lokalernes ejerform (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet ”Angiv for hver lokaletype, hvor mange undervisningslektioner I havde i hhv. almene lokaler og faglokaler”. Figuren baserer sig på svar fra 37 aftenskoler og 129.740 undervisningstimer. En enkelt aftenskole med cirka 3.000 undervisningstimer i kommunale lokaler har angivet, at der for disse er usikkerhed i fordelingen mellem almene lokaler og faglokaler. En anden aftenskole har nævnt, at undervisningstimer i en samarbejdspartneres lokaler ikke er medtaget i opgørelsen.

DEL 3: PERSPEKTIVER PÅ LOKALESITUATIONEN

Del 3: Perspektiver på lokalesituationen

Del 3 er den mest omfattende del af analysen, som sætter fokus på de forskellige perspektiver på lokalesituationen, som kommer til udtryk i undersøgelsens datagrundlag. Analysen sætter fokus på tre overordnede temaer:

- Aftenskolernes overordnede syn på lokaler
- Det egnede lokale (generelle og fagspecifikke perspektiver)
- Mængden af lokaler

Først belyser kapitel 6 aftenskolernes overordnede syn på lokalerne med fokus på, hvilke faktorer de oplever som særligt vigtige, og hvor tilfredse de er med lokalerne. Dernæst går kapitel 7 i dybden med det 'egnedede lokale', som er et helt centralt begreb i folkeoplysningsloven. Endelig belyser kapitel 8 aftenskolernes syn på mængden af lokaler, og i hvilken udstrækning de oplever lokalemangel.

Kapitel 6: Aftenskolerne overordnede syn på lokaler

Hvor nogle parametre ved lokalerne er en helt nødvendig forudsætning for undervisningen, kan der være andre parametre, som nok har betydning, men som er mindre afgørende for, at undervisningen kan gennemføres.

I spørgeskemaundersøgelsen er aftenskolerne blevet spurgt ind til vigtigheden af en række forskellige parametre ved undervisningslokalerne. Som figur 20 viser, er de tre vigtigste forhold for aftenskolerne, at lokalerne er egnede til formålet, at de er gjort ordentligt rent, og at der er stabile adgangsforhold. Disse tre kan derfor betragtes som elementer, som aftenskoler ser som 'need to have'.

Lokalernes egnethed og adgangsforhold til lokalet uddybes i kapitel 7. I forhold til rengøring – og indeklima i bredere forstand – oplever aftenskolerne, at det kan have stor betydning for undervisningen, hvis sådanne helt basale forhold ikke er i orden:

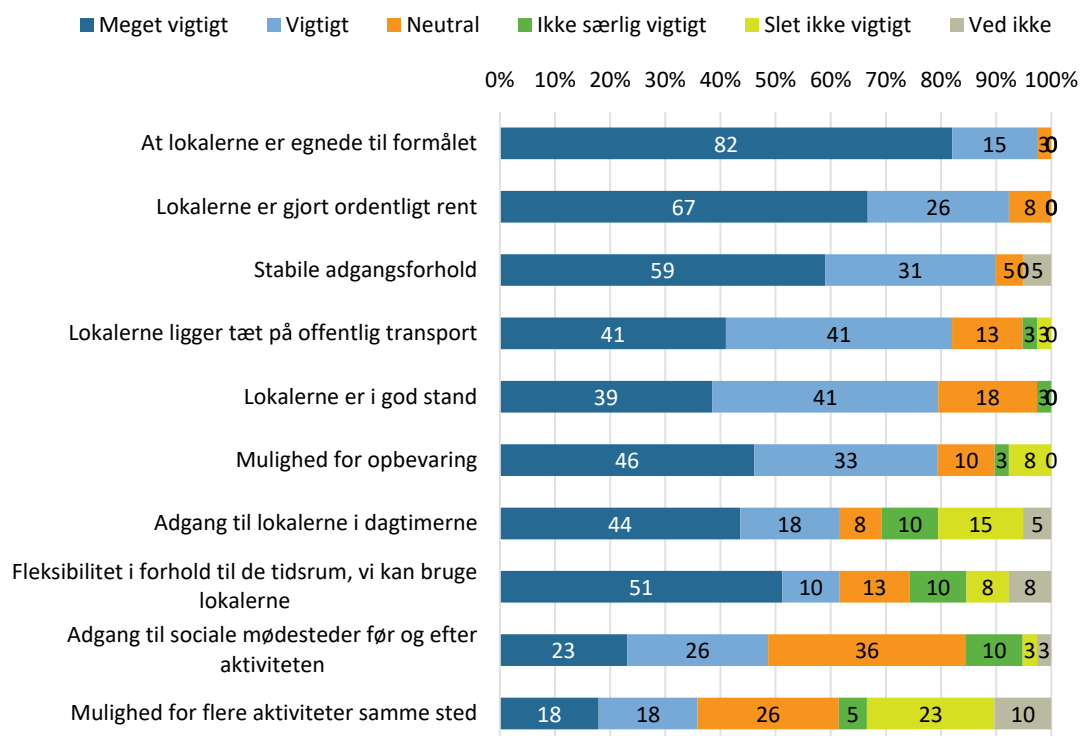
"Det er jo noget af det, man oplever, når [temperaturen, red.] skal ned på 19 grader, så kan vi jo ikke rigtig være der med vores deltagere. De sidder i kørestole, så de er relativt stillesiddende, så de kan ikke tåle 19 grader."

Interview med aftenskoleleder 1

"Der kan nogle gange godt være lidt ulækkert efter eleverne, der har været inde i lokalet i løbet af dagen. Det vil være godt, hvis der også var tænkt på oprydning eller rengøring, inden det bliver aften. Efter en lang skoledag kan der godt ligge en halv mælkekarton og lidt forskellige ting rundt omkring, som man så lige skal samle op, når man kommer som kor."

Interview med korleder 1

Figur 20: Vigtigheden af forskellige forhold ved lokalerne (pct.)

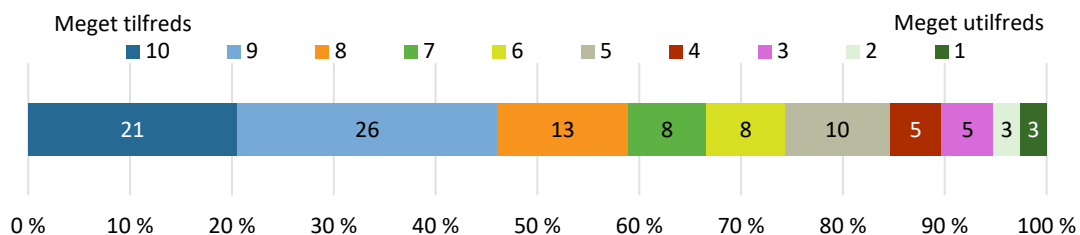
Figuren viser aftenskolerens svar på spørgsmålet "På en skala fra 1-5, hvor 1 er 'slet ikke vigtigt' og 5 er 'meget vigtigt', hvor vigtige er de følgende parametre for jer ift. de lokaler, I bruger til undervisning?" n=39

Cirka 80 pct. af aftenskolerne finder det derudover enten 'vigtigt' eller 'meget vigtigt', at der er nærhed til offentlig transport, at lokalet er i god stand, og at der er mulighed for opbevaring. Flexibiliteten i forhold til de tidsrum, lokalerne kan bruges, er vigtigt for mere end 60 pct. af aftenskolerne. Endelig er adgangen til sociale mødesteder før og efter undervisningen et af de parametre, der fylder mindst, men knap halvdelen af aftenskolerne finder det alligevel vigtigt.

Det er vigtigt at understrege, at betydningen af nogle af parametrene kan variere på tværs af både aftenskoler og fag. F.eks. er muligheden for opbevaring helt centralt for nogle typer af fag, mens det er mindre væsentligt for andre. Det samme gælder for muligheden for lokaler i dagtimerne, hvor behovet kan variere på tværs af aftenskolerens deltagersammensætning.

Ses der i stedet på aftenskolerens tilfredshed, viser figur 21, at størstedelen af aftenskolerne overvejende er tilfredse med den samlede lokalesituation og placerer sig i den positive ende af tilfredshedsskalaen, mens 16 pct. er decideret utilfredse.

Figur 21: Aftenskolernes tilfredshed med deres samlede lokalesituation (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "På en skala fra 1-10, hvor 1 er 'meget utilfreds' og 10 er 'meget tilfreds', hvor tilfredse er I så med jeres samlede lokalesituation?" n=39

Tabel 8 nuancerer billedet og viser, at tilfredsheden med den samlede lokalesituation varierer på tværs af aftenskoletyper. Det er tydeligt, at de store flerfaglige skoler er mindst tilfredse. Det kan skyldes, at disse skoler har behov for mange forskellige typer af lokaler til deres undervisning. Dette billede er i god overensstemmelse med de landsdækkende tendenser (Thøgersen & Bjerrum 2018, 120).

Tabel 8: Tilfredsheden er mindst blandt de store flerfaglige skoler

Aftenskoletyper	Gennemsnit	n
Lille et-faglig skole	8,33	3
Lille flerfaglig skole	7,80	10
Stor et-faglig skole	7,55	11
Stor flerfaglig skole	6,25	12
I alt	7,25	36

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "På en skala fra 1-10, hvor 1 er 'meget utilfreds' og 10 er 'meget tilfreds', hvor tilfredse er I så med jeres samlede lokalesituation?" Fordelt på de fire skoletypologier (n=36)

Den kvalitative del af undersøgelsen viser, at aftenskolernes tilfredshed – eller mangel på samme – hænger tæt sammen med deres oplevelse af lokalernes egnethed til den aktivitet, som skal foregå, men også elementer som tilgængelighed, aflysninger, atmosfære og miljø har betydning. Alle disse elementer vil blive uddybet i det efterfølgende kapitel om 'det egnede lokale'.

Ud over den generelle tilfredshed er aftenskolerne i spørgeskemaet blevet spurgt ind til deres tilfredshed med en række forskellige parametre²² for hver af de lokaletyper, de benytter. Tabel 9 viser den gennemsnitlige tilfredshed på tværs af parametre for hver af de enkelte lokaletyper, mens de uddybende tal kan ses i rapportens bilagsmateriale (tabel 31).

²² Parametrene dækker over lokalernes egnethed, stand, rengøring, nærhed til offentlig transport, mulighed for opbevaring, adgangsforhold, adgang til lokalerne i dagtimerne, muligheden for flere aktiviteter samme sted, adgang til sociale mødesteder før og efter aktiviteten og muligheden for fleksibilitet i de tidsrum, aftenskolerne kan bruge lokalerne.

Som det fremgår, er aftenskolerne mest tilfredse med lokaler, som de selv ejer, eller lejede lokaler, som de har fuld råderet over, mens tilfredsheden er lavest, når det gælder de kommunale lokaler, der stilles gratis til rådighed.

Tabel 9: Aftenskolernes gennemsnitlige tilfredshed på ti parametre for hver lokaletype

	Gennemsnitlig tilfredshed	Antal aftenskoler
Kommunale lokaler, der stilles gratis til rådighed	2,3	22
Lejede lokaler med begrænset råderet	1,9	8
Lejede lokaler med fuld råderet	1,4	13
Egne lokaler, som aftenskolen ejer	1,2	3
Andre typer af lokaler	1,7	9

Tabellen viser aftenskolernes gennemsnitlige tilfredshed på ti parametre for hver lokaletype. Beregningerne er foretaget ud fra aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvor tilfredse er I med de følgende forhold i [[lokaletypens navn]]?" Tilfredshed er målt på en skala fra 1-5, hvor 1 angiver 'meget tilfreds', og 5 angiver 'meget utilfreds'. Aftenskoler, som har svaret 'ved ikke' og 'ikke relevant', er ikke medtaget i gennemsnittet.

I forhold til de kommunale lokaler, som aftenskolerne samlet set er mindst tilfredse med, er det især muligheden for tidsmæssig fleksibilitet i brugen, som de mindre tilfredse med.

Også adgang til lokalerne i dagtimerne er et parameter, hvor aftenskolernes er mindre tilfredse med de kommunale lokaler end ved de øvrige lokaler²³. Det er i god overensstemmelse med, at en tredjedel af aftenskolerne angiver, at der er tidspunkter på dagen, hvor de ønsker at afholde mere undervisning, men ikke har lokalerne til det (se kapitel 8).

Den begrænsede fleksibilitet ser dermed ud til at have stor betydning for aftenskolernes vurdering af de kommunale lokaler. Men også i forhold til rengøringen af lokalerne, muligheden for opbevaring og adgangsforholdene er aftenskolerne noget mere utilfredse med de kommunale lokaler end med de øvrige lokaletyper. Nogenlunde det samme mønster ses i aftenskolernes vurdering af lejede lokaler med begrænset råderet – dog er tilfredsheden her for de fleste parametre lidt højere end ved kommunale lokaler.

Samlet set er der dermed nogle tydelige forskelle i aftenskolernes tilfredshed på tværs af lokalernes ejerform, og råderetten ser ikke overraskende ud til at påvirke tilfredsheden i positiv retning.

²³ Det er dog vigtigt at understrege, at særligt tilfredsheden med egne lokaler og med lokaler med begrænset råderet baserer sig på et begrænset antal aftenskoler, og at sammenligningerne på tværs skal tages med det forbehold.

Kapitel 7: Det egnede lokale

Som beskrevet ovenfor, er lokalernes egnethed den vigtigste parameter for aftenskolerne, når det gælder undervisningslokalerne. Dette kapitel går i dybden med egnethedsbegrebet og forskellige perspektiver på, hvad der skal til, før et lokale opleves som egnet²⁴.

Det egnede lokale er - jf. folkeoplysningsloven - tæt forbundet med det formål, lokalet skal bruges til. Aftenskolernes perspektiver på egnethed varierer derfor ikke overraskende på tværs af fag. Derudover kan der være forskel på, hvilke forhold henholdsvis forvaltningen og aftenskolerne lægger vægt på, ligesom helt subjektive perspektiver kan spille ind:

”Det [egnede lokale] er et meget bredt begreb. Jeg tror, vi går lidt med sådan en minimumsdefinition for netop at kunne tilbyde lokalerne, men samtidig så har vi så også den her pulje [forenings- og aftenskolepakken], som har til formål at gøre ting egnede også i aftenskolernes optik. Men det er jo svært, fordi der bliver lagt en masse subjektive ting ind i, hvad der er egnet: Skal man kunne få en kop kaffe i en pause? Skal man kunne sidde i en sofa? Og er det en del af aktiviteten? Og jeg tror, at vi er jo også kommunen, så vi er meget firkantede på, at det skal være egnet til aktiviteten og ikke til alt muligt andet.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Som det fremgår, er kommunens primære fokus på aktiviteten, men også med det fokus, kan der være forskel på, hvordan henholdsvis forvaltningen og aftenskolerne ser på lokalernes egnethed. Blandt andet fordi, der kan være forhold, som er svære at få øje på for forvaltningen:

”Jeg kan godt tænke, at det ville være alletiders at lave yoga her, men så er der fodkoldt henne i hjørnet, eller der er noget trægulv, der ikke er godt at ligge på [...] Nogle gange er det bare ting, vi slet ikke kan se.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

På den anden side viser interviewene med aftenskolelederne en bekymring for, at kursisterne vælger kurset fra, hvis de ikke oplever, at lokalet - som påvirker helhedsindtrykket af undervisningen - lever op til den forventede kvalitet.

Den følgende analyse af lokalernes egnethed består af to dele. Første del belyser de generelle perspektiver på egnethed, som går på tværs af fag, mens anden del går i dybden med de fagspecifikke perspektiver.

²⁴ I analysen af lokalernes egnethed er det vigtigt at være opmærksom på, at det på tværs af informanter kan være forskelligt, hvilke elementer der medtænkes, når der tales om egnede lokaler. Især varierer det, hvorvidt selve adgangen til lokalet nævnes, eller om der primært er fokus på lokalernes karakter. I analysen er det valgt at inkludere begge dele.

Generelle perspektiver på det egnede lokale

I rapporten 'Evaluering af tildeling af faciliteter' fra 2021 opsummeres tre centrale parametre ved egnede lokaler: 'Adgang og basale faciliteter', 'rengøring' og 'opbevaring/depot' (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2021, 14)²⁵. Det er forhold, som ligger i god tråd med aftenskolenes overordnede syn på lokalerne, som er beskrevet i det foregående kapitel.

Dette afsnit belyser nogle af disse generelle forhold ved egnethed med fokus på de nedestående fire temaer. Hvor de tre første temaer handler om lokalets tilgængelighed – og dermed også er tæt forbundet til de samarbejdsforhold, som belyses i del 4 – har det sidste tema fokus på lokalets atmosfære og miljø:

- Lokalernes geografiske placering
- Adgangsforhold til lokalerne
- Aflysninger i de kommunale lokaler
- Lokalernes atmosfære og miljø

Lokalernes geografiske placering

Tilgængelighed handler blandt andet om, at det skal være nemt at finde frem til undervisningsstedet og at benytte offentlig transport. Som tidligere nævnt, svarer godt 80 pct. af aftenskolerne, at det er 'meget vigtigt' eller 'vigtigt', at lokalet ligger tæt på offentlig transport, og det uddybes i flere af interviewene:

"Så er det selvfølgelig lokaler, der ligger i nærheden af offentlig trafik. Fordi mange steder vil du ikke kunne parkere, og vi skal jo også kunne henvende os til folk, som ikke kommer i egen bil. Derfor er offentlig trafik sindssygt vigtigt. Altså enten metro, et ordentligt bus hub, eller en S-togsstation, eller et eller andet i nærheden. Det er bare et must. Og der stiger priserne jo også, når vi er ude og leje selv. For jo tættere, det ligger på trafikknudepunkter, jo dyrere er det bare. Sådan er dét. Men det er vigtigt, at du kan komme til stedet både med offentlig transport, og at du kan komme ind."

Interview med aftenskoleleder 3

Citatet peger på, at det er helt afgørende, at kursisterne kan komme hen til undervisningsstedet med offentlig transport. Det ses også ved, at folkeskoler, som har en central geografisk placering, beskriver, at det har stor betydning for, hvor meget de bliver booket (Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 2).

At der er store geografiske forskelle på lokalernes popularitet, er også en kendt problematik for forvaltningen, som oplever, at gode lokaler ikke bliver booket, hvis de ikke har en god geografisk placering:

²⁵ Beskrivelsen af egnethed i rapporten er udformet af direktør for FOF-København, Kåre Emtoft.

”Så har vi også noget i Sydhavnen, men det er heller ikke så godt forbundet med offentlig transport. Men der ligger nogle helt nye skoler med nogle rigtig lækre lokaler, som vi har adgang til, men som heller ikke bliver booket.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

For aftenskolerne skyldes vigtigheden af den geografiske placering først og fremmest hensynet til at kunne fylde holdene op, hvilket opleves som svært i de mindre attraktive geografiske områder. Som det følgende citat viser, betyder det, at ellers velegnede lokaler, hvor aftenskolerne er tænkt ind allerede fra start, ikke nødvendigvis bliver benyttet:

”Jeg var ude at se en skole på Ørestaden, og der var der lavet en særlig – jeg bruger det ikke derude, for vi kan ikke få kursister nok derude – men der var der faktisk lavet en særlig indgang til aftenskolerne. Det er mange år siden, jeg har været ude og se det, men jeg tror, det var ret godt. Jeg ved ikke, om nogle af mine kollegaer bruger det sted.”

Interview med fagansvarlig

Hensynet til aftenskolernes målgrupper kan også spille ind. Nærheden til offentlig transport og kendte rum i lokalområdet kan være særlig vigtig for kursister med særlige behov og for ældre deltagere. Endelig er der områder, som kan opleves som utrygge at færdes i om aftenen, og som af den grund ikke er attraktive (yogaunderviser 1, interview 2 med medarbejder fra Kultur- og Fritidsforvaltningen).

Ifølge forvaltningen kan beliggenheden og adgangen til offentlig transport være nogle af de største barrierer for udlån af lokaler. Derfor har forvaltningen et ønske om en tættere dialog med aftenskolerne omkring de konkrete behov i forskellige dele af byen (del 4).

Adgangsforhold til lokalet

Adgang til lokalet er helt afgørende for, at lokalet opleves som egnet, da det er en forudsætning for, at aktiviteten kan foregå:

”Der skal være adgang til lokalet. Altså i første omgang så skal man kunne komme ind ad døren. Men også nogle lokaler, hvor adgangsforholdene er overskuelige. Hvis vores kursister ikke kan finde lokalet, eller det er meget besværligt at komme hen til det, så giver de op. Det er bare dårlig service. Så lokaler, som er åbne, og hvor det er adgangsvenligt, det er virkelig vigtigt.”

Interview med aftenskoleleder 3

Analysen viser, at adgangsforholdene typisk fungerer godt ved egne og lejede lokaler²⁶. Når det gælder offentlige lokaler, er billedet mere blandet. Især på folkeskolerne, hvor der

²⁶ Der er dog også eksempler på udfordringer. Det gælder især adgang til bassiner, hvor DGI-byen har et særligt system, hvor hver enkelt kursist skal have sin egen QR-kode. Det giver meget administration for aftenskolerne, og derudover kan der være udfordringer med at få adgang tids nok, så kursisterne har tid til omklædning (Interview med aftenskoleleder 3, interview med aftenskoleleder 2).

er indført elektroniske adgangssystemer, opstår der jævnligt problemer, som forvaltningen bruger rigtig meget tid på:

“Vi har mange problemer med døre. Det er nok vores største arbejdsopgave i booking-teamet i virkeligheden – det er at sørge for, at de døre virker.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

For øjeblikket har udfordringer med adgangssystemer derudover betydning for mængden af lokaler, som er tilgængelige i bookingsystemet. På seks folkeskoler skal adgangssystemet skiftes ud, og indtil der er skaffet midler til det formål, kan lokalerne ikke bookes af fritidsbrugere (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a: 13). Ifølge både forvaltningen og flere aftenskoler er det en stor udfordring, når adgangssystemet ikke virker efter hensigten. Systemet er skruet sådan sammen, at den centrale rådhusvagt er den eneste mulighed for at få hjælp, hvis en underviser ikke kan komme ind:

“Vi har jo det, der hedder automatisk dørkontrol på alle skolerne, hvor man skal taste en kode for at få lov at komme ind, og nogle gange virker det bare ikke. Som med alt teknik, så sker der indimellem noget, så det ikke virker. Så har vi den bagsupport, der hedder rådhusvagten, som man kan ringe til, som gerne skulle kunne se på en liste, om de har adgang, og så sende en universalkode, og så kan man komme ind alligevel. Men det virker heller ikke altid. Der kan jo være nogle tekniske problemer, noget strøm, der er gået, eller et eller andet. Og det er måske den barriere, vi kæmper allermest med, fordi vi kan jo ikke redde nogen, når de står derude, fordi der er vi ikke på arbejde.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Forvaltningen oplever, at der især efter sommerferien ved aftenskolernes sæsonopstart kan være mange problemer med systemet og koblingen til alarmsystemet. Som en aftenskole uddyber, er det et skrøbeligt system, når man er afhængig af hjælp fra centralt hold:

“Det kræver, at der sidder en rådhusvagt inde på rådhuset, som er i stand til at hjælpe folk ude på alle mulige forskellige skoler. Det er bare et skrøbeligt system på en eller anden måde.”

Interview med aftenskoleleder 3

En underviser har oplevet at måtte sende kursisterne hjem igen, mens en anden har meget blandede erfaringer med at få hjælp fra rådhusvagten, da han ikke kunne komme ind:

“Jeg havde mit allerførste hold. Der kunne jeg ikke komme ind i lokalet. Selvom jeg havde fået kort og det hele, men det virkede ikke. Og jeg stod bare, og der var ingen at få fat i. Jo, jeg havde et nummer, og de kunne komme og lukke mig ind, men så skulle man også tænde for el med det her kort, og det virkede ikke. Og det kunne de ikke hjælpe mig med, fordi det vidste de ikke noget om. (...) Der måtte jeg simpelthen sige til kursisterne, at vi måtte aflyse, fordi vi kunne jo ikke bruge komfurerne. Så der måtte jeg sige: ‘I tager bare nogle råvarer med hjem, og så ses vi næste gang. Så får jeg lige styr på det’.”

Interview med madlavningsunderviser

”Jeg tror, vi var ude for tre gange i træk, hvor vi var nødt til at ringe til rådhusvagten. Og den første gang var hun sådan set flink nok, det var ikke det, men den tredje gang, der var han virkelig ikke særlig samarbejdsvillig, og det var ret svært, fordi der er et problem med alarmerne. Når den er slået til, så virker vores koder ikke til at slå den fra, og kortet virker heller ikke til det.”

Interview med korleder 1

Nogle steder er der en lokal kontaktperson på stedet, men det er mere undtagelsen end reglen. På skolerne er der typisk ingen pedeller på arbejde om aftenen, hvor aftenskolerne benytter lokalerne. Det varierer, hvor tæt kontakten er mellem fritidsbrugerne og de lokale institutioner, men som del 4 vil vise, er den ofte begrænset.

Det elektroniske system giver dog ikke kun udfordringer. Systemet kan også give gode muligheder for at styre adgangen for forskellige brugergrupper:

”Det er sådan et online system. Det vil sige, at det kan styres både kommunalt, og det kan styres lokalt. Det kan styres på den måde lokalt, at jeg kan lave en nøglebrik til et specifikt hold. Så kan jeg sige, ’de der karate-folk, de får en nøglebrik udleveret af mig og den virker fra 1. januar til 23. december. Og så virker den ikke mere.’ [...] Der er så mange detaljer i det der nøglesystem. Det kan en hel masse.”

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

En anden informant oplever, at de elektroniske løsninger har gjort brugerne meget selvhjulpne, men det kræver, at der er gode vejledninger og også helst et godt kendskab til brugerne af huset:

”Huset er åbent, og så er der jo koder på dørene. Vi er jo gået fra at skulle udlevere en nøgle, til nu hvor alt er gjort selvbetjent, og de selv henter tingene. Så hvis det er, at de mangler tusser eller pinde eller et eller andet, så er der et skab, hvor de selv kan hente, og alt er med vejledning og alt muligt. Så det kører ret meget selv. Og det er også derfor, at for mig er det stadig vigtigt, at jeg kender dem.”

Interview med kulturkonsulent

I dette tilfælde synes selvbetjeningsløsningen dermed at virke bedre end tidligere beskrevet. Adgangen foregår ved hjælp af en vejledning suppleret med en kontinuerlig relation til og dialog med aftenskolerne. Generelt oplever informanterne, at procedurerne omkring adgangsforskel glider lettere, når der er et gensidigt kendskab til hinanden. Men som systemet er i dag, er der på skoleområdet lagt op til, at fritidsbrugernes indgangsvinkel er Kultur- og Fritidsforvaltningen, så institutionerne ikke selv skal bruge tid på kontakten (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter, 2022: 4), hvilket ofte efterleves af skolerne:

”Der kan sagtens møde hold op, og så er deres kort ikke aktivt, og så kan de ikke komme ind, og så går de igen. Og så ringer de til mig, og så siger jeg, ’jamen, det har jeg ikke noget med at gøre’, fordi det er den kommunale del af det. Så der holder jeg fingrene væk. Men de lokale brugere, dem servicerer jeg selvfølgelig.”

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

Nogle steder er der tættere dialog mellem skolerne og fritidsbrugerne, men forvaltningens evaluering af samarbejdet med skolerne viser, at begrænsede ressourcer kan være en udfordring (se del 4).

Samlet set er der varierende opfattelser af, hvor store udfordringerne med adgangsforhold er. Det kan skyldes variation i, hvor ofte aftenskolerne har oplevet udfordringer med at komme ind i lokalerne, og at der er store forskelle på, hvor godt kontakten med de lokale institutioner fungerer. Men analysen viser, at det nuværende system er sårbart, og at det er helt centralt for aftenskolerne, at der er mulighed for at komme i kontakt med servicepersonale, når der opstår problemer.

Aflysninger i de kommunale lokaler

Tæt relateret til adgangsforholdene er spørgsmålet om aflysninger i forbindelse med aftenskolernes brug af kommunale lokaler. Ikke mindst når det gælder skolerne, er det et vilkår, at skolerne af og til selv har behov for at bruge lokalerne – f.eks. til forældremøder, eksaminer, temauger eller andre arrangementer. Også i andre typer af kommunale lokaler kan der være situationer, hvor de bookedede tider må aflyses.

Blandt aftenskolerne er der generelt forståelse for, at lokalerne kan være utilgængelige i særlige situationer. Men der kan opstå udfordringer i de tilfælde, hvor aflysningerne først meldes ud sent.

I folkeoplysningsbekendtgørelsen fremgår det, at kommunalbestyrelsen i så god tid som muligt skal varsle aflysningen til den forening, der har fået stillet lokalet til rådighed. De lokale retningslinjer i Københavns Kommune uddyber, at aflysningerne af lokaler skal ske senest 21 dage før aktiviteterne (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023b, 5). Det hænger sammen med, at retningslinjerne på området forpligter aftenskolerne til at aflønne undervisere, hvis de må aflyse undervisningen under en uge før (Lønbekendtgørelsen § 10²⁷). Sene aflysninger kan dermed – ud over dårligt omdømme – også have økonomiske konsekvenser for aftenskolerne.

I det følgende belyses det, i hvilken udstrækning aftenskolerne oplever aflysninger af de offentlige lokaler, de har fået tildelt, og om det sker rettidigt.

Tabel 10 viser en oversigt over aftenskolernes svar på spørgsmålene om aflysninger for de forskellige typer af kommunale lokaler, de benytter. Som tabellen viser, er det især på folkeskoler, at mange oplever aflysninger, som ikke er rettidige, hvilket er i god overensstemmelse med beskrivelserne i det kvalitative materiale. Problemet ser ud til at være betydeligt mindre, når det gælder lokaler i kulturhuse, sundhedscentre og andre typer af kommunale lokaler.

²⁷ <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2003/353>

Tabel 10: Aftenskolernes erfaringer med aflysninger af lokaler på kommunale institutioner

	Rettidige aflysninger	Aflysninger med mindre end tre ugers varsel, men før selve dagen	Akutte aflysninger på dagen	Har ikke oplevet aflysninger	n
Folkeskoler	5 (63 pct.)	4 (50 pct.)	4 (50 pct.)	1 (13 pct.)	8
Kulturhuse	5 (39 pct.)	3 (23 pct.)	2 (15 pct.)	5 (39 pct.)	13
Sundhedscentre	1 (20 pct.)	1 (20 pct.)	0 (0 pct.)	2 (40 pct.)	5
Biblioteker	0 (0 pct.)	0 (0 pct.)	0 (0 pct.)	1 (33 pct.)	3
Andre kommunale lokaler	6 (67 pct.)	2 (22 pct.)	2 (22 pct.)	1 (11 pct.)	9

Tabellen viser en oversigt over aftenskolernes svar på spørgsmålene "Har I oplevet aflysninger i forbindelse med jeres undervisning på [lokaletypens navn]?" og "Hvor ofte har I oplevet akutte aflysninger på [lokaletypens navn]? (på dagen)". Andelenes summerer ikke til 100 pct., da aftenskoler har kunnet angive flere svar. Svarkategorien 'ved ikke' indgår ikke i tabellen.

I forvaltningen er man opmærksom på, at folkeskolerne langt fra altid overholder tidsfristerne for aflysninger, men der er ingen repressaliemuligheder (interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen). Ifølge en medarbejder i forvaltningen skyldes de sene aflysninger typisk forglemmelser, og at skolerne ikke er opmærksomme på, hvor meget der sker i deres lokaler efter skoletid:

"Jeg tror tit, de glemmer, hvor meget der sker på skolen, når de er gået hjem [...] Vi prøver at minde dem om det, og især op til skolestart så beder vi om, at de sætter så mange datoer i kalenderen, som de overhovedet kan på nuværende tidspunkt. Og der er igen nogle, der er bedre til det end andre. Det kommer meget an på personerne."

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Forvaltningen forsøger at minde skolerne om det ved én gang om måneden at sende en opdateret liste om, hvem der skal bruge lokalerne. Som citatet også viser, kan der dog være store forskelle på tværs af skolerne. De lokaleansvarlige pedeller, som er interviewet i forbindelse med undersøgelsen, er opmærksomme på fristerne:

"Proceduren er, at jeg tror, lokalet skal aflyses tre uger før et arrangement. Det kan være eksamener, det kan være noget, skolen skal holde. Forældreaftener er det helt store. Nu her har vi lige haft opstart af maj-børn. Der skulle vi jo holde et møde for alle forældrene. Så får jeg en dato af skolen eller kigger på årshjulet, og så skriver jeg ind til bookingforvaltningen, og så aflyser jeg så brugerne. Og så sørger de for, at brugerne får besked."

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

De kvalitative interviews viser en stor variation i aftenskolernes erfaringer med aflysninger. Nogle har ikke oplevet større problemer, mens aflysninger for andre har medført store udfordringer – både på grund af løn til underviserne og erstatningsundervisning eller kompensation til kursisterne:

”En enkelt gang har de aflyst lokalerne, fordi der har været en turnering, og så får vi bare et andet lokale [...] Det synes jeg ikke er noget problem, og det sker måske for os en gang eller to om året.”

Interview med aftenskoleleder 4

”Altså det [aflysninger, red.] sker jo. Jeg synes, Københavns Kommune er gode til det. Der kommer aflysninger pludseligt, men det er jo ikke nogens fejl. (...) Vi oplever ikke, at der er sådan nogle hovsa'er – bestemt ikke.”

Interview med aftenskoleleder 2

”De her aflysninger, de kommer rigtig sent, og der kan være mange på en sæson. Det kan være tre til fire aflysninger, og hvis vi så har et samlet antal mødegange på 12, er det jo næsten 30 pct. af mødegangene, der bliver aflyst for eleverne. Dem skal vi lægge på i den anden ende, men så kan vi nogle gange komme så langt i forløbet, at vi ikke kan være på skolen mere, for så er den lukket til sommerferie, og derved skal vi tilbagebetale penge til kursisten.”

Interview med fagansvarlig

”Bare den uge kostede det et større beløb i tabt løn, fordi vi skal betale lærerne løn, hvis det aflyses inden for syv dage. Samtidig skal eleverne have erstatningsundervisning. Men det sluttede jo ikke her, fordi vi fik ikke nye lokaler, så vi fik barberet 25 pct. af al vores undervisning af på grund af straks-aflysning på 12 hold.”

Interview med aftenskoleleder 7

” Der bør jo laves en ordning her, hvor det ikke er fuldstændig vederlagsfrit for skolen at aflyse med kort varsel. For en aftenskole som vores koster det simpelthen for mange penge, og det koster os også goodwill, når kursisterne, der eventuelt allerede står derude og venter på at få undervisning skal gå hjem igen. Det jo noget, der går voldsomt ud over vores image og økonomi.”

Interview med aftenskoleleder 3

Som citaterne viser, har aftenskolerne generelt stor forståelse for, at der kan komme akutte aflysninger, som er svære at tage højde for, men gentagne aflysninger kan skabe store udfordringer²⁸. Kontinuitet i adgangen til de tildelte lokaler er dermed meget vigtigt i forståelsen af det egnede lokale.

I den forbindelse er det interessant, at aflysninger ikke er adresseret i den evaluering af samarbejdet mellem skoler og fritidsbrugere, som forvaltningen har gennemført (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter, 2022). Problemstillingen kan derfor være væsentlig at adressere i det fremtidige samarbejde mellem aftenskoler og lokale institutioner – ikke mindst folkeskolerne.

²⁸ Et særskilt opmærksomhedspunkt er, at akutte aflysninger kan give særlige udfordringer for kursister med særlige behov, som er afhængige af specialtransport og derfor ikke bare kan tage hjem igen, hvis undervisningen bliver aflyst (aftenskoleleder 1).

Lokalets atmosfære og miljø

Hvor adgangsforhold og aflysninger er to meget håndgribelige faktorer, som skal være på plads, før et lokale er egnet, er det mere abstrakt at komme nærmere en forståelse af, hvad der definerer den rette atmosfære og det egnede miljø.

Mange informanter sætter dog ord på, hvordan miljøet og æstetikken kan påvirke deres undervisning. Som en underviser fortæller, kan der være stor forskel på at undervise i et ældre, nedslidt lokale og i et lokale med et miljø, som de kan være stolte af som undervisere:

”Når jeg skal på [facilitetens navn], så er det en helt anden oplevelse, også for mig som lærer. Jeg tænker altid, ’ih, jeg er altså glad for, at jeg underviser på [aftenskolens navn]’. Fordi det andet undervisningssted er lidt mere gammeldags, det er lidt mere slidt og måske ikke helt så funktionelt indrettet. Der er, hvad der skal være, men jeg kan mærke, at omgivelserne påvirker mig og dermed måske også min undervisning. Så jeg tror, det har en betydning for, hvordan kursisterne oplever undervisningen. For os lærere er IT-udstyr også meget vigtigt, og derfor mener jeg ikke, at undervisningen kan foregå hvor som helst. Jeg synes, det hører med til moderne undervisning, at udstyret er på et vist niveau.”

Fokusgruppeinterview

Som en anden aftenskoleunderviser uddyber, kan det være en helt anden oplevelse at møde ind til undervisning i en facilitet, der emmer af liv, end på en tom og mørk skole:

”Så hørte vi jo også fra kursister, at det slet ikke er attraktivt at komme ind på en folkeskole på den måde. Der er mørkt, når vi kommer, og lyset det tænder måske, hvis vi er heldige, når vi går ned af gangen.”

Interview med aftenskoleleder 8

Samme skoleleder lægger vægt på, at kursisterne kan identificere sig med stedet og skolen som helhed, og at stemningen og stedet derfor har stor betydning:

”Det er mindst lige så vigtigt, at deltageren kan identificere sig med stedet. Stedet skal jo signalere skolen, så man ikke kun tilhører holdet men også skolen som helhed.”

Interview med aftenskoleleder 8

Som flere aftenskoleledere understreger, er niveauet i deltagernes egenbetaling medvirkende til en forventning om en vis kvalitet i undervisningen, hvilket også indebærer en forventning om tilfredsstillende lokaleforhold, der er rare at komme i. Nogle aftenskoler beskriver, at det kan have positiv betydning, hvis de har det samme lokale over længere tid – f.eks. gennem i hel sæson – da de så bedre kan sætte deres eget præg på lokalet og skabe den rette rumlige atmosfære, som forbindes med faget.

For nogle aftenskoler er det faglige miljø og lokalets ’stemning’ særlig centralt. Det gælder ikke mindst de skoler, som har specialiseret sig inden for bestemte typer af fag og har bygget et fagligt miljø op omkring det. Deres profil er knyttet til deres specifikke faglige miljø,

og kursisterne har en forventning om høj faglig kvalitet og professionalisme. For de aftenskoler kan forhold, som ellers ville kunne opfattes som 'nice to have', have potentielt afgørende betydning for tiltrækningen af kursister og undervisere.

Som flere informanter uddyber, kan det have stor betydning for både kursisterne og underviserne, at lokalerne virker inspirerende i forhold til det fag, der er i fokus:

"Folkeoplysning taler jo også om fællesskab. Jeg har lige set et stort spanskhold og alle mulige sprog herude på gangene. Det er sjovt. Det er også sjovt for dem, for der er virkelig sådan en ånd."

"Det giver også noget for lærerne at sidde sammen til frokosten. Vi har en stor administration, især efter vi har fået dansk, men vi spiser allesammen sammen på lærerværelset. Det betyder rigtig meget, at vi er omgivet af fagbiblioteket, og at der er folk fra det meste af verden, der underviser her."

Interview med aftenskoleleder 6

Som det fremgår af det sidste uddrag, kan det have stor betydning for underviserne at være i et fagligt miljø med andre undervisere. Flere informanter nævner desuden, at miljøet rundt om aftenskoleaktiviteterne kan have stor betydning for den samlede oplevelse og for, om kursisterne bliver inspireret til andre aktiviteter eller finder ind i nye fællesskaber:

"Og du møder nogle andre. Min personlige glæde – og jeg ved, mange har det på samme måde – det er, at når jeg kommer og skal til gymnastik, så kommer vi gående ned ad gangen, og der kan vi se, at dér danser de helt unge. Så går vi lidt længere hen ad gangen, og overfor os er der børnegymnastik. At se de der små unger – det giver stor glæde. Og omvendt så når ungerne går, så står de og kigger på, hvad de gamle laver derinde, ikke? Man kan også blive inspireret til andre ting. Der er nogle, der spiller billard, så 'hov, her kunne man måske melde sig ind i billard-klubben'. Det giver en anden dynamik. Jeg synes, at når man går på aftenskole på en folkeskole, så snakker man sammen med dem, man er sammen med, og man kan også godt mødes med dem efter skoletid, om jeg så må sige. Men du har ikke det der udadrettede, ud over dit eget hold. Du går ikke hen i et andet klasselokale og siger: 'Hvad laver I her?'. Det er helt synligt for os dér [Grøndalscenteret red.]."

Interview med aftenskoleleder 4

Samme aftenskoleleder beskriver 'caféen' i det pågældende center som et mødested før og efter aktiviteten, der er med til at danne ramme for det sociale fællesskab på holdet. I nogle typer af fag kan det sociale element derudover spille en rolle i selve undervisningen, hvor deltagerne kan inspirere hinanden fagligt.

De ovenstående pointer viser samlet set, at aftenskolernes beskrivelse af det egnede lokale ikke afgrænser sig til den specifikke karakter af det enkelte lokale, men at egnethed også kan handle om deltagerens oplevede identifikation med aftenskolen, med faget og med omgivelserne som helhed – ligesom rammernes mulighed for at dyrke fællesskaber, kan spille ind. Omvendt kan man – ud fra et forvaltningsmæssigt synspunkt – argumentere for,

at alt, hvad der ligger ud over lokalernes egnethed til den specifikke aktivitet, faget indebærer, er 'nice to have' og ikke noget, som kommunen er forpligtet til at stille til rådighed.

Det er vigtigt at understrege, at det også fra aftenskolernes perspektiv er den faglige funktionalitet i lokalet, som er det primære fokus i vurderingen af 'det egnede lokale'. Men flere nævner alligevel, at muligheden for rum til uformelt samvær rundt om aktiviteterne kan have stor betydning. Det er dermed et eksempel på det skisma, der kan være mellem aftenskolernes brede folkeoplysende formål og kommunens forvaltningsmæssige fokus.

Fagspecifikke perspektiver på det egnede lokale

I det følgende skiftes fokus fra de generelle til de mere fagspecifikke perspektiver på det egnede lokale. Den store bredde i aftenskolernes fagudbud stiller mange forskellige krav lokalernes karakter:

"Det [egnede lokale] er jo i hvert fald et lokale, der imødekommer deltagerkredsens behov. Så jeg vil jo rigtig gerne tage udgangspunkt i, hvad er det, der skal foregå i lokalet, og hvad er det for en deltagergruppe, der skal ind og bruge det."

Interview med aftenskoleleder 8

Som det også fremgår af citatet, kan synet på lokalernes egnethed også variere på tværs af forskellige deltagergruppers karakteristika. F.eks. kan der være forskel på egnede vandtemperaturer i varmtvandsbassiner på tværs af aktiviteter for små børn og aktiviteter målrettet voksne, kursister med særlige behov kan være ekstra følsomme over for ændringer i omgivelserne, og ældre kursister kan være mere afhængige af nærheden til offentlig transport end andre målgrupper. Det er dog alene de fagspecifikke forhold, som er i fokus i dette afsnit.

Undersøgelsen har belyst lokalernes egnethed på flere forskellige måder. I spørgeskemaundersøgelsen er aftenskolerne blevet bedt om at beskrive, hvad der er et egnet lokale for dem, og at komme med konkrete eksempler. Derudover omfatter det kvalitative materiale – i særdeleshed de fagspecifikke cases og underviserinterviewene – nuancerede perspektiver på behovene i de enkelte fag.

Tabel 11 viser kondenserede uddrag af aftenskolernes beskrivelser af 'det egnede lokale' i spørgeskemaundersøgelsen. Som det fremgår, omfatter nogle af svarene de mere generelle forhold, som er belyst i det foregående afsnit, men langt de fleste svar er fagspecifikke. Svarene omfatter udsagn relateret til dans og bevægelsesfag, specialtræning, manuelle fag, musik og sang samt sprogfag.

Svarene viser, at aftenskolerne især har fokus på det udstyr, som er nødvendigt for de enkelte fag – f.eks. træningsredskaber, mulighed for musik og rene måtter til dans og bevægelse, ovn til at brænde ler i til keramik, instrumenter til musik, fungerende AV-udstyr og fleksibel indretning til sprogundervisning. Men der nævnes også særlige karakteristika ved rummets udformning i form af pladsforhold, lys- og lydforhold og plads til opbevaring, som kan variere på tværs af de specifikke fag. Endelig nævnes forhold, der i højere grad

knytter sig til omgivelserne. Det kan handle om tilstødende lokaler eller udeområder til pauser, eller at omgivelserne tillader, at der kan larmes i lokalet.

Tablet 11: Aftenskolernes eksempler på forskellige fags forskellige behov og årsager til egnethed

Fag	Fagspecifikke behov	Årsager til egnethed
Dans og bevægelse	Musikanlæg eller mulighed for tilslutning af eget anlæg Spejle (væg) Højt til loftet Motions- og dansegulv Gymnastik kræver stor idrætshal Skabe til rekvisitter og mulighed for at have redskaber stående At der må larmes Mulighed for mørklægning (yoga) Rene måtter, tæpper og stole Mulighed for gymnastik og leg Cykel- og andre træningsmaskiner At rummet er klargjort, dvs. at man ikke skal flytte borde og stole, før aktiviteten kan gå i gang.	Der har været mulighed for at forme rammen selv. F.eks. indkøb af nødvendige rekvisitter, drikkekander og atmosfæriske elementer, der skabte den rette stemning til faget. Gode toiletforhold Adgang og parkeringsforhold har været gode Det har været 'egne' lokaler
Specialtræning	Udstyr til hensyntagende undervisning Opbevaringsplads	En personlig kontakt til én, man kan tale med om udfordringer eller behov vedrørende det specifikke lokale
Manuelle fag	Belysning (mulighed for at regulere op og ned) Opbevaringsskab Plads til væve, som ikke må flyttes Plads til opbevaring af keramik Ovn til at brænde ler i Staffelier, podie til model	Indbydende og tidssvarende inventar, der fungerer Kontinuitet idet lokalerne har været i hænde siden 90'erne Når aftenskolen selv har lejet lokalet Ikke kommunale lokaler
Musik og sang	Instrumenter (f.eks. stemt klaver eller flygel) og gear til rådighed Akustik (god) Opbevaring til musikredskaber Stort, plads til koret (30-60 pers.). Stå- og siddepladser Plads til dirigent Tilstødende lokaler til pauser	Mulighed for at være i et mindre lokale og et kirkerum – dvs. at kunne skifte mellem rum med forskellig klang og pladsforhold. At kunne holde pauser andetsteds end der, hvor aktiviteten foregår. En aula eller festsal med klaver et flygel Ikke kommunale lokaler
Sprogfag	AV-udstyr Whiteboard Projektor Fleksibel indretning og voksenmøbler Lokaler, der kan benyttes allerede om formiddagen Plads til min. 20 deltagere	En tilstødende baggård, hvor man kan afholde pauser og trække frisk luft At være placeret, så man ikke forstyrres af andre fag eller aktiviteter Positive erfaringer med lejede lokaler

Tabellen er baseret på aftenskolernes besvarelse i spørgeskemaet på spørgsmålene "Hvad er et egnet lokale?" og "Har du nogle eksempler på egnede lokaler?"

I tabellens anden kolonne ses aftenskolernes konkrete eksempler på, hvornår de oplever egnede lokaler. Her nævnes blandt andet god kommunikation med lokaleansvarlig, inventar og udstyr, der fungerer, og muligheden for at forme rammen selv som faktorer, der kan

fremme lokalernes egnethed. Derudover er det interessant, at flere aftenskoler nævner, at der *ikke* er tale om et kommunalt lokale, mens der er positive erfaringer med lejede lokaler. Det hænger tæt sammen med de eksempler, aftenskolerne har nævnt på ikke-egnede lokaler. Disse eksempler omhandler især kommunale lokaler med mangelfuldt inventar og udstyr til de specifikke fag og med udfordringer med rengøring og tilgængelighed (se tabel 32 i bilagsmateriale). Samlet set illustrerer tabellen den store kompleksitet i egnhedsbegrebet på tværs af fag.

Det kvalitative materiale giver mulighed for at gå mere i dybden med de fagspecifikke perspektiver på egnethed. I undersøgelsen er det valgt at gå i dybden med tre fag: Yoga, madlavning og kor, hvor der er gennemført interviews med undervisere²⁹. Derudover er der gennemført fokusgruppeinterviews med en gruppe undervisere i andre fag. Herfra er det valgt at inddrage keramikfaget, da det er et eksempel på et fag, der stiller helt særlige krav til lokalerne.

Det er vigtigt at understrege, at udvælgelsen af disse fag ikke betyder, at lokalernes udformning er mindre vigtige i andre fag. F.eks. viser erfaringerne fra en underviser i fokusgruppeinterviewet, at lokalernes udformning – selv i et fag som sprog, der udefra set kan foregå mange steder – kan have stor didaktisk betydning for undervisningens kvalitet.

De fagspecifikke perspektiver kan være vigtige i det videre, fremtidige samarbejde mellem aftenskolerne og forvaltningen, hvor det kan være svært for kommunen at have overblik over de forskellige behov, der knytter sig til fagene – dog med opmærksomhed på, at der er tale om eksempler baseret på de udvalgte informanternes erfaringer og oplevede behov, som kan variere på tværs af undervisere.

I det følgende vil lokalets egnethed i de enkelte fag blive behandlet separat med fokus på rummet, udstyret og – i nogle tilfælde – stemningen i lokalet.

Yoga

Yoga er et fag, som fylder relativt meget i aftenskoleregi (Bjerrum 2020, 30). Samtidig er der tale om et fag, som stiller nogle andre krav til lokalet end mange andre bevægelsesfag. Der findes mange forskellige former for yoga (Bjerrum & Pilgaard 2014), og de nedenstående perspektiver er derfor ikke nødvendigvis gældende for alle yogaformer. De fleste elementer kan dog antages at gøre sig gældende for faget som helhed. Tabel 12 viser en kondenseret oversigt over informanternes udsagt relateret til rummet, udstyret og stemningen.

²⁹ For yoga og kor er der derudover gennemført deltagerobservation.

Tabel 12: Det egnede lokale – perspektiver fra yoga

Rummet	Temperaturen skal være tilpas varm, også ved gulvet, og ingen træk Der er behov for ro. Hvis der er aktivitet ved siden af (f.eks. boldspil), forstyrrer det faget Rummet skal ikke være for stort Der er øvelser, som ikke kan laves, hvis der er ribber Omklædningsfaciliteter kan understøtte socialt samvær
Udstyret	Yogamåtter (medbringes ofte af kursisterne selv) Mulighed for musik – f.eks. højtalere med netværk til Bluetooth-udstyr Tæpper til rådighed til afspænding (og opbevaringsplads dertil)
Stemningen	Der skal gerne være hyggeligt og trygt, da rammen påvirker hjernen Æstetik er en del af faget En form for 'scene' omkring yogaen – f.eks. med mulighed for stearinlys Belysningen gerne justerbar

Ses der på, hvad der gør selve rummet egnet til yoga, handler det for underviserne især om, at temperaturen skal være tilpas varm. Da yoga omfatter øvelser, hvor man står relativt stille i forskellige positioner, og der samtidig ofte afsluttes med afspænding, kan det have stor betydning for undervisningen, hvis der er for koldt i lokalet. En yogaunderviser fortæller, at hun tidligere har måttet stoppe et hold helt, fordi varmesystemet i lokalet ikke virkede og ikke blev repareret over en lang periode:

”Men så har der i den her sæson været problemer med varmen dernede. Hvor man først tænker, at det klarer vi lige, indtil det bliver fikset – men det var jo hen over efteråret og vinteren, og der gik flere og flere uger. Og dels har jeg ikke selv lyst til at blive syg af det. Når du står på en yoga-måtte, og der slet ikke er varme i lokalet, og du skal have flere hold i træk, så er det lang tid, og man bliver helt bundfrossen. Men jeg vil faktisk heller ikke tilbyde mine elever det. Jeg synes ikke, det er et ordentligt forhold. Så derfor valgte jeg, da det bare fortsatte, at sige, at jeg trækker mig fra det.”

Interview med yogaunderviser 2

Det pågældende eksempel handler dog om et tilfælde, hvor varmesystemet var gået helt i stykker og ikke blev fikset over en lang periode. Hvis der er mulighed for at regulere temperaturen i lokalet på et nogenlunde niveau, er underviserne gode til at få det til at fungere.

Støjniveauet i rummet er en anden faktor, som kan have stor betydning for yogaundervisning. Det er samtidig en faktor, det kan være svært at tage højde for ved tildelingen af lokaler, da støjen ofte kommer udefra eller fra andre aktiviteter. F.eks. kan det være forstyrrende, at yogaholdene pludselig forstyrres af en dørtelefon, der ringer, eller høj musik fra lokalet nedenunder. Det er elementer, som kursisterne bemærker, men ofte også noget de affinder sig med, fordi de oplever at få billige yoga end i et decideret yogastudie (Interview med yogaunderviser 2).

Her er det interessant, at muligheden for at kunne larme og spille høj musik omvendt kan være noget af det, der gør et lokale egnet til andre typer af bevægelsesfag (jf. tabel 11). Det er et eksempel på, at der selv inden for de overordnede fagkategorier kan være forskellige behov at tage hensyn til. En af informanterne opfordrer til, at der tænkes forskellige typer

af aktiviteter ind i lokalerne, når der bygges nye skoler, så der i højere grad kan tages højde for, hvordan aktiviteterne påvirker hinanden – også i forhold til støjniveauet.

Endelig kan rummets størrelse have betydning for undervisningen – og her kan det være en vigtig faktor, at rummet ikke er for stort, da det er vigtigt, at deltagerne føler sig trygge i rummet:

”Det kan godt blive for stort også. Jeg har engang undervist i Virum i en kæmpe, kæmpe, kæmpe sal. (...) Altså, der er det jo vigtigt, især inden for yogaen, at man har et trygt rum.”

Interview med yogaunderviser 1

Når det gælder udstyr, medbringer kursisterne typisk selv deres egen yogamåtte, men for nogle typer af yoga er det også vigtigt, at der er mulighed for at tilkoble musik. Endelig er det en stor fordel med mulighed for opbevaringsplads til tæpper og eventuelt andre rekvisitter, som bruges i undervisningen.

For yogafaget er stemningen omkring undervisningen særlig vigtigt, så både kursister og underviseren kan finde den indre ro, der skal til for at få et godt udbytte af faget. Som en informant beskriver, er æstetikken en del af faget, og det kan være svært at skabe den rigtige stemning i et farverigt lokale, som primært er indrettet til børnegymnastik. Den pågældende underviser har dog forsøgt at skabe mere yogastemning ved selv at medbringe stearinlys:

”Kursisterne begyndte at sige, ’Hey, det plejer at være hyggeligt, hvad med noget stearinlys?’, og så havde jeg det så med en dag. Og de var bare sådan, det der gjorde simpelthen en kæmpe forskel. Bare det der lille, hyggelige lys, der skabte hele stemningen inde i det lokale. Det er små ting, det er det virkelig.”

Interview med yogaunderviser 1

Det viser, at mindre tiltag kan have stor betydning for oplevelsen af lokalets egnethed til faget, og det er samtidig et godt eksempel på, at underviserne er gode til at tilpasse sig til de muligheder, lokalerne giver.

Madlavning

Undersøgelsen tyder på, at madlavningskurser udgør en relativ begrænset del af aftensko-leundervisningen i Københavns Kommune. 13 pct. af aftenskolerne i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at de udbyder fag inden for madlavning og gastronomi, men kun to aftenskoler har angivet, at de har egne lokaler til madlavning, og på undersøgelsestidspunktet var det ikke muligt at finde eksempler på aktuelle aftenskolehold, som foregår i kommunale skolekøkkener.

Inden for undersøgelsens rammer er det ikke muligt at konkludere på, hvorvidt dette billede skyldes lokalemæssige udfordringer i de kommunale faciliteter, men informanternes udsagn sandsynliggør, at det spiller ind. En fagansvarlig på en stor aftenskole beskriver det som helt afgørende for tiltrækningen af undervisere, at de har deres eget køkken:

”Hvis vi ikke havde vores eget køkken, så tror jeg slet ikke, vi havde så mange madkurser, eller det ved jeg, at vi ikke havde. Der er rigtig mange af underviserne, der slet ikke vil være andre steder. Hvis vi ikke havde det køkken, ville de ikke undervise hos os. Der er mange undervisere, der har fundet ud af, at vi har det her dejlige køkken, og så søger de aktivt job hos os. De vil have nogle gode arbejdsforhold, og for dem er det jo et arbejdsforhold, hvor de ved, at tingene er i orden.”

Interview med fagansvarlig

Den pågældende aftenskole vil gerne have flere madlavningshold i kommunale lokaler – og har det i Frederiksberg Kommune – men har oplevet mange udfordringer med undervisning i skolekøkkener i Københavns Kommune. Det skolekøkken, aftenskolen senest har haft aktiviteter i, er nu under renovering, og aftenskolen oplevede mange udfordringer, mens de brugte lokalet:

”Der var mange udfordringer derude. Blandt andet blev der fjernet borde og stole, så der var ikke rigtig noget sted, kursisterne kunne sidde og spise. Og på et tidspunkt kom der lås på deres depotrum, så det var svært for underviserne faktisk bare at få adgang til sådan noget simpelt noget som opvaskemiddel. Så det skulle underviseren også selv have med, og det blev efterhånden rigtig, rigtig mange ting, de skulle slæbe med derud. Og så var der problemer med, at der manglede redskaber. Det er typisk det, vi ser på de offentlige skoler, at der simpelthen ikke er nok køkkengrej. Enten er det i stykker, eller også bliver nogle af tingene låst inde, og så nægter skolen os adgang til det.”

Interview med fagansvarlig

Ses der på, hvad der gør et lokale egnet til madlavning, er det først og fremmest udstyret, som er i fokus for informanterne (tabel 13).

Tabel 13: Det egnede lokale – perspektiver fra madlavning

Rummet	<p>En vis størrelse, så man kan komme rundt, stå og snakke og hjælpe hinanden</p> <p>Indrettet så det er nemt at finde redskaberne og rydde op (synligt)</p> <p>Gode udluftningsmuligheder</p> <p>Mulighed for at aflevere skrald</p> <p>Det kan være en fordel med flere sammenhængende rum, så der kan deles op mellem teori og praksis</p>
Udstyret	<p>Adgang til køkkenredskaber og service (der er i orden og fungerer)</p> <p>At ovne, kogeplader mv. er i orden</p> <p>Opbevaringsplads</p> <p>Plads til køleskab eller mulighed for at låne</p>

Der skal være adgang til fungerende ovne og kogeplader, og der skal være adgang til køkkenredskaber og service. Jeg synes ikke engang, at det behøver at være sådan luksus. Der behøver ikke at være noget med, at der er en røremaskine til hvert hold. Det synes jeg overhovedet ikke, fordi vi kan sagtens finde ud af at deles [...] Det behøver ikke at være sådan, at man bare skal komme ind i et superfunktionelt, high-tech industrikøkken, det er slet ikke der, vi er. Men sådan helt basic – bare sådan, at man kan ælte et brød.”

Interview med madlavningsunderviser

Derudover er muligheden for at have ingredienser på køl helt afgørende for undervisningen. Som det fremgår, er det vigtigt for at kunne holde ingredienserne kolde, indtil de skal bruges, men det betyder også noget for, om ingredienser kan gemmes, og har betydning for, hvilke retter der kan laves:

“Der er simpelthen nogle retter, jeg ikke kan lave. Altså, i dag skal vi lave panna cotta, og det kræver, at de kommer på køl. Og hvis jeg ikke har et køleskab, så må jeg tage den ud af repertoire. Og det kræver jo også, at jeg ikke kan forberede mig ret meget, hvis jeg ikke har noget køl. Fordi så skal jeg komme direkte fra supermarkedet, altså, jeg kan jo dårligt holde kølekæden faktisk. Så skal jeg sørge for at handle en time før, jeg skal være på stedet. Og så skal jeg komme med alle mine varer og læsse dem ind, og så kan jeg ikke gemme noget jo.”

Interview med madlavningsunderviser

Som citatet også viser, kan der være forskellige behov alt efter, hvilken type madlavning der er tale om. Men adgangen til køleskab er en forudsætning for faget som helhed.

Derudover nævner underviseren, at der er nogle ting omkring køkkenets og rummets udformning, som har betydning for egnetheden. Det handler dels om rummets størrelse, som skal passe til antallet af kursister på holdet. Derudover er det en fordel, hvis lokalet er indrettet, så det er nemt at finde redskaberne og rydde op. Endelig er det vigtigt, at der er mulighed for at komme af med affald efter undervisningen, og at underviserne får at vide, hvor containerne er.

Kor

Kor er et fag, som tilbydes af mange aftenskoler i Københavns Kommune. Det gælder både mindre aftenskoler, fagspecialiserede skoler inden for musik og brede flerfaglige aftenskoler. Derfor er det også et fag, hvor mange forskellige lokaletyper er i spil. Ud over dedikerede musiklokaler er nogle aftenskoler også ude at låne lokaler i kirker og lignende rum.

Tabel 14 viser en kondensering af de forhold, informanterne i undersøgelsen ser som væsentlige forhold ved egnede lokaler til kor.

Tabel 14: Det egnede lokale – perspektiver fra kor

Rummet	Der skal være plads til, at undervisningen kan foregå både siddende og stående Der skal være mulighed for at kunne larme De lydæssige forhold (akustikken) skal være i orden
Udstyret	Et klaver, der stemmer Aftaler omkring vedligehold og reparation af instrumenter, der går i stykker Nodestativer Bedst hvis klaveret ikke skal flyttes rundt

Som tabellen viser, er der nogle forhold ved selve rummet, som skal være på plads. Dels skal der være god plads, da kor ofte veksler mellem at stå og sidde på stole. Derudover skal det være et lokale, hvor det er i orden med omgivelserne, at der bliver larmet lidt. Endelig er det særlig vigtigt for kor, at der er en god akustik i lokalet, hvilket begge korledere i undersøgelsen understreger. Som det også fremgår af de nedenstående citater, kan der dog være forskellige syn på akustikken på tværs af undervisere:

“Der er nogle musiklokaler, som særligt er indrettet til forstærket musik, og de kan have lydloft, som dæmper lyden, og det kan være rigtig svært at synge, når lyden er helt død. Så det er jo lidt forskelligt, men akustikken er vigtig, og lokalets form er vigtig.”

Interview med korleder 1

“Hvis vi tager det lokale, vi sad i, der er det faktisk lidt forskelligt fra underviser til underviser, om man kan lide at være derinde som korleder. Fordi det er blevet dæmpet med plader i loftet. Og det gør, at det selvfølgelig bliver en mere tør lyd at synge i. Og det er der både undervisere og kursister, der ikke synes er det mest oplagte, fordi det der med at få noget hjælp fra rummet selvfølgelig gør det nemmere at synge. Og der vil jeg sige, at jeg synes egentlig, det er meget godt, fordi jeg vitterligt kan høre sangerne, fordi de ikke får noget hjælp fra lokalet. Og så kan jeg jo nemmere høre, hvis nogen ikke synger korrekt, og så kan jeg jo nemmere gå ind og rette det til. Så man kan ikke rigtig gemme sig som sanger.”

Interview med korleder 2

Når det gælder udstyr, er et fungerende og stemt klaver vigtigt for undervisningens kvalitet:

“Der skal være noget plads og noget rum, og der skal også gerne være et stemt klaver. De fleste undervisere kan både spille på et keyboard og på et akustisk klaver. Men det skal være fungerende.”

Interview med korleder 2

“Skolen hernede har et fint musiklokale, og vi har ikke nogen problemer. Der er instrumenter, men de stemmer ikke særlig godt. Det er jo en folkeskole, og jeg tror ikke, der bliver gjort meget ud af de instrumenter. Der står tre klaverer og to flygler eller sådan noget, så det er ikke fordi, der mangler instrumenter, men ingen af dem er supergode. De måtte gerne sælge to af dem og købe ét, der var godt, i stedet for. Fordi det har en stor betydning, når vi laver musik. Men nu er vi så først og fremmest a cappella-kor, så vi kan godt leve med, at det ikke er helt i orden. Men når vi nu er et semi-professionelt kor, og

vi arbejder på højt niveau, så ville det jo være rart, hvis de der ting kunne fungere. Det ville gøre en forskel.”

Interview med korleder 1

Som det fremgår af det sidste citat, kan der være udfordringer med, at klaveret på folkeskoler ikke altid er i god stand. Begge underviserne understreger dog, at det er muligt at undervise i kor i mange forskellige typer af lokaler, hvis de basale forhold er på plads (interview med korleder 1 og 2).

Keramik

Keramik som fag er interessant at se nærmere på, da indretningen her er helt afgørende for de forskellige arbejdsgange, som er forbundet med håndværket. Derudover er det et fag, hvor udbuddet af keramiklokaler på de kommunale folkeskoler efterhånden er meget begrænset, da mange skoler ikke prioriterer faget og derfor ikke får vedligeholdt ovne og andet udstyr. Keramikundervisningen på aftenskoleområdet foregår derfor udelukkende i aftenskolernes egne eller lejede lokaler³⁰. Som tidligere vist, har 13 pct. af aftenskolerne i undersøgelsen undervisning i keramiklokaler.

Tabel 15 viser et kondenseret uddrag af, hvad der fra et underviserperspektiv er centralt for et keramiklokales egnethed.

Tabel 15: Det egnede lokale – perspektiver fra keramik

Rummet	Behov for rum, der er egnede til de forskellige dele af arbejdsprocessen Hylder og opbevaringsplads til udstyr og redskaber Indretningen skal helst give kursisterne mulighed for at være selvhjulpne – dvs. med god vejledning til, hvor de forskellige redskaber er Indretningen skal helst give mulighed for, at folk kan se, hvad hinanden laver, så de bliver inspirerede og stiller spørgsmål på tværs
Udstyret	Ovn Drejbænke Redskaber til de forskellige dele af arbejdsprocessen
Stemningen	Keramik handler om skabertrang og kreative processer, som stemningen gerne skal understøtte Trygge rammer Ingen unødige ting, som forstyrrer. Kun det vigtigste til alle arbejdsprocesser

Som det fremgår, stiller de mange forskellige dele i processen, store krav til den måde, lokalet er indrettet på. Denne pointe uddybes i det nedenstående citat:

”Jeg siger nogle gange, at for at lave én krukke, så skal man nærmest have 45 ting til at lave den ud over sine to hænder. Der er så mange arbejdsgange. Først forberedelse af leret, som også kræver et gipsunderlag til at kunne ælte. Så er der formgivningsprocessen, der skal være tørrehylder og opbevaringshylder både til ler og til de objekter, der bliver

³⁰ Udtrækket fra bookingsystemet viser, at ingen aftenskoler har angivet keramik som en aktivitet i de lokaler, de har fået tildelt.

lavet. Så er der de forskellige arbejdsgange ude i ovnrummet. Der er fire sektioner, som tingene kommer til at stå på. Så jeg kan godt se det for mig [at være i et offentligt lokale], men hvis jeg skulle ind i et lokale, hvor jeg skulle fjerne samtlige spor efter keramikholdet, jamen så ville jeg begrænse værktøjstilbuddet rigtig meget. Og det skal måske lige siges, at den måde, vi underviser på de fleste hold, der er det en bred vifte af fremstillingsteknikker, som I sikkert kender: Pølseteknik, pladeteknik og frihåndsmodellering.”

Fokusgruppe, keramikunderviser

Det er netop dette forhold, der gør, at keramikundervisning kan være svær at gennemføre i et lokale på en folkeskole. Arbejdet med f.eks. en krukke kører over mange undervisningsgange med brændinger ind imellem, så der er et stort behov for plads til opbevaring undervejs, selvom behovet kan variere på tværs af de teknikker, der arbejdes med. Citatet viser også, at udstyret er helt afgørende for keramikundervisningen. Ud over drejebænke og ovne skal der være mindre redskaber til de øvrige dele af arbejdsprocessen.

Endelig er det interessant, at det også nævnes som vigtigt, at stemningen i lokalet understøtter de kreative processer – det betyder blandt andet, at der skal være trygge rammer uden for mange unødige forstyrrelser.

Opsamling – fagspecifikke perspektiver på egnethed

Samlet illustrerer analysen af de fagspecifikke perspektiver på egnethed den store kompleksitet begrebet dækker over på tværs af forskellige typer af fag.

I de tilfælde, hvor aftenskolerne har egne eller lejede lokaler med fuld råderet, er der gode muligheder for, at de kan tilpasse lokalets karakter og have det nødvendige udstyr til de specifikke fag, der undervises i – ligesom de kan arbejde med stemningen i lokalet, så det fremstår indbydende og tidssvarende.

Muligheden for at tilpasse og indrette lokalerne er helt naturligt mindre, når det handler om kommunale lokaler, der også benyttes af andre aktører. Her er det vigtigt at understrege, at aftenskoleunderviserne generelt er dygtige til at tilpasse undervisningen til de muligheder, lokalerne giver. Informanterne har givet mange eksempler på kreative løsninger i de tilfælde, hvor lokalerne ikke er helt optimale til formålet (f.eks. interview med yogaunderviser 1, fokusgruppeinterview).

I forhold til de kommunale lokaler kan gennemsigtighed i bookingsystemet være en stor hjælp for aftenskolerne, når de skal vurdere, hvilke lokaler der er egnede til det specifikke fag, de søger lokaler til. Derudover kan der være behov for mere dialog mellem aftenskoler og forvaltning omkring de fagspecifikke behov, og hvordan de offentlige lokaler eventuelt kan gøres mere egnede – f.eks. gennem forenings- og aftenskolepakken.

Analysen viser dog samtidig tydeligt, at der er nogle typer af fag, hvor det kan være særlig svært at dele med andre. Det gælder i særlig grad for keramik – og i nogen grad for madlavning, hvis der ikke er mulighed for opbevaring og køl.

Kapitel 8: Mængden af lokaler

Som beskrevet i del 1, er facilitetsdækningen på idrætsområdet i Københavns Kommune betydeligt lavere end dækningen på landsplan. Selvom der ikke findes tilsvarende data for facilitetsdækningen på fritidsområdet i bredere forstand, er det sandsynligt, at den høje befolkningstæthed og det stigende befolkningstal også medfører et pres på de øvrige fritidsfaciliteter. Derfor er mængden af lokaler på aftenskoleområdet i fokus i dette kapitel.

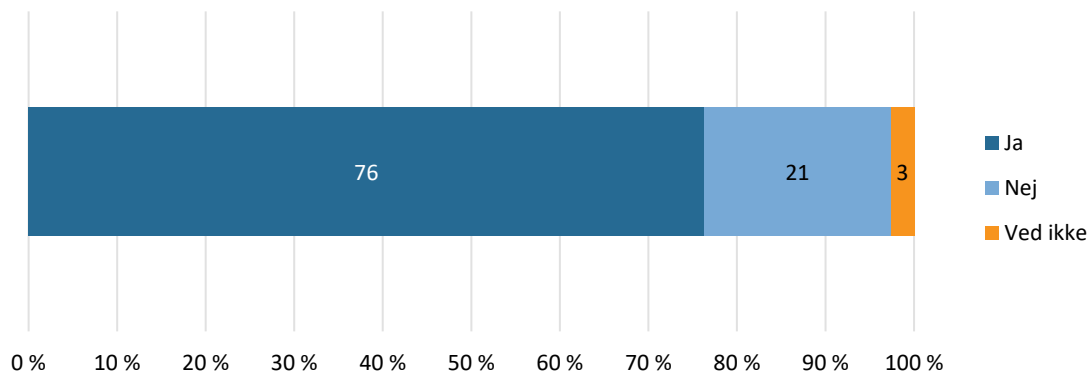
Kapitlet består af tre dele, som på hver sin måde belyser informanternes perspektiver på mængden af lokaler og mulige potentialer for at sætte flere lokaler i spil:

- Aftenskolernes perspektiver på mængden af lokaler
- Booking og faktisk brug af lokalerne
- Aftenskolernes Hus

Aftenskolernes perspektiver på mængden af lokaler

Første del af kapitlet belyser, i hvilken udstrækning aftenskolernes selv oplever udfordringer med mængden af lokaler. Det spørgsmål er belyst i både det kvantitative og det kvalitative materiale. Som figur 22 viser, svarer tre fjerdedele af aftenskolerne i spørgeskemaundersøgelsen, at de har lokaler nok til at kunne drive aftenskolen på det niveau, de ønsker, mens 21 pct. svarer, at de ikke har.

Figur 22: Har aftenskolen adgang til nok lokaler? (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Har I samlet set adgang til de lokaler, I har brug for for at kunne drive aftenskolen på den måde og på det niveau, I ønsker?" n=38

Dermed oplever hovedparten af aftenskolerne ikke lokalemangel. Der er dog nogle centrale forskelle på tværs af aftenskoletyper. Som tabel 16 viser, er det først og fremmest de store flerfaglige skoler, der oplever lokalemangel. Her har halvdelen af skolerne svaret, at de ikke har adgang til de lokaler, de har brug for. Ses der samlet på de skoler, som har svaret,

at de ikke har adgang til nok lokaler, står de for over halvdelen af de undervisningstimer, aftenskolerne har angivet i spørgeskemaet³¹.

Tabel 16: Har aftenskolen adgang til nok lokaler? Fordelt på typer

	Ja	Nej	Ved ikke	Andel i alt	Antal i alt
Lille et-faglig skole	100	0	0	100	3
Lille flerfaglig skole	90	10	0	100	10
Stor et-faglig skole	82	9	9	100	11
Stor flerfaglig skole	50	50	0	100	12
I alt	27	8	1	-	36

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Har i samlet set adgang til de lokaler, I har brug for, for at kunne drive aftenskolen på den måde og på det niveau, I ønsker?"

De uddybende svar giver indblik i forskellige perspektiver på lokalesituationen. Flere af de aftenskoler, der har svaret, at de har nok lokaler, skriver, at det skyldes lejede lokaler, som er en dyr løsning. Derudover er det især lokaler i dagtimerne og adgang til varmtvandsbassiner og bevægelseslokaler, som nævnes som en udfordring:

"Der er især mangel på bevægelseslokaler, og bassintiden, vi bruger, er meget dyr. Der er stor mangel på varmtvandsbassiner samt egnede lokaler til undervisning på land."

"Vi er i sundhedscentre. Derfor er det ikke muligt at få tider før efter kl. 17.00, men det var ønskeligt."

"Vi mangler flere egnede offentlige lokaler i dagtimerne, men også i primetime. Det er for dyrt at leje lokaler i København, nu hvor vi ikke modtager lokaletilskud længerere. Prisniveauet på lejede lokaler er steget voldsomt i hovedstadsområdet."

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen

Også en af de aftenskoler, der ikke decideret mangler lokaler, giver udtryk for et ønske om bedre adgang til lokaler i dagtimerne. Som beskrevet i del 1, foregår 50 pct. af aftenskolernes undervisning mellem kl. 8 og kl. 16, som samtidig er et tidsrum, hvor folkeskoler og sundhedscentre ikke er tilgængelige for fritidsbrugere. Når aftenskolerne spørges specifikt ind til, hvorvidt der er tidspunkter på dagen, hvor de gerne ville have mere undervisning, men hvor de mangler lokaler, svarer lidt over en tredjedel af aftenskolerne bekræftende (se tabel 33 i bilagsmaterialet). En særlig problematik ved offentlige lokaler er desuden, at der typisk ikke er adgang i ferieperioderne. 29 pct. af aftenskolerne svarer 'ja' til, at der er tidspunkter på året, hvor de gerne ville have mere undervisning, men mangler lokaler (se tabel 34 i bilagsmaterialet).

³¹ Syv ud af de otte skoler, som har angivet, at de ikke har lokaler nok, har svaret på spørgsmålet om undervisningstimer og deres fordeling på lokaler. Disse skoler står samlet set for 71.927,5 ud af de 129.740 undervisningstimer, aftenskolerne har angivet – svarende til 55 pct.

Muligheden for at have en længere sæson og at kunne udbyde aktiviteter på alle tidspunkter nævnes af flere aftenskoler som en af de store fordele ved at have egne lokaler – f.eks. som i det følgende citat:

”Det betyder sindssygt meget, for der kan vi jo planlægge undervisningen, når vi vil. Så dels har vi hele spektret fra morgen til aftenen. Vi har også weekender, vi har også sommerferieperioder. Skolerne er jo tit lukket ned i sommerferien, det betyder, at skolesæsonerne slutter i juni, og så er der ikke mulighed for at lave sommeraktiviteter. Der har vi jo så plads til undervisning i vores egne lokaler. På den måde kan man sige, at egne lokaler giver en helt anden frihed til at planlægge, og også en anden stabilitet i undervisningen.”

Interview med aftenskoleleder 3

De otte aftenskoler, som har svaret, at de ikke har nok lokaler, er blevet spurgt om årsagen. Som tabel 17 viser, svarer seks aftenskoler, at de lokaler, de har brug for, ikke findes i bookingsystemet. Fire aftenskoler nævner specifikt lokaler i dagtimerne som en mangelvare, og lige så mange nævner, at det er for dyrt for dem at have lejede og egne lokaler. Generelt er der tale om små tal, hvis der ses på antallet af aftenskoler, men størstedelen af de aftenskoler, der oplever lokalemangel, er store flerfaglige skoler med mange undervisningstimer.

Tabel 17: Årsager til manglende adgang til nok lokaler (antal aftenskoler)

	Antal aftenskoler
De lokaler, vi har brug for, findes ikke i det kommunale bookingsystem	6
Det er for dyrt for os at leje lokaler	5
Det er for dyrt for os at have vores egne lokaler	4
Bookingsystemet omfatter ikke lokaler nok på det tidspunkt på dagen, hvor vi har brug for lokaler	4
Vi oplever for mange udfordringer ved at benytte kommunale lokaler	3
De lokaler, vi kan søge, egner sig ikke til de målgrupper, vi gerne vil nå	3
Vi har fået afslag på et eller flere af vores lokaleønsker	2
Bookingsystemet omfatter ikke lokaler nok i de geografiske områder, hvor vi har brug for lokaler	2
Andre årsager	1

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet ”Hvorfor har I ikke adgang til de lokaler, I har brug for?” n=8

Seks aftenskoler har derudover svaret ’ja’ til, at der er aktiviteter, som de ikke udbyder, fordi de ikke har adgang til egnede lokaler. Flere nævner her bevægelsesfag – og herunder undervisning i bassiner. Derudover nævner en enkelt samspil og instrumentalundervisning og en anden håndarbejdsfag, madlavning og keramik.

De kvalitative interviews understøtter og nuancerer den lokalemangel, nogle aftenskoler oplever i forhold til særlige typer af lokaler, og bekræfter, at det er forskellige typer af faglokaler, som er den største udfordring. Som de nedenstående citater viser, nævnes mangel på både varmtvandsbassiner, bevægelseslokaler, værkstedsfag og musiklokaler:

”Og det er desværre et kendt faktum, at der er en mangel på varmtvandsbassinkapacitet i Københavns Kommune [...] Vi har været meget udfordret i forhold til varmtvandskapaciteten, og det har resulteret i, at mange af vores hold har en stor venteliste, og vi ved ikke, hvad vi skal gøre med de her borgere. Samtidig mister vi mange af vores dygtige undervisere [...].”

Interview med aftenskoleleder 5

”Altså, helt generelt er der jo ikke nok bevægelseslokaler, og de er enormt svære at komme i nærheden af. Og jeg vil også sige sådan noget som varmtvandsbassinsteder. Det er så svært.”

Interview med aftenskoleleder 1

”Man kan sige, at det ofte kræver noget særligt at lave et værksted. Det er meget mere besværligt at dele et værksted med andre, end det er at dele et sproglokale. [...] Så hvis vi skal henvende os til de unge på den rigtige måde, så tror jeg, at det kræver, at vi får nogle flere faciliteter til rådighed, som er egnede til at lave værkstedsfag.”

Interview med aftenskoleleder 3

”Vi har lukket mange hold på grund af lokaler. Der er kun et musiklokale i København tilbage, hvor man kan undervise i samspil – på ti år er der lukket ni lokaler med instrumenter. Nu er et musiklokale et lokale med et el-klaver, som ikke er meget bevendt, hvis man f.eks. spiller trommer.”

Interview med aftenskoleleder 7

Fælles for de lokaler, der opleves mangel på, er, at de kræver noget særligt udstyr – og i nogle tilfælde også mulighed for opbevaring mv., hvilket gør, at skolerne ikke altid opleves som egnede. Derudover er der nogle typer af lokaler, som der er blevet færre af over tid. Det gælder f.eks. keramiklokaler, som et faldende antal folkeskoler har:

”Og så er der jo også sket det de sidste par år, at nogle fag er blevet mere flydende, så det er sværere at definere, hvad det er, lokalet kan bruges til. Altså f.eks. er der mange steder, hvor der nu ikke længere er en keramikovn. Det er et rigtig godt eksempel, fordi det er noget, der jo bliver efterspurgt, men det er der bare ikke mere, fordi det er blevet nedprioriteret.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

I forhold til musiklokaler, som flere aftenskoleledere oplever en stigende mangel på, er det interessant, at forvaltningen omvendt oplever, at de har fået åbnet flere musiklokaler i de senere år:

Interviewer: ”Ved du noget om, om der er nogle lokaler, der er blevet færre af? F.eks. er der den her oplevelse af, at der er kommet færre musiklokaler ind i systemet?”

Informant: ”Jeg har faktisk den modsatte oplevelse af det. Vi har fået åbnet flere musiklokaler. Men det kan godt være, at de så ikke ligger lige så godt. Og det kan jo godt være, at det er det, der er virkelig hårdt. At problemet er, at beliggenheden ikke er lige så attraktiv. Og derfor så bliver det ikke rigtig set som en mulighed.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Som citatet viser, kan den oplevede mangel på lokaler være påvirket af lokalernes geografiske placering, hvilket – som nævnt tidligere – også kan være et vigtigt parameter for, hvorvidt et lokale opleves som egnet.

Flere informanter peger desuden på, at de ser mange potentialer i en bedre udnyttelse af de eksisterende kommunale lokaler. I nogle tilfælde findes de lokaler, aftenskolerne har brug for, men de har ikke adgang til dem. Det kan både handle om kulturhusene, hvor økonomien kan være en udfordring, men flere ser også et potentiale i, at folkeskoler og sundhedscentre i højere grad bliver tilgængelige for fritidsbrugerne. Når det gælder folkeskolerne, er der en oplevelse af, at alle lokalerne ikke altid bliver sat i spil:

”Og så har vi i noget tid prøvet via Københavns Kommunes booking at booke køkkener på nogle af de nye folkeskoler, de har bygget, blandt andet Europaskolen. Den er i udlån med klasselokaler og med gymnastiksalen. Men køkkenet kan vi ikke få lov at komme ind i, så det er som om, at når der kommer nye skoler, så vil de ikke lægge køkkenerne i udlån. Jeg tror, det er noget, selve skolen beslutter. (...) At de ikke vil, og det er jo lidt problematisk, kan man sige, at når der så kommer nogle dejlige nye skoler, så må vi ikke komme ind.”

Interview med fagansvarlig

En anden aftenskole ser et stort potentiale i at få åbnet sundhedscentrene, som i dag kun er i spil, hvis aftenskolerne selv laver lokale aftaler:

”Tænk hvis man åbnede sundhedshusene fra kl. 15.30 til 22 fem dage om ugen. Der ville jo være tusindvis af borgere, der kunne komme i gang. Så hvorfor gør man ikke det? Det er jo fordi, sundhedsforvaltningen så skal have penge. Det er bare sådan, det er kommunens lokaler, det er skatteborgernes lokaler. Og det er jo tit der, den kikser lidt, fordi kommunen må ikke tage penge for deres egne lokaler. Og så siger sundhedsforvaltningen, så kan I ikke få lov at komme ind. I skal betale for ekstra rengøring og for ekstra låse. Jamen, det må man ikke. Der må betales driftsomkostninger i forbindelse med regionens eller statens lokaler. Men kommunens egne lokaler må der jo reelt ikke betales for. Så har man lavet den der sjove konstruktion med kulturhusene. Og det er derfor, man må betale for dem, fordi de er selvfinansieret.”

Interview med aftenskoleleder 2

Som det fremgår af citatet, oplever informanten, at det er silotænkning og økonomi, som er den største udfordring for at sætte sundhedscentrene mere i spil.

Selvom størstedelen af aftenskolerne i kommunen har de lokaler, de har brug for, viser resultaterne tydeligt, at flere aftenskoler – og særligt større aftenskoler med behov for særlige typer af faglokaler – oplever en mangel på lokaler. Derudover er det særligt i dagtimerne, at aftenskolerne oplever udfordringer. Et centralt spørgsmål er derfor, om det er muligt at sætte flere kommunale lokaler i spil, og om de lokaler, der allerede er i brug, kan udnyttes bedre og gøres mere egnede til aftenskoleundervisning. Det er alt sammen forhold, som kræver et tæt samarbejde, hvor både aftenskolerne selv, de lokale institutioner og forvaltningen er centrale aktører. Derfor vil temaet blive udfoldet yderligere i del 4, som sætter fokus på disse samarbejdsrelationer.

Her vil der i de følgende afsnit være fokus på sammenhængen mellem booking og brug i de lokaler, der allerede er i spil, ligesom der vil blive set nærmere på aftenskolernes perspektiver på Aftenskolernes Hus, som er et konkret eksempel på at sætte flere lokaler i spil.

Booking og faktisk brug af lokalerne

I en situation, hvor flere giver udtryk for mangel på lokaler, kan det være interessant at se nærmere på sammenhængen mellem bookingerne og den faktiske brug af lokalerne. Undersøgelser på idrætsområdet har vist, at der ofte er en diskrepans mellem booking og faktisk brug. På tværs af en lang række kommuner er forskellen i store idrætshaller gennemsnitligt på cirka 20 procentpoint. Specifikt for Københavns Kommune var den gennemsnitlige bookingprocent for en lang række store idrætshaller i 2017 på 97 pct., mens den gennemsnitlige benyttelse var på 79 pct. Både booking og benyttelse er dog højere i Region Hovedstaden end i andre dele af landet, hvilket er et udtryk for et større pres på faciliteterne (Høyer-Kruse et al. 2017a; Høyer-Kruse et al. 2017b).

Aftenskolerne har mulighed for at afbooke de tildelte tider via bookingsystemet eller ved at skrive til forvaltningen:

Interviewer: "Hvordan foregår det, hvis nu en aftenskole så alligevel ikke får brug for et lokale, kan man så afbooke det igen? Hvor fleksibelt fungerer det?"

Informant: "Ja, det kan man bare. Det er nemmest at gøre for enkelte gange. Systemet understøtter ikke rigtig, at man vil afbooke det hele. Men så kan man skrive til os, og så kan vi gøre det for dem."

Interviewer: "Og så bliver den åbnet for, at andre kan søge den?"

Informant: "Ja, så bliver den bare lagt ud i det, der hedder resttider. Så kan alle søge den."

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Afbookinger er således et vigtigt element i arbejdet med at sikre, at faciliteterne udnyttes bedst muligt. Inden for rammerne af denne undersøgelse har det ikke været muligt at belyse den faktiske brug af de lokaler, aftenskolerne har fået tildelt via bookingsystemet, da det ville kræve grundige aktivitetsregistreringer. Spørgsmålet er derfor alene belyst gennem de kvalitative interviews, og der kan ikke sættes tal på, hvor stor en andel af de bookedede tider der også i praksis bliver benyttet.

Ifølge kommunens retningslinjer kan aftenskoler og foreninger miste deres tildelte tid, hvis tiden "misligholdes eller aflyses mere end otte gange inden for en sæson" (Retningslinjer for støtte til folkeoplysning i København), men der foretages ikke systematisk kontrol, og eventuel manglende brug undersøges kun ved mistanke om mislighold – f.eks. hvis en anden potentiel bruger indgiver en anmeldelse (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 15).

De kvalitative interviews viser, at der er delte meninger om, i hvilken udstrækning de tildelte lokaler bliver afbooket, hvis aftenskolen alligevel ikke har brug for tiden. Ifølge

informanten fra bookingteamet, er det især børneforeninger, som booker flere tider, end de har brug for, men også aftenskolerne kunne blive bedre til at afbooke. Det kommer også til udtryk ved, at det ikke er alle de aktiviteter, der er blevet tildelt tider til, som umiddelbart kan findes i aftenskolernes programmer³². Skismaet mellem booking og faktisk brug er en problematik, aftenskolerne også selv er opmærksomme på:

Interviewer: "Og når I nu laver en booking-ansøgning, så er det for to år ad gangen?"

Informant: "Så er det for to år ad gangen, ja, lige præcis. Men vi skal jo afmelde lokalerne igen, hvis vi ikke bruger dem. Og det vil sige, er der kurser, som ikke kommer op at flyve, så skal vi jo give besked om det, så andre kan komme ind og få lokalerne. Og så har vi jo sådan set også mistet lokalerne. Det er jo den der evige balance, der er mellem, hvornår du aflyser et lokale, og hvornår du ikke gør. Og der er jo en tendens til, at nogle aftenskoler slet ikke gør det. Altså, at de bare lader som om, at de har aktiviteter i lokalet hele tiden. Fordi vi er så store, så synes vi også, at vi skal være dukkene i klassen, og derfor er vi meget omhyggelige med at få aflyst det, vi ikke bruger. Hvilket kommunerne er meget glade for, men det gør jo også bare, at selvom man booker for to år, så er det jo ikke sikkert, at vi har de to år, hvis vi ikke kontinuerligt kan fylde tiderne ud. Så der er stadigvæk en usikkerhed. Det skal man bare forstå."

Interview med aftenskoleleder 3

Som det ovenstående citat også illustrerer, er udfordringen, at man – hvis man afbooker – kan risikere, at man ikke kan få lokalet igen i resten af den toårige periode. Derfor kan der være risiko for, at man nødt vil aflyse, hvis man forventer, at man på et senere tidspunkt kan oprette et hold, som ikke blev til noget i første omgang. De fleste af informanterne mener dog, at der er en rimelig god selvjustits på området. Som en aftenskoleleder nævner, er det positivt, at man kan afbooke i længere perioder uden at miste sin tid, hvorved der er en vis fleksibilitet i systemet:

Informant: "Når vi sådan starter op efter sommerferien, så kan der være en underviser eller nogle hold, vi ikke har undervisere til, og så afbooker vi frem til jul, fordi så bruger vi efteråret på at se, om vi finder en underviser."

Interviewer: "Ja, så på den måde er systemet egentlig fleksibelt?"

Informant: "Ja, ja, så det er jo bare at bruge den fleksibilitet. Og der oplever jeg, at vi – altså vi er jo selvfølgelig også konkurrenter aftenskolerne imellem – men vi er også kollegaer. Og jeg oplever altså en meget stor interesse for, at vi frigør al den kapacitet, der kan frigøres, fordi vi alle sammen har problemer på et eller andet tidspunkt og har brug for, at nogle andre afgiver [...] Det synes jeg fungerer, altså, der har jeg indtryk af, at der er en god selvjustits."

Interview med aftenskoleleder 2

Samlet set er det vanskeligt at afgøre, hvor stor en udfordring forskellen mellem booking og faktisk brug er, når det gælder lokalerne på aftenskoleområdet. De fleste aftenskoler

³² Udtræk med tildelte tider, marts 2023.

mener, at der er en rimelig god disciplin, men samtidig er det forvaltningens ønske, at aftenskolerne bliver endnu bedre til at afbooke (interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen). Derfor kan den faktiske brug af lokalerne være et fortsat opmærksomhedspunkt i det videre arbejde med facilitetsudnyttelsen, hvor det også løbende i Folkeoplysningsudvalget diskuteres, om der skal føres mere kontrol med den faktiske brug (aftenskoleleder 1, aftenskoleleder 3).

Aftenskolernes Hus

Som et led i forsøget på at skaffe flere egnede lokaler er der gennem de senere år blevet arbejdet på etableringen af et 'Aftenskolernes Hus'. Huset er beliggende i København Nord-vest og er et tidligere kulturhus, som nu er under omfattende renovering. Det samlede indtryk fra det kvalitative materiale er, at man er glade for prioriteringen af et hus kun for aftenskoler, selvom det også understreges, at det ikke batter meget i det samlede billede:

"Aftenskolernes Hus er jo et udtryk for, at man også fra forvaltningens side har set, at der virkelig er et behov. Og det er jo fantastisk, at vi har fået lov til at få midler til at lave et hus, der er dedikeret udelukkende til aftenskolevirksomhed. Og det ser vi jo meget frem til at kunne bruge i 2024. Men når man ser på det generelle behov for offentlige lokaler i København, så er 1.600 kvadratmeter jo ikke ret meget."

Interview med aftenskoleleder 3

Flere er dog kritiske over for den måde, processen og den økonomiske konstruktion er skruet sammen på. Kommunen har uddelegeret en stor del af ansvaret for byggeriet til aftenskolerne, som har skullet etablere en forening, der er bygherre for hele projektet. Derfor har det krævet mange ressourcer for de involverede aftenskoler, som derudover har skullet tage et stort økonomisk ansvar ved at stille med en garanti for driftsudgifterne. Så hvor etableringen af Aftenskolernes Hus startede med at blive drøftet i en bred gruppe, er de fleste aftenskoler faldet fra undervejs, så der nu kun er to tilbage:

"Og jeg prøvede at hænge på, så længe jeg kunne – jeg tror, jeg var den sidste mindre aftenskole, som hang ved sammen med [navne på øvrige aftenskoler], men jeg skulle garantere, at vi kunne betale husleje. Og i min lille skole, der sad jeg og regnede ud, at jeg skulle betale 335.000 kr. om året i husleje. Og det turde jeg ikke. Det var helt forkert i forhold til de små steder. Og jeg kunne også se, at på de møder, der blev holdt, der kom der jo færre og færre af sådan nogle som os. Vi var jo ikke med i dialogen, fordi der skulle mange penge på bordet."

Interview med aftenskoleleder 7

"Der har været stor usikkerhed omkring de tidsmæssige og økonomiske forpligtigelser, der følger med at indtræde i foreningen Aftenskolernes Hus, der er bygherre og har ansvaret for at skaffe økonomien til indretning af huset. Også den efterfølgende betaling, der knytter sig til driftsudgifterne, når huset skal tages i brug, har indtil videre afholdt aftenskolerne fra at deltage. Derfor er det nu AOF og FOF København, der er de to eneste

medlemmer af foreningen. Måske er modellen forkert. Hvis kommunen i samarbejde med aftenskolerne, havde ombygget huset, indrettet det og stillet det gratis til rådighed, ville flere aftenskoler formentlig have været med nu. Men vi arbejder på at åbne huset for de mange, når det står klar.”

Interview med aftenskoleleder 3

”Altså, kommunen skulle både have taget ansvar for den juridiske ekspertise og det økonomiske ansvar. Det skulle de have taget. Jeg synes, det var rigtig dårligt, at de spillede det over til os.”

Interview med aftenskoleleder 6

Siden interviewene blev gennemført, er der dog sket ændringer i den fremtidige økonomiske model, da det nu er vedtaget, at aftenskolerne ikke skal betale for el, vand og varme, men udelukkende for øvrige driftsudgifter som f.eks. rengøring og udgifter til eventuel pe-del. Dermed ser det ud til, at huslejen kan blive billigere end først antaget.

Aftenskolernes Hus kommer primært til at omfatte værkstedsfaciliteter, da det er det, aftenskolerne har sværest ved at få adgang til i de kommunale lokaler, og håbet er, at nogle af de mindre aftenskoler vender tilbage, når huset står klart, og det bliver mere tydeligt, hvad det kan bruges til (interview 1 medarbejder fra Kultur- og Fritidsforvaltningen, aftenskoleleder 3). P.t. er forventningen, at byggeriet står klar 1. januar 2024.

A photograph of a music rehearsal room. The room features a wall with ornate, patterned wallpaper in shades of gold, brown, and blue. In the foreground, there is a red drum set on a silver stand. To the right, a black music stand with a perforated top is visible. In the background, there are two large black amplifiers with tan grilles, a black Peavey amplifier, a black Roland keyboard on a stand, and a black Yamaha keyboard on a stand. A microphone on a stand is positioned near the keyboards. The floor is covered with a grey carpet. The overall scene is a well-equipped music practice space.

DEL 4: SAMARBEJDE OM LOKALER

Del 4: Samarbejde om lokaler

Del 4 sætter fokus på samarbejdet om lokaler. Først belyses samarbejdet mellem aftenskolerne og Kultur- og Fritidsforvaltningen med fokus på den daglige dialog og på det specifikke samarbejde om at finde egnede lokaler til aftenskolernes undervisning. Endelig belyses relationen mellem aftenskolerne og de lokale kommunale institutioner, hvor aftenskolerne benytter lokaler til deres undervisning.

Kapitel 9: Samarbejde med forvaltningen

Samarbejdet mellem aftenskolerne og Kultur- og Fritidsforvaltningen er en hel central brik i analysen af lokalesituationen på aftenskoleområdet i Københavns Kommune.

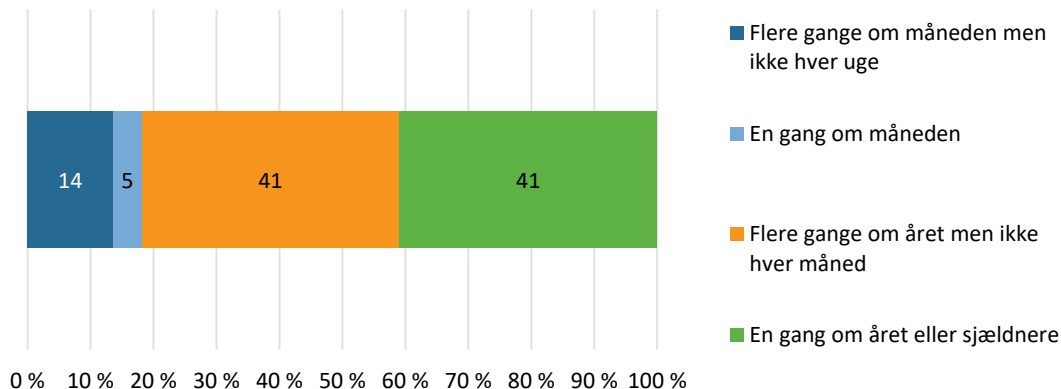
Organisatorisk er forvaltningen organiseret, så der er et bookingteam på fire medarbejdere, der udelukkende arbejder med lokaler til foreningslivet og aftenskolerne. Ud over at administrere bookingsystemet er det bookingteamets opgave at hjælpe brugerne med at finde egnede, offentlige lokaler til deres aktiviteter og at lave aftaler med skoler og andre kommunale lokaler om fritidsbrugernes adgang til lokalerne.

I det følgende vil der være fokus på kontaktflader og erfaringer med samarbejdet fra både aftenskolernes og forvaltningens perspektiv.

Kontaktflader mellem aftenskolerne og forvaltningen

I spørgeskemaundersøgelsen har aftenskolerne fået en række spørgsmål om deres kontaktflader til forvaltningen. Som figur 23 viser, varierer det, hvor ofte de aftenskoler, der benytter offentlige lokaler, er i kontakt med forvaltningen om forhold relateret til lokaler. De fleste aftenskoler er i kontakt med forvaltningen en eller flere gange om året, men ikke hver måned. Knap en femtedel af aftenskolerne er i kontakt en eller flere gange om måneden.

Figur 23: Hyppighed af kontakt relateret til lokaler (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvor ofte er I i kontakt med ansatte i kommunens forvaltning i forbindelse med booking, tildeling og brug af kommunale lokaler?" Kun de aftenskolerne, der har aktiviteter i offentlige lokaler, har fået spørgsmålet. Ingen aftenskoler har valgt svarmulighederne 'en eller flere gange om ugen', 'aldrig' eller 'ved ikke', hvorfor disse ikke indgår i figuren. n=22.

18 pct. af de aftenskoler, som benytter kommunale lokaler, angiver, at de har en fast kontaktperson i forvaltningen, mens hovedparten angiver, at de ikke har³³. Flere angiver i de uddybende svar, at det skyldes, at der er en fællesmail til bookingteamet, og at det derfor er tilfældigt, hvem man får fat i. To aftenskoler uddyber, at det kan være svært at finde ud af, hvem man skal tale med, og at der kun i meget begrænset grad er mulighed for personlig kontakt:

”Nej, desværre ikke, hvilket nogle gange kan være problematisk, fordi man så skal til at sætte en ny person ind i tingene. Det kunne være dejligt, hvis man havde en fast kontaktperson, som altid håndterede ens bookinger. Derudover kan det nogle gange være svært at finde ud af, hvem man skal kontakte for at høre mere omkring booking af lokaler, som ikke er med i Foreningsportalen. I nogle tilfælde skal man tale med bookingteamet i andre tilfælde en af underafdelingerne f.eks. kultur eller lignende.”

”Forskellige personer varetager kontakten i forvaltningen. Vi kan ikke skrive til en bestemt person, da der kun findes en fællesmail til forvaltningen. Det samme gælder telefonisk kontakt, hvor der skal ringes ind over Københavns Kommunes telefon. Her vil det være op til viderestillingen, hvem vi træffer. Vi kan ikke som tidligere opsøge forvaltningen på adressen, da bygningen nu er låst af. Det er ligeledes meget svært at få en mødeaftale.”

Uddybende svar i spørgeskemaundersøgelse

De samme pointer understreges i mange af de kvalitative interviews med aftenskoleledere. Hvis man kender nogen, og har vedkommendes kontaktoplysninger, kan man tage direkte kontakt – men ellers er de tilgængelige kanaler typisk fællesmailen til bookingsystemet eller kommunens hovednummer:

”Man skal jo skrive til den generelle [mail], man skal altid skrive til den [...] Så er der fire-fem mennesker, der kan svare på den. Nogle gange er der ikke nogen, der svarer, og nogle gange er der tre, der svarer på den samme. Og man skal forklare alt forfra, og tit ender det uden en løsning.”

Interview med aftenskoleleder 7

En anden problemstilling, som flere aftenskoler peger på, er, at responstiden kan være lang. Især opleves det som en udfordring, at der selv ved hastesager kan være lange svartider:

Interviewer: ”Hvordan kunne dialogen blive bedre, hvis du skulle blive konkret?”

³³ Aftenskolerne selv har derimod i vid udstrækning en fast person i aftenskolen, som er ansvarlig for lokaler/lokalebooking og kontakten til kommunen. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen gør det sig gældende på 91 pct. af de aftenskoler, som benytter kommunale lokaler.

Informant: "Det kunne være responstiden og måske, at de medarbejdere, som bliver ansat, kender aftenskoleområdet lidt bedre [...] Jeg misunder ikke de her medarbejdere, for de har et kæmpe område, de skal forvalte. Men samtidig er der nogle hasteting, som skal løses ret hurtigt."

Interview med aftenskoleleder 5

Informant: "Fik du den, hvor de ikke havde svaret i syv uger?"

Interviewer: "Nej, det tror jeg ikke."

Informant: "Så sender de det der standardsvar med, at de har meget travlt. Og så sender jeg det her, at det er fint nok, men nu er det syv uger siden, og I har ikke svaret endnu. På det tidspunkt, der fik vi den der straks-aflysning, hvor vi mistede 12 hold på samme dag. [...] Bare den uge kostede det et stort beløb i tabt lærerløn, fordi vi skal betale lærerne løn inden syv dage. Samtidig skal eleverne have erstatningsundervisning. Men det sluttede jo ikke her, fordi vi fik ikke nye lokaler, så vi fik barberet 25% af al vores undervisning på grund af det."

Interview med aftenskoleleder 7

Særligt i forhold til sidstnævnte henvendelse, som drejede sig om erstatningsmuligheder for mistede lokaler, havde det store konsekvenser for aftenskolen, at de måtte vente længe på svar. Samtidig nævner flere, at de – enten fra andre kommuner eller tidligere fra Københavns Kommune – har gode erfaringer med personlige kontaktpersoner:

"Altså, det som vi profiterer så fint af f.eks. i Gladsaxe, hvor vi har rigtig mange lokaler. Det har vi, fordi det er nemt, og det er gode lokaler, og vi har en god kontakt til booking – altså en personlig kontakt. Det tænker jeg faktisk kan hjælpe på rigtig meget. [...] Så man på bookingdelen har en liste over, hvem der sidder med de her lokaler, og så er det vedkommende, der er ens kontaktperson, og så ringer man til dem og siger 'sådan og sådan og sådan med de her lokaler, ved du noget om det?' Så man ligesom har et sted at henvende sig. I Københavns Kommune så skriver man jo bare ind til en stor fælles postkasse. Og det er altså meget trist at kontakte nogen på den måde. Så der kunne de godt lave deres service lidt anderledes, tænker jeg. Det er i hvert fald det, der er rart ved at være ude i de mindre kommuner, hvor man kan have den der kontakt."

Interview med aftenskoleleder 1

"Jamen, da vi startede for ti år siden, der sad der to i tilskud og en i lokalebookning. Og lokalebookningen lå ude på det gamle Bella Center ude i Brønshøj. Så man tog bare derud. Der kunne man komme ind. Og i tilskud der sad der to fyre, som var rigtig, rigtig dygtige, som var inde i tingene og service-mindede. Og hvis jeg mistede lokalet, så fandt de et andet til mig. Og hvis det var helt umuligt, og de havde lavet en eller anden brøler, så fik jeg en form for erstatning, så jeg kunne gå ud og leje noget andet. I dag bliver der generelt slet ikke svaret på spørgsmål omkring erstatning, men vi bliver henvist til at søge på Foreningsportalen, hvor der ikke er flere ledige lokaler til musik."

Interview med aftenskoleleder 7

En aftenskole fremhæver dog, at dialogen med forvaltningen er blevet bedre over tid – selvom der stadig er plads til forbedring:

”Jeg synes, samarbejdet bliver bedre og bedre, men det handler også om, hvor mange medarbejdere og hvor mange ressourcer der er i forvaltningen, fordi de har også et kæmpe område, som de skal forvalte. Og det har jeg fuld forståelse for. Men jeg synes også, det er ret vigtigt at vide, at aftenskoleområdet også er et område, som skal udvikles og bevares. [...] Men det er ikke altid, at de medarbejdere, som er i forvaltningen, kender de muligheder, så hver gang spørger de os tilbage, om vi har nogle tips om nogle lokaler, og det er derfor, vi nogle gange kommer med nogle bassiner, som vi selv har fundet [...] Men jeg synes, at i Københavns Kommune fungerer samarbejdet fint mellem os og forvaltningen. Men selvfølgelig kan det blive bedre.”

Interview med aftenskoleleder 5

Samlet set er bedre mulighed for personlig kontakt således et ønske, flere aftenskoler nævner. Som det vil fremgå senere, gælder det ikke kun i samarbejdet mellem aftenskolerne og forvaltningen, men også i samarbejdet mellem aftenskolerne og de lokale institutioner, hvor aftenskolerne har undervisning.

Informanten fra forvaltningens bookingteam er enig i, at det kan være en udfordring, at forvaltningens kendskab til flere af de enkelte aftenskoler er begrænset. Derudover er det et vilkår, at de begrænsede ressourcer kan medføre for lange responstider, og der er forståelse for, at det kan være frustrerende for aftenskolerne:

Interviewer: ”Men oplever I det sådan generelt, at det er svært at nå, og at der bliver noget ventetid, når de kontakter jer?”

Informant: ”Ja, altså, der er meget pres på. Og det er jo et ressourcespørgsmål. Vi er bare for få til at betjene den volume, vi har [...] Det er helt fair, at de oplever det, fordi vi har et efterslæb hele tiden.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Informanten peger på en stor udskiftning i personalegruppen som en medvirkende årsag til, at flere oplever det som svært at få personlig kontakt til en medarbejder, men er også enig i, at systemet ikke lægger op til, at man som aftenskole tager personlig kontakt til en medarbejder:

”Det gør det ikke. Netop fordi vi har de der 1.200 foreninger, så det kan også hurtigt blive en stor belastning. Og vi vil jo gerne have, at de kommer ind i vores fællesindbakke, hvor der er flere, der tjekker, så de heller ikke ender med at være i flaskehals hos nogen, hvis de er syge.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Det understreges også, at der er en telefontid mandag-torsdag mellem kl. 10-12, som dog ikke fungerer optimalt og derfor formentlig bliver afskaffet³⁴. Derudover nævner informanten, at forvaltningen jævnligt afholder informationsmøder og workshops. Mens aftenskolerne deltagelse i infomøderne opleves som begrænset, er der god opbakning til workshops i forbindelse med ansøgningsrunder til lokalebooking, hvor en god blanding af foreninger og aftenskoler deltager:

”Altså, vi prøver jo en gang imellem at invitere til nogle infomøder, når der sker noget nyt. Og så har vi jo hver gang, der er ansøgningsrunder til booking af lokaler, så har vi de her workshops, hvor vi jo håber, at alle, der har spørgsmål, dukker op og også kan hjælpe hinanden. Det har vi i hvert fald vildt god erfaring med. Og der synes jeg, at det er en rigtig god blanding af både aftenskoler og foreninger, der dukker op til dem.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Samarbejdet om at finde egnede og ledige lokaler

Ud over de generelle pointer omkring den daglige dialog er det interessant at se på den del af samarbejdet, som specifikt handler om at finde ledige og egnede offentlige lokaler til aftenskolerne aktiviteter. Forvaltningen har gennem flere år – også inden lokaletilskuddet blev udfaset – haft fokus på at få flere aftenskoler over i offentlige lokaler. Medarbejderen fra bookingteamet oplever dog ikke, at den proces har været en ubetinget succes, da det har været svært at hjælpe aftenskolerne med at opfylde deres ønsker:

”Jeg vil sige, at det i meget lille grad er lykkedes, og det er ikke blevet modtaget så godt. Det er sådan lidt blandet, fordi der er jo også nogle små aftenskoler, som har været glade for det, og som kun er i offentlige lokaler. Og så er der nogle af de store, som jo stiller nogle lidt større krav til, hvad lokalerne skal kunne, hvilken kvalitet de skal være i, og hvor mange gange de må blive aflyst og sådan nogle ting. Så på den måde er det jo også meget forskelligt afhængigt af, hvad det er for en slags aftenskole. Jeg synes klart, nogle af de små er dem, vi har kunnet hjælpe mest.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

At det er de mindre aftenskoler, der opleves som lettest at hjælpe, skyldes også, at de typisk har brug for en hel specifik type af lokale, hvilket gør det lettere for forvaltningen at målrette indsatsen:

”For os er det jo også nemmere at afsøge, hvis de kun har brug for musiklokaler eller kun har brug for madlokaler. Det er jo klart nemmere at sætte ind på frem for de skoler, der har brug for det hele. Og så er der jo også det med, at de små skoler tit holder til i et eller andet specifikt område, som også nogle gange gør det lidt nemmere at hjælpe. Fordi for eksempel [navn på stor flerfaglig skole] de vil jo gerne brede sig ud over hele byen, men

³⁴ Udfordringen er, at kontakten stadig skal ske gennem kommunens hovednummer, selvom der er en specifik telefontid vedrørende lokalebooking. Derfor bliver der videresendt mange spørgsmål, som ikke er relevante (interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen).

der er jo stadig krav om, at der skal være god offentlig transport, og der skal være parke-
ringsplads, og der skal være cykelplads.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Det er desuden forvaltningens oplevelse, at der har været begrænset opbakning fra aftens-
skolerne til at indgå i samarbejdet om at finde offentlige lokaler, selvom forvaltningen har
indbudt til dialog og har forsøgt at finde nye typer af lokaler:

”Nej, og vi sendte også ud til rigtig mange, og vi havde også gang i sådan noget bolig-
organisationssamarbejde, hvor vi prøvede tomme beboerlokaler, og det var der slet ikke
interesse for. Det synes vi ellers kunne have været rigtig spændende at eksperimentere
med. Også fordi der er jo netop tomt i dagtimerne – der er jo ikke nogen, der bruger be-
boerlokaler om dagen. Og de kunne jo også være tæt på nogle borgere, som de kunne
rekruttere, men det lykkedes bare ikke.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Generelt oplever forvaltningen det som en udfordring, at deres arbejde med at finde loka-
ler ikke altid bærer frugt, fordi det viser sig, at aftenskolen i sidste ende alligevel ikke kan
bruge lokalet. I nogle tilfælde kan det handle om lokalernes geografiske placering, hvor
forvaltningen efterlyser en tættere dialog om, i hvilke bydele der i særlig grad er behov for
lokaler, så de ikke bruger kræfterne unødigt på at skaffe adgang til lokaler i områder, hvor
der alligevel ikke er interesse for at benytte dem:

”Og der synes jeg, at vi går lidt forbi hinanden. De siger, at de er bydækkende, men så
viser det sig, at der jo er nogle bydele, der er mere attraktive end andre [...] Så mit ind-
tryk er, at de kan være bange for at melde noget ud om, hvor de især mangler lokaler,
fordi så er det måske kun dét, vi arbejder for. Og så kommer der ikke mere nogle andre
steder. Mens jeg kan være bange for, at vi så spilder kræfterne et sted, hvor det så ikke er
attraktivt.”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

De ovenstående pointer og erfaringer tyder på et behov for en tættere dialog om lokalebe-
hovet, og at både mængden af lokaler og lokalernes beliggenhed er centrale parametre.
Derudover er det en udfordring, at kommunen sjældent kan honorere nogle aftenskolors
ønske om fuld råderet over lokalet:

”Ja, og der synes jeg lidt, vi nogle gange clasher med, at så strander vores forsøg på at
hjælpe der, fordi vi simpelthen ikke kan finde det lokale til dem, som kan alle de ting på
én gang, fordi vi har jo kun kommunale lokaler, der også bliver brugt til andet. Og
spørgsmålet er også, om det er det, vi skal som kommune, om vi bare skal stille lokaler
til rådighed hele døgnet rundt. Og det, synes jeg lidt, er en af de helt store barrierer, vi
har med nogle af aftenskolerne, i hvert fald.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Flere aftenskoler og forvaltningen selv nævner dog, at der fortsat kan være et potentiale i at

udnytte de eksisterende offentlige lokaler bedre. Derfor er der nu igen aftale om en rundtur, hvor aftenskolerne får mulighed for at komme med forvaltningen med rundt for at se på nye mulige lokaler:

”Og der har jeg jo hele tiden appelleret til, hvad har kommunen på hylderne af lokaler, der alligevel er tomme? Hvor vi kunne lave f.eks. sprogundervisning eller noget andet, som ikke kræver den store tilpasning. Og der findes lokaler rundt omkring. Så vi er lovet, at vi snart skal på en lokalerundtur med forvaltningen.”

Interview med aftenskoleleder 3

Flere af de interviewede aftenskoleledere fremhæver aktiv involvering af aftenskolerne som noget positivt. For eksempel har en aftenskole været involveret i et facilitetsbyggeri:

”Men det her [navn på facilitet] har været et fantastisk godt projekt, som jeg synes, det var rigtig godt, at vi blev involveret i. Jeg synes, det er dejligt, at Københavns Kommune involverer borgerne i de her faciliteter. Det vil jeg sige tak for. Og det fungerer rigtig fint, så vi ikke har det her problem i fremtiden med, at man skal lave om på faciliteterne, når de er blevet bygget. Vi kan allerede nu komme med vores tanker og vores inputs til byggeriet. Og det, synes jeg, er en meget god proces, og jeg håber, det også bliver ved i fremtiden”

Interview med aftenskoleleder 5

Også når det gælder folkeskolerne, fremgår det af et nyligt vedtaget snitfladepapir, at de relevante fritidsbrugere skal inddrages i byggeriet af nye skoler (Kultur- og Fritidsforvaltningen, 2023b).

Samlet set ser der ud til at være et potentiale for mere og bedre dialog på tværs af aftenskoler og forvaltning omkring bedre udnyttelse af eksisterende lokaler – og i forbindelse med nye byggerier. I forhold til sidstnævnte er der tegn på, at denne dialog i højere grad end tidligere er en integreret del af beslutningsprocesserne. På sigt kan en øget involvering være med til at skabe et bedre vidensgrundlag og kendskab på tværs. Det kræver dog, at såvel aftenskoler som kommune engagerer sig konstruktivt i dialogen.

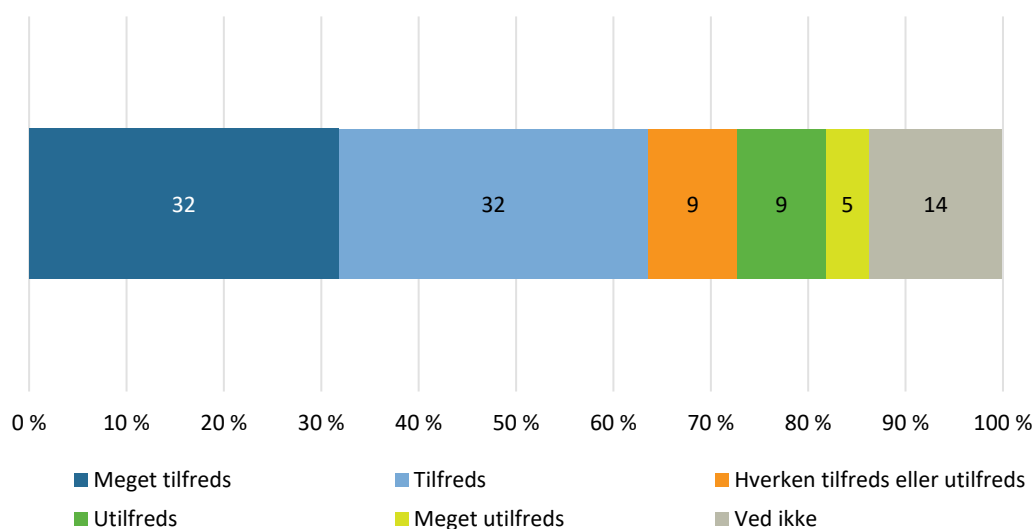
Kapitel 10: Samarbejde med kommunale institutioner

Som rapporten allerede har understreget, har aftenskolerne og Københavns Kommune en fælles interesse i at få plads til aftenskolerne i de offentlige lokaler. De tidligere kapitler har også vist, at det ikke altid er så enkelt at få det til at ske. Som del 2 viste, er der dog 15 pct. af aftenskolernes undervisning, der foregår i kommunale lokaler. Dette kapitel ser nærmere på, hvordan samarbejdet med de kommunale institutioner opleves af aftenskolerne og de øvrige aktører. Der er lagt særligt vægt på aftenskolernes perspektiv i dataindsamlingen, som dog er suppleret med enkelte perspektiverende interviews med repræsentanter for de tre mest centrale institutionstyper.

Del 2 viste, at halvdelen af de aftenskoler, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, bruger kommunale lokaler, som er i bookingsystemet. Derudover angiver 11 pct., at de benytter kommunale lokaler, som ikke er i bookingsystemet.

Overordnet set er der en fin tilfredshed med det lokale samarbejde på institutionerne. Figur 24 viser, at 64 pct. af aftenskolerne er tilfredse eller meget tilfredse. Der er dog også 14 pct. af aftenskolerne, der er decideret utilfredse med samarbejdet. De uddybende svar viser, at utilfredsheden især kredser om begrænset mulighed for dialog og kontakt med forvaltningen og institutionerne.

Figur 24: Aftenskolernes tilfredshed med samarbejdet med kommunale institutioner (pct).

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "I hvilken grad er du tilfreds med aftenskolens samarbejde med de lokale institutioner, hvor I har undervisning?" n=22.

For de aftenskoler, der svarer, at de benytter kommunale lokaler, er de tre vigtigste institutionstyper, som de samarbejder med:

- Folkeskoler
- Kulturhuse
- Sundhedscentre

Der er flest aftenskoler, der bruger kulturhusenes lokaler, men ser man på antallet af bookede timer i det kommunale bookingsystem, fremstår folkeskolerne som den vigtigste samarbejdspartner, da der er mere aktivitet på folkeskolerne end i kulturhusene. Både det kvantitative og det kvalitative materiale viser, at der kan være forskelle på problemstillinger og potentialer, alt efter hvilken institutionstype der er tale om.

I spørgeskemaet havde aftenskolerne mulighed for med egne ord at skrive, hvad der fremmer det gode samarbejde med de kommunale institutioner. De åbne svar her peger helt entydigt på, at god, personlig kontakt er et centralt enzym i det gode samarbejde, hvilket ligeledes var en central pointe i samarbejdet mellem aftenskolerne og forvaltningen. De faktorer, der skaber udfordringer i samarbejdet, varierer dog på tværs af institutionstype.

Tabel 18 giver et opsummeret overblik over udfordringer og potentialer ved de tre institutionstyper.

Tabel 18: Aktørernes syn på udfordringer og potentialer fordelt på institutionstyper

	Andel aftenskoler, der benytter lokaler (n=22)	Andelen af til-delte timer i booking-systemet	Udfordringer	Potentialer
Folkeskoler	33 pct.	47 pct.	<p>Mangel på kommunikation</p> <p>Mangel på direkte kontakt ml. aftenskole og folkeskole</p> <p>Gensidige fordomme/manglende kendskab</p> <p>Manglende kendskab til samarbejdsaftale mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen</p> <p>Problemer med ADK (automatisk dørkontrol)</p>	<p>Bedre udnyttelse af eksisterende lokaler/ressourcer</p> <p>Mere værtskab på de enkelte folkeskoler</p> <p>Fælles udvikling af faglokaler</p> <p>Nye renoverede lokaler udbydes i bookingsystemet</p> <p>Bedre kendskab til samarbejdsaftale mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen</p> <p>Bedre systemer til adgang</p> <p>Refusion til aftenskolerne ved for sen aflysning</p>
Kulturhuse	54 pct.	28 pct.	<p>Mangel på direkte kontakt ml. aftenskole og kulturhus</p> <p>Begrænset udbud af lokaler i bookingsystemet</p> <p>Indtjeningskrav i kulturhusene</p>	<p>God lokal forankring</p> <p>Fælles interesse i at skabe aktiviteter i lokalområdet</p> <p>Skaber tryghed med aftenbrugere i kulturhusene</p> <p>Fælles forvaltning</p> <p>Forsat lempelse af indtjeningskrav</p>

Sundhedscentre	21 pct.	Indgår ikke i bookingsystem	Ikke en del af bookingsystemet Kræver ressourcer til opsøgende arbejde	Tomme lokaler efter kl. 16 Ledige bevægelseslokaler Kendt arena for målgrupper med udsathed God direkte kontakt
----------------	---------	-----------------------------	---	--

Nedenfor behandles de enkelte institutionstyper mere udførligt. Der vil være særlig stor vægt på samarbejdet med folkeskolerne. Det skyldes både, at det er der, aftenskolerne oplever flest udfordringer, men også at Kultur- og Fritidsforvaltningen har et stort fokus på samarbejdet med folkeskolerne – og en formaliseret samarbejdsaftale med Børne- og Ungdomsforvaltningen.

Folkeskolerne

Folkeskolerne er de kommunale institutioner, som næstflest blandt de deltagende aftenskoler arbejder sammen med, og ses der på tildelingerne via det kommunale bookingsystem, står folkeskolerne for 47 pct. af de tildelte timer.

Folkeskolerne er også en arena, som er vigtig for det øvrige foreningsliv i kommunen, og Kultur- og Fritidsforvaltningen har fokus på at øge mængden af tilgængelige lokaler på folkeskolerne og at lette samarbejdet omkring brugen af dem. I 2020 blev der vedtaget en samarbejdsaftale mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune. Aftalen har til formål at beskrive opgavefordelingen mellem de to forvaltninger og sikre, at folkeskolerne følger et politisk ønske om at åbne sig for andre brugere end folkeskolens egne. Kultur- og Fritidsforvaltningen foretog i 2022 en evaluering af samarbejdsaftalen (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter, 2022).

Formålet med samarbejdsaftalen er at tydeliggøre de indbyrdes opgaver for både skolerne og forvaltningerne. I forhold til denne undersøgelses fokus er der dele af aftalen, der kan have betydning for samspillet mellem aftenskolerne og folkeskolerne. Fem faktorer skal fremhæves her:

- Kun skoler med Automatisk Dør Kontrol (ADK) kan udlåne lokaler
- Folkeskolerne må kun udlåne lokaler til eksterne brugere gennem bookingsystemet
- Kultur- og Fritidsforvaltningen administrerer udlånet
- Kultur- og Fritidsforvaltningen varetager samarbejdet og dialogen mellem aftenskoler og folkeskoler
- Kultur- og Fritidsforvaltningen kompenserer Børne- og Ungdomsforvaltningen for, at folkeskolerne bruger ressourcer – både i mandetimer og ved slitage m.m. – i forbindelse med udlånet.

Evalueringen understreger at "alle lokaler på kommunale skoler som udgangspunkt er omfattet af lovgivningen og skal udlånes i det omfang, de ikke bruges til skoleundervisning" (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022, 3). Der er dog stor variation i, hvor meget erfaring de enkelte folkeskoler har med at samarbejde med aftenskolerne, samt i hvilken grad

de oplever samarbejdet som givende. Der er 58 folkeskoler i Københavns Kommune, hvoraf 44 udlåner lokaler til foreninger og aftenskoler. I evalueringen inddeles skolerne i tre kategorier:

- Folkeskoler, som ser samarbejdet som en stor gevinst
- Folkeskoler, som ser samarbejdet som en naturlig del af kommunens opgaver
- Folkeskoler, som helst er fri for at udlåne faciliteter og ser det som ekstra besvær.

Evalueringen konkluderer, at historik, rutiner, formodninger og fysiske rammer er de hyppigst forekommende årsager til skolernes forskellige holdninger til samarbejdet. Derudover er det interessant, at de skoler, som udlåner adskillige lokaler, generelt er meget positive for foreningsbrug, mens skoler med minimalt udlån ofte er forbeholdne eller afvisende overfor udlån af yderligere lokaler (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022, 9).

Dette billede spejler meget godt den store variation i aftenskolernes erfaring med samarbejdet med folkeskolerne, som kommer til udtryk i denne undersøgelse. Selvom kun 14 pct. af aftenskolerne er direkte utilfredse med samarbejdet med kommunale institutioner i bred forstand, peger både aftenskolerne og folkeskolerne på frustrerende udfordringer i samarbejdet.

Flere af udfordringerne er sammenvævede og overlapper med hinanden. For eksempel kan økonomi siges at virke ind på flere af udfordringerne, ligesom kommunikation virker ind på oprydning og klarhed over aftaler. Flere af udfordringerne opleves af begge parter, men perspektiverne på, hvorfor problemerne opstår, er på nogle punkter forskellige.

Tabel 19 viser et udsnit af informanternes udsagn omkring samarbejdsrelationen. Udfordringerne væver sig i høj grad ind i hinanden, men kan inddeles i tre overordnede kategorier:

- Kommunikative udfordringer
- Udfordringer af praktisk karakter
- Ressource- og prioriteringsmæssige spørgsmål

Tabel 19: Udfordringer og betydning for aftenskoler og folkeskoler

Udfordringer, som de opleves for aftenskoler og folkeskoler		Betydning	
		Aftenskole	Folkeskole
Kommunikative udfordringer	Lange kommunikationsveje Manglende personlig kontakt	Der manglende pludselige gulve, og de havde skiftet nøglebrik uden at give besked Den lange distance og store spredning af aftenskoler geografisk gør, at man ikke lærer skolerne at kende personligt Langsommelige kommunikationsveje Føler sig ikke altid velkomne på skolerne Møder aldrig hinanden personligt	Aflysninger sker gennem forvaltningen, intet 'fast track nr.', og forvaltningen oplever at få 'skæld ud' Pedellerne er bindeled mellem aftenskole og forvaltning
	Mangel på klare aftaler og 'kontrakter': Hvad er skolens, og hvad er aftenskolen ansvar og opgave?	Oplever, at det er skolerne der bestemmer suverænt Aftenskolerne opleves som 'en ekstra byrde' for folkeskolerne	Skoleleder bestemmer opgaveramme, ikke aftalt at der skal løses andre opgaver for andre aktører
Udfordringer af praktisk karakter	Renovering	Eksempler på, at lokalerne ikke længere fremgår i bookingportalen, der synes ikke at være lavet nye aftaler efter renovering Meget lange renoveringsprocesser	En forstærket følelse af 'vores skole' efter renovering, gør, at man ikke ønsker udlån, og lokalets 'karakter' kan have ændret sig
	Oprydning og vedligehold	Instrumenterne på folkeskoler blev ødelagt Indkøb forsvinder fra ulåste skabe Brud på kølekæde pga. manglende køleskab og opbevaringsplads Rengøring er et hygiejnekrav i faget, som folkeskolerne har svært ved at honorere. Aftenskolen har fået klager omkring standarden Mangler almindelige redskaber	Aftenskolerne er ikke gode til at rydde op efter sig selv Dialogen om lokalets indretning foregår via billeder på A4-ark, der hænges op – det kræver ekstra tid Kan ikke garantere for rengøring mv. når skolerne har lukket (ferie/helligdage)
Ressource- og prioriteringsmæssige spørgsmål	Tidsrum og adgang ved eftermiddag og aftenbrug	Det er svært at komme ind på andre tidspunkter, fordi der 'lever' skolerne, og der er børn alle vegne Håbløs kamp om at få adgang og nøgler	Kan ikke nå at få eleverne ud før fritidsbrugerne kommer
	Manglende ressourcer: Økonomi og bemanding	Problem at folkeskolerne vederlagsfrit kan aflyse aftenskoleundervisning Svært at finde ressourcer til at deltage i samarbejds- og dialogmøder omkring situationen	Oplever ikke at kunne efterleve de krav som samarbejdsaftalen beskriver Aftalen afspejler ikke virkeligheden Skolerne er generelt presset økonomisk
	Hvilke lokale fritidsbrugere har fortrinnsret?	Er det skolens eller skatteborgernes lokaler?	Københavns Kommune har tilbud, som har forrang før folkeoplysningsgen
	Lokalemangel	Der mangler egnede lokaler til specialundervisning	

		<p>Været i mange forskellige lokaler på ti år, og så et uden instrument, og så et der var for lille, så deltagerne forsvandt</p> <p>Må tage de lokaler, der er, i stedet for at være tilknyttet få skoler med bedre mulighed for tæt samarbejde</p>	
--	--	---	--

Tabellen viser en oversigt over hvilke udfordringer aftenskolerne og folkeskolerne oplever, og hvilken betydning det har i samarbejdet dem i mellem.

Selvom udfordringerne hænger sammen, bliver de tre kategorier uddybet særskilt nedenfor.

Kommunikative udfordringer

Overordnet viser informanternes udsagn, at manglende kendskab til hinanden og begrænset mulighed for personlig kontakt kan påvirke samarbejdet negativt. Denne udfordring håndteres forskelligt. Nogle undervisere eller ledere forsøger selv at finde lokale kontakter på skolerne. Det kan dog være ressourcekrævende, og når det lykkes at finde lokale kontakter, er det ofte tilfældigt.

Som allerede nævnt oplever flere aftenskoler, at samarbejdet fungerer bedst, hvis man har en lokal kontakt. Også folkeskolerne kan se fordele ved en tættere kontakt. En informant nævner, at folkeskolen i nogle tilfælde har en tættere dialog med lokale foreninger og udlåner lokaler til fritidsaktiviteter uden om bookingsystemet til dem eller lokale beboere. At nogle folkeskoler fortsat selv udlåner lokaler trods samarbejdsaftalen mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen, kan handle om, at de har et historisk samarbejde med lokale foreninger og fortsat ser det som en del af at være et lokalt samlingssted. Det kan være baseret på en længerevarende relation og kan fremme det lokale fællesskab og ejerskab til skolen. Derudover har skolen selv styring med, hvilke perioder lokalerne udlånes i og til hvem.

Hvis man ser på de oplevede udfordringer i lyset af samarbejdsaftalen mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen, kan samarbejdsaftalens fokus på at gøre lokaleudlånet så let for folkeskolerne som muligt ved at minimere kontakten til foreningerne og aftenskolerne bidrage til, at både aftenskoler og folkeskoler føler sig afkoblede af samarbejdet. En skole understreger, at mere dialog og kommunikation med både forvaltning og foreningerne, der kommer på skolen, ville give god mening:

”Ja, vi vil meget gerne inddrages noget mere og vide noget mere om, hvad der sker. [...] Ja, bedre kommunikation.”

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

Udfordringer af praktisk karakter

I behandlingen af det egnede lokale i del 3 er problemstillingerne omkring adgang til lokalerne grundigt behandlet. Opsummerende er det for eksempel en udfordring, når den automatiske dørkontrol ikke virker, og kontakten skal gå igennem rådhusbetjentene, der ikke altid kan løse problemet. Der kan også være udfordringer, hvis adgangen er begrænset til

undervisningslokalet, og lærerens adgangskort kontinuerligt skal bruges af eleverne for at komme til toilettet. Helt overordnet er det en udfordring, at seks skoler lige nu ikke har ADK og derfor ikke kan låne lokaler ud (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022).

Citatet nedenfor understreger, at problemerne af praktisk karakter ofte bliver forstærket af manglen på lokale kontaktpersoner, som også beskrevet ovenfor:

”Der har været ting, der har fungeret bedre end andre. Det har jo altid været bedre at have en nøgle selv og kunne komme ind. F.eks. i tirsdags så skulle der pludselig være eksamen onsdag. Så havde de fyldt hele lokalet op med borde, som skulle stå millimeter-korrekt og sådan nogle ting. Hvor skulle vi så være? Lokalet var frit, men der var jo ikke plads [...] Der var en scene, og så måtte vi ligesom klemme os lidt sammen på scenen, flytte et par borde og så flytte et flygel ud. Men det er jo altid rart lige at få sådan noget at vide på forhånd. Og også at få at vide, om der er noget, vi simpelthen ikke må flytte, eller om det er ok at flytte det, hvis vi bare flytter det tilbage igen.”

Interview med korleder 1

Også kapitlet om de fagspecifikke perspektiver på lokalernes egnethed indkredser de mange praktiske udfordringer, hvor usikkerhed omkring faglokalernes udstyr og manglende muligheder for opbevaring af egne ting er noget af det, der især udfordrer aftenskolerne. Kultur- og Fritidsforvaltningens evaluering viser, at nogle folkeskoler på den anden side er bekymrede for, at deres udstyr bliver ødelagt ved udlån (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter, 2022). Det er et problem, der ligeledes kan minimeres ved øget gensidigt kendskab. På den måde knytter de praktiske udfordringer sig både til de kommunikative udfordringer og den sidste kategori, som drejer sig om de økonomiske og ressourcemæssige spørgsmål.

Ressource- og prioriteringsmæssige spørgsmål

Undersøgelsen bærer præg af, at alle aktører oplever sig selv som ressourcemæssigt udfordrede, hvilket kan påvirke samarbejdet. I kapitel 6 i afsnittet om aflysninger er det beskrevet, hvordan det kan være dyrt for aftenskolerne, hvis aflysningerne kommer for sent. I de tilfælde skal aftenskolerne stadig betale lærerne løn, ligesom undervisningen enten skal udbydes senere, eller deltagerne skal godtgøres økonomisk. Aflysninger kan således have en hel anderledes alvorlig økonomisk konsekvens, end skolerne måske er vant til blandt deres andre brugere. I langt det meste af det folkeoplysende foreningsliv vil det 'blot' være generende og ikke på samme måde økonomisk udfordrende.

Folkeskolerne kan på den anden side opleve, at de bruger en del ressourcer på udlån af lokaler, og at de ikke rigtigt får noget igen. Det betyder, at visionen om skolen som et borger-nært samlingssted skal være meget klar på den enkelte folkeskole, hvis den ressourcemæssige prioritering skal følge med. Som nævnt viser Kultur- og Fritidsforvaltningens evaluering af samarbejdsaftalen med Børne- og Ungdomsforvaltningen, at en stor del af skolerne har den holdning (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022). Samtidig er folkeskolerne generelt økonomisk pressede, og evalueringen viser, at det ikke er synligt for dem, at de gennem samarbejdsaftalen bliver tildelt ressourcer til udlån af lokaler til fritidsbrugere:

'Ifm. skolebesøgene har ingen skoler dog givet udtryk for at have indblik i eller kendskab til de midler, som iflg. samarbejdsaftalen følger med aftalen. Tværtimod omtaler næsten alle skoler økonomidelen af samarbejdet og pengestrømmen som bl.a. *uigennemsigtig, ikkeeksisterende eller usynlig*'

Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022, 10

Selv der, hvor Kultur- og Fritidsforvaltningen har søgt at imødekomme de oplevede udfordringer gennem samarbejdsaftalen, kan der således stadig være behov for mere kommunikation og dialog, der kan skabe større bevidsthed om folkeskolernes rolle for fritidslivet.

Potentialer

Ligesom der er udfordringer, finder undersøgelsen også store potentialer i at forbedre samarbejdet mellem folkeskoler og aftenskoler, og det følgende afsnit vil pege på nogle af de elementer, som parterne selv peger på.

I Kultur- og Fritidsforvaltningens evaluering er det tydeligt, at flere folkeskoler har et klart ønske om, at aftenskoler, foreninger og andre fritidsbrugere skal kunne bruge skolerne, når børnene er gået hjem. De oplever, at aftenskolerne kan bidrage positivt til aktiviteter i det lokale miljø for byens og områdets borgere og for øvrige målgrupper. En holdning, der også bliver tydelig i denne undersøgelse:

"Jeg har været ansat i snart over 34 år. Jeg har altid syntes, at det ikke har været meningen, at når vi går hjem kl. 16, så skal skolen stå tom. Den skal da bruges, vi skal have nogle folk ind, vi skal have et strikkehold ind, vi skal have noget andet ind. Der skal ske noget, så lokalbefolkningen specielt her på Nørrebro, hvor der ikke er de store muligheder for den slags, at de kan komme ind og være en del af skolen. Fordi jo tættere vi er med lokalsamfundet, jo bredere bliver glæden også."

"Når børnene så vokser op, eller forældrene er herovre og ser nogle rødder, der render rundt. Nu er det som sagt Nørrebro, vi bor på, så det er ikke kun de bedste børn, der er over det hele. Så passer de på det og siger noget til dem."

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

Både evalueringen og denne undersøgelse tyder dermed ikke på, at det er viljen, der mangler. Potentialerne ligger i at få konkretiseret løsninger både på kommunikativt, praktisk og økonomisk niveau for at komme et nyt sted hen i forhold til de eksisterende samarbejdsudfordringer. Aktørerne peger på, at det gensidigt forpligtende samarbejde har et stort potentiale.

"Hvis man vil dét, altså det her med foreninger og alt muligt andet, så kræver det et forpligtende samarbejde både fra skolens side af, men også for den forening, der nu end vil."

"Vi vil jo meget gerne mere samarbejde med de foreninger, der er rundt om os."

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 2

Også fra aftenskolernes side opleves det som vigtigt, at den samfundsmæssige betydning og aftenskolernes formål bliver tydeligere som ramme for samarbejdet:

”Det er nok en kultur, vi skal have lavet om, for at vi bliver taget alvorligt derude. Og måske også får et samarbejde mellem folkeoplysningen og skoleledelserne om, hvad det her faktisk betyder.”

”Det kræver, at der er nogle højt oppe i systemet, der er med på det. Og er med til at invitere parterne og sige, at det her er en fælles opgave. Så tror jeg godt, det kan lade sig gøre.”

Interview med aftenskoleleder 3

Denne dialog er sat i gang i forbindelse med implementeringen af samarbejdsaftalen mellem de to forvaltninger, hvor der er fokus på at skabe klarhed og forståelse over for folkeskolernes lovmæssige forpligtelse til at låne lokaler ud til det folkeoplysende foreningsliv og voksenundervisning. Aftenskolelederne fremhæver imidlertid, at der er potentiale i, at indsatsen bliver bedre politisk forankret.

Der kan også være potentiale i at inddrage gode erfaringer fra de omkringlæggende kommuner, hvor aftenskolerne har eksempler på, at samarbejdet fungerer rigtig godt, og hvor parterne i fællesskab har fundet løsninger:

”Vi har kurser i trædrejning på en skole ude i Tårnby, og det er faktisk ret vellykket, men det er også fordi, at skolen gerne vil det. Der var nogle pedeller derude, som syntes, det kunne være rigtig dejligt, hvis vi kom til at være der, fordi det betød mere brug af deres faciliteter, og vi kunne bidrage med nogle maskiner og udstyr og pusle det sammen på sådan en måde, at vi fik et godt samarbejde.”

Interview med aftenskoleleder 3

Et sidste potentiale, aktørerne fremhæver, er muligheden for at øge dialogen lokalt på folkeskolerne. Flere aftenskoler og folkeskoler peger på, at der kan være et potentiale i at have personale på skolen i aftentimerne i tidsrummet 17-22, som kender til skolen og de forskellige praktiske procedurer:

”At der er tid og ressourcer, og at enhver teknisk medarbejder eller pedel, der står for lokalerne, også er åben omkring det og ved, at det er en del af deres opgaver, og det er der afsat ressourcer til – f.eks. til fremvisning af lokalerne til nye undervisere [...] De føler, det er besværligt, og jeg kan så godt forstå dem, for det er jo mange, der skal forbi for at se lokaler og have plads til opbevaring og sådan noget. Men hvis det var en del af en integreret arbejdsopgave, kunne det godt være, at det ville være anderledes, ikke?”

Interview med fagansvarlig

Et øget værtskab på folkeskolerne ville også kunne forløse et potentiale i at skabe et tættere dialogrum, hvor praktiske forhold aftales løbende og i tæt kontakt mellem aftenskole (lærer) og folkeskole. Det kan også skabe bedre behovsafstemning i forhold til, hvad der er 'nice to have' og 'need to have' i lokalerne, og dermed bane vej for gode tilpassede lokale aftaler – for eksempel om, hvordan ansvar for vedligehold af instrumenter og redskaber

fordeles. Det er også vigtigt, at de lokaleansvarlige på skolerne har ledelsens opbakning til at prioritere en del af sin tid på arbejdet med fritidsbrugerne:

”Jeg er ansat for skoledrift. Jeg ved godt, jeg er ansat i kommunen, hvor vi har en forpligtelse og alt muligt andet. Men min chef er skoleleder. Og hun bestemmer over, hvordan jeg skal løse mine opgaver, så er det jo svært at sige, jamen, det kan jeg ikke, fordi jeg skal hjælpe nogle fritidsbrugere. Forstår du hvad jeg mener? Det er jo uholdbart i min verden.”

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 2

Det er ikke kun for folkeskolerne, at det kan være en udfordring at have tid og ressourcer til den lokale dialog. Flere af aftenskolerne i Københavns Kommune har samarbejde med mange forskellige skoler, hvorfor det personlige kendskab og det forpligtende samarbejde bliver svært og også et ressourcemæssigt spørgsmål for dem. Aktuelt opstår samarbejdet tilfældigt og på den ene eller anden parts initiativ. Der kan således være et potentiale at etablere konkrete overordnede samarbejdsaftaler, både på kommunikativt, praktisk og økonomisk niveau. Eventuelt som en generaliseret model udarbejdet folkeskoler og aftenskoler sammen med Kultur- og Fritidsforvaltningen til brug på alle folkeskoler. Ligesom lokale møder mellem aftenskoleledere og ledelsen på folkeskolerne er et relevant incitament at bringe i spil for at styrke kendskabet og dialogen og udveksle visioner for lokalområdet og aftenskolernes mulige rolle heri.

Lokaleforbedringer og flere lokaler i spil

Som allerede nævnt har Kultur- og Fritidsforvaltningen et stort fokus på folkeskolernes potentialer. De arbejder på at forbedre samarbejdet med folkeskolerne og øge antallet af lokaler, der er til rådighed i lokalebookingen. Der ses også en tendens til, at flere af de nye skolebyggerier i højere grad end tidligere bliver tænkt og designet som små ’kulturhuse’:

”Det bliver mere og mere indbygget i de nye skolebyggerier, der kommer. Altså hvor det bliver skrevet ind også i hele driftsopgaven og i formålet og i byggeriet. Så der kommer faktisk en del skoler her de næste par år, hvor det er meget mere tænkt ind. Altså, hvor vi også er med. Jeg har siddet med i nogle planlægninger af skoler, hvor de spørger til, hvad det er for nogle lokaler, foreningerne har brug for? Hvor meget opbevaring kræver det?”

Interview 2, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

En forudsætning for, at aftenskolerne kan sættes i spil, er selvfølgelig, at de får lov til at bruge de nybyggede skoler:

”Åbne op for de nybyggede skoler. Og det skal være et krav, at det skal skolen. Det må jo være på skolen og i kommunen, at man får denne her dialog om, at vi [aftenskolerne] skal være der, så vi ikke bliver en byrde, men at det bliver et samarbejde. Og det samarbejde må komme først mellem kommunen og skolen, og så skal det komme mellem skolen og os selvfølgelig, bagefter.”

Interview med fagansvarlig

Foreningslivet og aftenskolerne medtænkes også, når der renoveres. I 2022 var der 16 af kommunens 58 folkeskoler, der havde begrænset eller intet udlån på grund af omfattende renoveringer (Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter 2022, 5). Forhåbningen fra forvaltningen er, at den omfattende renovering, der løbende afsluttes, vil frigive flere faglokaler og dermed på længere sigt vil bidrage til at løse udfordringen med mangel på faglokaler.

I allerede eksisterende byggerier er der også lokaler, som ikke bliver brugt. Nogle af årsagerne er belyst i del 3, men også fra folkeskolernes side ses et potentiale i at få dem bedre brugt:

”Så har vi også et sløjdlokale. Det er der aldrig nogen, der bruger. Så har vi et madkundslokale, det bliver brugt sjældent, synes jeg, i forhold til, hvor flot og lækkert det er. Det er spritnyt. Altså ti år gammelt, men det er tiptop moderne køkken med fire stationer, hvor der kan være 20 mennesker i alt eller måske flere, som har hver sin station, hvor de kan lave mad, vaske op, ovn og alt muligt. Så jo, altså, det kan godt bruges bedre, tror jeg.”

Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 1

Kulturhuse

Kulturhusene er den kommunale institutionstype, som flest aftenskoler i spørgeskemaundersøgelsen arbejder sammen med, og kulturhusene står for næstflest af de undervisningstimer, der tildeles gennem bookingsystemet (del 1). Forvaltningen ser stadig et stort potentiale i at videreudvikle brugen af kulturhusene:

”Der er bare meget plads, og der er nogle spændende lokaler, og man kan meget med det. Og man kan nogle andre ting, end man kan med folkeskoler.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Ligesom ved folkeskolerne har kulturhusene nogle rammevilkår, der har indflydelse på aftenskolernes samarbejde med dem. Kulturhusene har indtægtskrav på deres lokaleudlejning som en del af deres rammeaftale med kommunen. Det betyder, at aftenskolerne skal betale leje for lokalerne, selvom det er kommunale faciliteter. Indtjeningskravene varierer kulturhusene imellem. Ligeledes kan der i aftalerne være et vist antal arrangementer, som kulturhusene selv skal stå for, så det bliver tydeligt, at de bidrager til at skabe liv i lokalmiljøet.

For at gøre det lettere for foreninger og aftenskoler at få lokaler og aktiviteter i kulturhusene har kommunen gjort det muligt at søge midler gennem forenings- og aftenskolepakken til at dække lokalelejen:

”Der har vi været heldige, at der blev etableret en pulje til, at aftenskole og foreninger skulle have bedre offentlige lokaler. Og der blev så nogle midler til rådighed, som vi kan købe os ind for i f.eks. kulturhusene. Kulturhusene har et indtjeningskrav og havde lokaler, der stod ledige, fordi de ikke blev lejet ud. Vi kunne så leje de tomme lokaler for puljemidler i stedet for, at kulturhusene skulle leje dem ud til privat brug. På den måde er kulturhusene i højere grad blevet anvendt til folkeoplysning.”

Interview med aftenskoleleder 3

Samtidig har Kultur- og Fritidsforvaltningen arbejdet på at lempe indtægtskravene på udvalgte lokaler og få dem inkluderet i bookingsystemet. Dette arbejde er stadig i gang. Der er 32 kommunale kulturhuse i Københavns Kommune, og dertil kommer to selvejende med kommunalt driftstilskud³⁵. 14 af disse huse har stillet lokaler til rådighed gennem bookingsystemet. Disse lokaler kan lånes på samme vilkår som andre kommunale lokaler. I perioden 2016-2022 er der sket en stigning i antallet af udbudte faciliteter i kulturhuse fra 37 til 53 (Kultur- og Fritidsforvaltningen 2023a, 13). Kulturhusene er meget forskellige, og aftenskoleledere peger på, at nogle kulturhuse er mere attraktive end andre:

”[Navn på kulturhus] det er jo nærmest fuldt booket, og det er meget attraktivt. Og jeg har – altså som privatperson – været til masser af private events og arrangementer, hvor et firma lejer sig ind eller noget kommercielt. Altså, det kan de sagtens, og der er masser af liv derude. Og en kæmpestor café, masser af mad. Og en kop kaffe koster 45 kr. ligesom på enhver anden café. Så er der [navn på kulturhus]. En gammel, udbombet bygning. Og det er kun de lokale, der kommer der. Og jeg kan ikke forestille mig, at der er nogen som helst firmaer, der kunne finde på at leje sig ind med en halv eller en hel dags mødepakke i [navn på kulturhus] for at holde seminar for medarbejdere. Fordi det er virkelig bare en gammel, udbombet skole.”

Interview med aftenskoleleder 2

Alt i alt foregår samarbejdet mellem kulturhusene og aftenskolerne således i et noget broget landskab. Der synes dog at være opmærksomhed på at øge samarbejdet. De næste afsnit ser nærmere på de udfordringer og potentialer, aktørerne ser i samarbejdet.

Udfordringer

I de tilfælde, hvor kulturhusene skal lejes på lige vilkår med andre aktører, er prisen i sig selv en udfordring, da de almindelige markedspriser bliver for høje for aftenskolerne:

”Det er jo sådan noget med, at et lokale som det her, det kostede jo 600 kr. i timen. ’Jeg vil gerne have det her lokale i 40 timer den her uge’. Det er jo helt umuligt. Det er dog lykkedes at få meget små lokaler til mindre hold.”

Interview med aftenskoleleder 7

I nogle tilfælde kan forpagtningsaftaler mv. også påvirke den samlede pris for lokalelejen, fordi der er krav om køb af forplejning, hvilket ikke giver mening, når man skal bruge lokalet som fritidsbruger:

³⁵ Mailsvar fra forvaltningen 7.8.2023.

”Kulturhusene er jo sendt ud i sådan noget selvfinansieret. Vi havde rytmik ude i Valby Kulturhus, og så blev det jo sådan noget, jamen ’så skal I købe en halvdags eller en hel-dags mødepakke’. Vi skal ind og lave rytmik, vi skal jo ikke have kaffe og vand og te og små hapsere. Så der knækkede filmen jo for alvor.”

Interview med aftenskoleleder 2

Også set fra Kulturhusenes side kan indtjeningskravet være en udfordring, hvis man ønsker at stille flere lokaler til rådighed til fritidslivet gennem bookingsystemet. Kulturhusene belønnes ikke for at skabe plads til foreningslivet – tværtimod kan det skabe udfordringer for deres økonomi, hvis de lukker for meget op:

”Vi kan ikke lukke 100% op for huset. Fordi så vil det gå ud over vores indtjening. Og vi har også nogle faste private udlejere. Så det er også noget med at se på lokalerne. Hvad for en belægningsprocent, hvorhenne kan vi tåle at åbne op? Hvorhenne mister vi mindst? Og det er ærgerligt, man skal tænke på den måde. At man ikke bare ser det som ’liv er liv’, ’kultur er kultur’, og de skaber også en vis værdi.”

”Vi får nogle folkeoplysningsmidler, når vi låner ud til foreninger, men ikke så meget, som hvis vi lejede ud til private. Og det gør selvfølgelig, at det lige pludselig bliver prioriteret lavere at have foreninger inde, oftest, hvis man har en presset økonomi. Det synes jeg er megaærgerligt. Fordi igen, jeg synes bare, det skaber meget mere liv og ejerskab til huset, at der netop er de her faste foreninger.”

Interview med kulturkonsulent

I den nuværende økonomiske konstruktion er der således ikke stærke incitamenter for kulturhusene til at udleje til foreningerne. Som citaterne peger på, er det i højere grad værdibaseret, når samarbejdet opstår, da lederen har et ønske om at skabe liv og kulturoplevelser i huset.

Selv for kulturhuse, der gerne vil stille flere lokaler til rådighed, kan det derudover være en udfordring, at foreningernes og aftenskolernes aktiviteter ikke tæller med, når kulturhusene skal registrere deres aktiviteter, da de skal registreres separat. Hvis kulturhuset lader foreninger udfylde lokalerne i stedet for at lave aktiviteterne selv, tæller det dermed ikke i kulturhusets aktivitetsniveau, selvom kulturhuset faciliterer foreningernes brug:

”Der står faktisk ikke, hvor mange foreninger vi har inde. Men jeg anser foreningerne som værende en aktivitet. Det er noget, borgerne kan byde ind på. Det kan godt være, at det ikke er helt åbent og gratis og alle de her ting, men alle kan byde ind i den her forening. Det er bare et andet sted fra. Det er bare ikke os, der laver billetlink og alle de her ting. Så for mig er det også en aktivitet, som jeg synes skal registreres. Fordi når vi skal registrere de her ting, så kommer det her hus altid til at se ud som om, at vi laver mindre, end vi egentlig gør. Og det, synes jeg, er megaærgerligt, at vi kun bliver bedømt på de ting, vi har en finger med i sådan rent indholdsmæssigt, for vi faciliterer jo foreningerne.

Det har vi også en finger med i. Plus at foreningerne, når de så er her, så er de rigtig gode til at spille ind i huset, når vi så har andre aktiviteter. For eksempel når vi har åbent hus, så stiller de op. 'Flittige hænder' laver flere arrangementer f.eks. julemarked. Det bliver også sådan lidt, 'nå men, det er jo bare noget forening'."

Interview med kulturkonsulent

De nuværende rammer kan medføre, at samarbejdet med kulturhusene er meget personbåret og afhængigt af den enkelte kulturmedarbejders kendskab til og holdning til aftenskolerne og foreningernes plads i huset. Ifølge den interviewede kulturkonsulent, kan det derfor være et opmærksomhedspunkt, hvordan man i højere grad kan ændre retningslinjerne, så det bliver mere attraktivt for kulturhusene at samarbejde med aftenskoler og foreninger.

I modsætning til samarbejdet mellem aftenskolerne og folkeskolerne, hvor kontakten helt overvejende går igennem forvaltningen, er der direkte kontakt mellem den interviewede kulturkonsulent og de forskellige fritidsbrugere. Som lederen nævner, kan det dog være en udfordring, at dem, der er ansvarlige for at finde lokaler og samarbejdspartnere fra aftenskolens side, ikke altid er dem, der kommer i huset:

"Det kan nogle gange godt være lidt svært at kommunikere med foreningerne. Nu ved jeg oftest, hvem der er der. Men for eksempel [aftenskolens navn], som er meget mere organiseret, så kender jeg ikke underviserne, som er dem, jeg gerne vil snakke med. Men jeg får ofte kontakt til dem, der booker [...] Der kommer ligesom et led til. Der er nogen, der booker, så kommer der en underviser, og så kommer der mig. Men de har booket uden om underviseren på en eller anden måde. Og det er jo dem [underviserne], der er interessante for mig, for det er dem, der er i huset. Det er ikke alle foreninger, der har det på den måde, Men de foreninger, der er lidt større, der er det lidt sværere at få kontakten. Og det er faktisk også sværere at få dem til at deltage i huset. Og det tror jeg netop er, fordi jeg ikke har kontakten."

Interview med kulturkonsulent

Her ønsker kulturhuset den direkte kontakt og er opmærksom på at få de faste brugere til at føle sig hjemme og spille sammen – blandt andet gennem et brugerråd, hvor foreningerne inviteres med ind. Som nævnt i afsnittet om samarbejdet med folkeskolerne, kan det imidlertid være svært for de store aftenskoler, som er på mange lokaliteter, at prioritere det lokale engagement alle steder.

Potentialer

Som nævnt indledningsvist ser forvaltningen et stort potentiale i at sætte kulturhusenes lokaler i spil, og flere aftenskolerne oplever et stort potentiale i kulturhusenes geografiske spredning og den lokale forankring, de arbejder med:

"Det er jo derfor, at kulturhusene ville være så fantastiske. For de ligger jo ude i bydelene. Det er jo bydelenes gamle forsamlingshuse, ligesom man har i de små byer på landet i provinsen, har man et forsamlingshus. Det var det, kulturhusene var."

Interview med aftenskoleleder 2

Den interviewede kulturkonsulent ser også store potentialer i at udvikle samarbejdet yderligere og arbejder med at åbne for flere tider. For hende bidrager foreninger og aftenskoler med noget helt andet end de private virksomheder, der booker lokalerne til møder. Hun fremhæver forenings- og aftenskolepakken som en god mulighed for at engagere foreninger og aftenskoler i at forme lokalerne. Muligheden for at forbedre lokalerne kan være et godt incitament for begge parter til at skabe et godt samarbejde. For eksempel har kulturhuset i fællesskab med to andre aktører søgt forenings- og aftenskolepakken til at forbedre et af deres lokaler:

”Så det er faktisk mig, som har søgt penge i forenings- og aftenskolepakken og lavet det her lokale sammen med de foreninger, som gerne ville bruge det. Så det her, det er faktisk indbegrebet af, at jeg tænker, at det her er et rigtig godt foreningslokale. De har selv valgt, hvor stor skærmen skal være. De har selv valgt bordene. De har selv valgt, at der skulle være nogle skillevægge. Men det er jo også fordi, at det er blevet skabt af dem og af de behov, de havde [..]. Jeg skrev ud til de foreninger, der var i huset, om de ville være med til at søge pengene. Og der blev det jo så [foreningens navn] og [aftenskolens navn], der har været med lige fra starten af, og som sagde: ’Vi vil gerne være med til at skabe det her lokale.’ Så det har været en rigtig god proces. Og vi fik 250.000 kr. til at bygge det. Og jeg hører kun, at de er glade for at være her.”

Interview med kulturkonsulent

Kulturhuset opnår i langt højere grad kendskab til aftenskolerne på denne måde fremfor blot at modtage en bookingliste over navne på de aftenskoler, som har booket deres lokaler. Samtidig får aftenskolerne mulighed for at sætte deres præg på stedet. Det pågældende lokale er blevet indrettet med skabe til opbevaring, det rette tekniske udstyr og borde, som nemt kan rulles til side, så det både kan bruges af yogahold og sproghold. Generelt er det – som belyst i del 1 – især igennem kulturhusene, at aftenskolerne har været involveret i bevillinger fra forenings- og aftenskolepakken.

Et andet forhold, som er med i kulturhusets vurdering, er den tryghed, det skaber for borgerne, at der er nogen i huset, som ’holder øje’, når kulturmedarbejderne er gået hjem, og som har et tilhørsforhold til huset og føler ejerskab for faciliteterne:

”Der er det borgerne, der skaber den tryghed, så jo flere borgere, der er inde og skaber liv i forhold til, altså rigtigt liv, ikke at der sidder nogle unge mennesker og hygger sigovre i hjørnet. Det skaber bare et rigtig godt kulturliv, at der er nogle faste her. De kommer tit til mig og siger, ’ej, prøv lige at hør her, der sad faktisk to unge mennesker’, eller et eller andet. De er også bedre til at rapportere tilbage til mig, og de er mine øjne om aftenen. Jeg er her jo ikke, der er ikke nogen her. Det er i princippet et ubemandet hus. Og det er også en tryghed for borgerne, men også en tryghed for mig at vide, at der er alligevel nogen, der har øjne på det. Og det synes jeg bare er rart. Jeg vil hellere have nogen ind, der har deres faste gange her, end jeg vil have møder, hvor de går ind og ud, og er alligevel bare er lidt ligeglads med, at døren var gået i stykker, eller et eller andet. Så finder jeg ud af det 14 dage senere, at døren var gået i stykker, og det er sådan lidt. For jeg går jo ikke over, vi har ikke ressourcerne til, og, hvad kan man sige, tilse faciliteterne hele tiden. Så det har også rykket sig. Fordi dengang hvor jeg startede, der var der pedeller, der var seks kulturmedarbejdere, der var mange flere, og vi havde jo også meget mere

vores gang. Så i og med, at der kan komme faste brugere ind, det skaber bare en enorm trykthed og et godt miljø.”

Interview med kulturkonsulent

Interviewene peger på, at der på tværs af de forskellige informanter er enighed om, at samarbejdet har potentialer, og at et øget kendskab til hinanden også kan bidrage positivt til de lokalmiljøer, kulturhusene er en del af:

”Altså, jeg ser bare to parter, der burde møde hinanden. Altså, begge parter vil gerne noget, men de kender ikke rigtig hinanden, og jeg tror bare, de kunne lære noget, og jeg tror også, det ville give aftenskolerne noget ekstra, hvis de var mere åbne i et miljø som favner, altså som et lokalmiljø. Og så tror jeg også, at de ville give noget til kulturhusene samtidig. Jeg tror virkelig, der er sådan en eller anden synergi, som bare ikke bliver brugt til noget.”

Interview 1, medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen

Sundhedscentre

Sundhedscentre³⁶ er i deres nuværende form en relativt ny konstruktion i det kommunale system, og de har forskellige specialer og derfor også forskellige lokaler og faciliteter. Lokalerne under Sundhed og Omsorg i Københavns Kommune er ikke en del af booking-systemet. Det betyder, at aftenskolerne ikke har central adgang til at danne sig overblik over ledige lokaler. Samtidig oplever flere aftenskoler, at der i sundhedscentre er et enormt potentiale i forhold til at få løst problemet med lokalemangel, da sundhedscentre ofte rummer flere af de facilitetstyper, aftenskolerne mangler.

Udfordringer

En central udfordring for aftenskolerne er netop, at lokalerne ikke automatisk er til rådighed til udlån, når de er ledige:

”Og vi bliver ved med at sige, hvorfor er sundhedshusene ikke åbne fra kl. 15.30, når de går hjem, og så til kl. 22? Altså, der er jo masser af muligheder. Man kan godt vælge at sige, at det skal være forbeholdt svage eller særlige målgrupper, det kunne være kronikere, det kan være de ældre, det kan være sådan noget. Men helt principielt, hvorfor? Hvorfor kan fru Jensen på 42 ikke bare komme på et af vores hold og være i et sundhedshus i bevægelseslokalet med maskiner, for eksempel. Hvorfor må de ikke bruges? Altså, hvorfor skal de stå tomme og ubrugte, når vi mangler faciliteter og netop de her særlige faciliteter.”

Interview med aftenskoleleder 2

Det betyder, at det for aftenskolerne kræver, at der er ressourcer til at gøre det opsøgende arbejde og skabe en god dialog med sundhedscentre.

³⁶ I praksis bruges både betegnelsen sundhedshuse og sundhedscentre. Derfor vil begge angivelser fremgå i afsnittet.

En anden aftenskole fortæller, at det kan være en udfordring, hvis sundhedscentre ser aftenskolerne som konkurrenter, når de har lignende tilbud, og vilkårene kan løbende ændre sig:

”Vi har fået mulighed i to sundhedscentre, og samarbejdet fungerer ret fint faktisk. Så de opfatter os ikke som konkurrenter, men de kan med kort varsel ændre tidspunktet og ændre lokalet, og vi får altid de dårlige lokaler. Så vi får ikke de lokaler, som er helt hype. Men det er sådan, når man kommer udefra.”

Interview med aftenskoleleder 5

I løbet af undersøgelsen blev der foretaget et enkelt interview med et af sundhedscentre. Interviewet antyder, at den meget håndholdte samarbejdsrelation for sundhedscentre skaber færre udfordringer – eller i hvert fald mindre frustration – end på folkeskoler og i kulturhuse. Her opleves det, at de i høj grad selv har kontrol over relationen, og at det fungerer rigtig godt. De sørger for, at der er klare aftaler, og at de bliver holdt:

”Jo, primært tror jeg, nogle klare aftaler om, hvordan lokalet er, når man afleverer det til aftenskolen, og hvordan det er, når det forlades igen. Jeg må sige, at det er meget længe siden, jeg har hørt, at der har været nogle udfordringer, så jeg tror simpelthen, at det bliver efterlevet. Men det kan selvfølgelig være sådan noget, der kan være rigtig generende, hvis man kommer som aftenskolelærer og først skal rydde op og gøre ved. Men vi sørger rimelig for, at vores lokaler altid er klar til det næste, og jeg har heller ikke hørt, at der har været problemer efter vores yogahold, så det, synes jeg da, er en væsentlig ting, og væsentligt at holde tiderne, og det har jeg heller ikke hørt, at der har været noget problem i.”

Interview med centerleder for sundhedscenter

Potentialer

Det er allerede understreget, at blot det, at der er ledige lokaler i det kommunale, er interessant for aftenskolerne. Sundhedscentrenes lokaler er ovenikøbet ofte særligt egnede til undervisning af voksne. Ligeledes har mange aftenskoler en målgruppe, der er sammenfaldende med sundhedscentrenes. Tidligere har Københavns Kommune forsøgt at støtte den synergi igennem et projekt, der skulle gøre det lettere for borgere, der havde været gennem genoptræningsforløb, at fortsætte træningen i aftenskoleregi:

”[...] Så man bevilgede nogle penge til det, og så syntes man, det var smart at gøre det i samarbejde med aftenskolerne. Så [aftenskolernes navne] var med, og jeg tror, der var lidt flere med i starten. Og der var ligesom en politisk beslutning om, at det skulle koste deltagerne 100 kr. om måneden at gå der. Og det var én gang om ugen af to lektioner, altså de her 19 timer.”

Interview med aftenskoleleder 2

Støtten til projektet blev senere rullet tilbage, så deltagerbetalingen blev som på andre hold. Men idéen om, at der er et potentiale i, at der er kort vej fra genoptræning til vedligeholdende træning, bliver stadig fremhævet af både aftenskoler og sundhedscentret:

”Det er primært et lokalesamarbejde. Men også på den måde, at vi til vores borgere og vores brugere har formidlet kontakten og haft flyers liggende. Og man har talt om, hvilke muligheder der er, når man stopper her. Og så hedder det yogatilbud, som vi huser, ’kom videre efter stress’. Så derfor er det en del af det, vi taler med borgerne om og anbefaler dem at gå videre på.”

Interview med centerleder for sundhedscenter

Interviewene peger på, at der også kan være en synergi ved, at sundhedscentrenes personale bliver ansat som aftenskolelærere på holdene i huset. I det ovennævnte sundhedscenter var der kun en enkelt medarbejder, der også underviste i aftenskolen. En aftenskoleleder fortæller om et af deres andre samarbejder:

”Jeg tror faktisk, at alle vores undervisere der, det er fysioterapeuter fra sundhedshuset. Det vil sige, at når de er færdige halv fire, så har de lige et hold eller to i forlængelse af det, som bijob. Det er jo efter aftale med sundhedshuset. Det er superfint, og det vil sige, at det er i de samme lokaler, og det er de samme fysioterapeuter. Det er også der, vi kan se, at rekrutteringen går bedst fra det kommunale rehabiliteringsforløb.”

Interview med aftenskoleleder 2

Både sundhedscentrene og aftenskolerne ser således et stort potentiale i, at sundhedscentrenes kernebrugere får let adgang til at fortsætte med at få støtte til den træning eller livs-omlægning, de starter i sundhedscentrene.

**Del 5:
Afsluttende
perspektiver
og potentialer**

Kapitel 11: Fire tematiske perspektiver

Som afslutning på rapporten sætter denne del fokus på de følgende fire tematiske perspektiver, som undersøgelsens resultater kan give anledning til at diskutere og sætte fokus på i det fremtidige arbejde med lokalesituationen på aftenskoleområdet:

- Tværgående perspektiver på lokalernes ejerform
- Bedre udnyttelse af de kommunale lokaler
- Lokalesituationen og folkeoplysningsloven
- Samarbejde – et nødvendigt potentiale

Tværgående perspektiver på lokalernes ejerformer

En af undersøgelsens centrale indsigter er, hvordan aftenskolernes undervisningstimer fordeles sig på tværs af lokalernes ejerform. Undersøgelsen viser en stor mangfoldighed i aftenskolernes lokalebrug, hvor både aftenskoletype, behov, historik, økonomi og held kan have betydning for, hvilke typer af lokaler den enkelte aftenskole har adgang til.

Men i en kommune, hvor der gennem de seneste mange år er blevet arbejdet målrettet på at flytte flere aftenskoleaktiviteter ud i offentlige lokaler, er det påfaldende, at kun 15 pct. af undervisningstimerne i praksis foregår der.

Undersøgelsen har givet indsigt i nogle af årsagerne til denne fordeling og i udfordringerne med at flytte flere aktiviteter over i kommunale lokaler. I det følgende vil der være fokus på de oplevede fordele og ulemper ved henholdsvis at benytte offentlige eller egne/lejede lokaler, som er kommet til udtryk på tværs af de temaer, rapporten har belyst.

Undersøgelsen har gjort det tydeligt, at råderetten over lokaler – og især faglokaler – er en fordel, som aftenskolerne lægger stor vægt på. Tabel 20 opsummerer de oplevede fordele og ulemper ved egne lokaler og lejede lokaler med fuld råderet. Råderetten medfører fleksibilitet i forhold til planlægningen og brugen af lokalet. Aftenskolerne kan bruge lokalet hele dagen og også i weekender og ferier, hvor der ofte ikke er adgang til offentlige lokaler. Derudover ser aftenskolerne det som en stor fordel, at de kan indrette lokalet, så det funktionelt passer til faget. Det opleves især som vigtigt for forskellige typer af værkstedsfag og madlavning, der stiller særlige krav til udstyr og opbevaringsmuligheder. Lokaler med fuld råderet fremmer derudover muligheden for opbygningen af stærke fagmiljøer inden for specifikke fag, hvilket særligt de store et-faglige skoler er eksempler på.

Den primære udfordring ved brugen af egne og lejede lokaler er økonomien, da lokaler i København generelt er dyre. Ved lejede lokaler kan aftenskolerne være følsomme over for huslejestigninger, som kan have stor betydning for økonomien. Ved egne lokaler er den økonomiske usikkerhed mindre, men det kræver omvendt en vis volumen at kunne fylde lokalerne ud og at stå for den samlede administration og vedligehold af lokalerne.

Tabel 20: Fordele og ulemper ved egne og lejede lokaler med fuld råderet

Fordele	Ulemper
Fleksibilitet ift. planlægning og brug (tidspunkter på dagen, weekender og ferier) Funktionel indretning specifikt til faget Atmosfære, der passer til faget Mulighed for at opbygge stærke fagmiljøer inden for de enkelte fag	Økonomi – lokaler i København er dyre Ressourcekrævende at vedligeholde lokaler Kræver en vis volumen Lejede lokaler: Økonomisk usikkerhed ved huslejestigninger Egne lokaler: Større kontrol over omkostningerne, men egne lokaler kræver god belægning, stor omsætning og en administration, der er i stand til at forvalte bygningerne.

Når det gælder brugen af kommunale lokaler (tabel 21), er den helt store fordel for aftenskolerne, at lokalerne stilles gratis til rådighed. Fjernelsen af muligheden for lokaletilskud har gjort det endnu mere økonomisk attraktivt. Relateret til de økonomiske fordele er også, at aftenskolen ikke står med ansvaret for lokalernes stand og vedligehold, hvilket kan være en særlig stor fordel for mindre aftenskoler.

Som analysen har vist, er kommunale lokaler dog også den lokaletype, hvor aftenskolerne er mindst tilfredse og oplever flest udfordringer. Faglokalerne opleves ikke altid som velegnede til formålet, og der kan – i varierende grad – være udfordringer med adgangsforhold og aflysninger. Samarbejdet med de lokale institutioner – og især med folkeskolerne – opleves som svært, og nogle typer af kommunale lokaler kan være svære at få adgang til, fordi de ikke er i bookingsystemet.

Tabel 21: Fordele og ulemper ved kommunale lokaler

Fordele	Ulemper
Økonomiske fordele ved gratis lokaler Aftenskolen står ikke med ansvar for stand og vedligehold	Egnethed: Adgangsforhold Aflysninger Faglokaler opleves ikke altid som egnede til faget Samarbejde: Kommunikation og samarbejde med lokale institutioner udfordrer Mængden af lokaler: Der findes kommunale lokaler, som ikke sættes i spil

Samlet giver omfanget og karakteren af den undervisning, der i dag foregår i egne og lejede lokaler – kombineret med det generelle pres på fritidsfaciliteterne – et klart indtryk af, at det vil være meget vanskeligt at flytte den samlede aftenskoleundervisning over i

offentlige lokaler. Også i fremtiden vil der derfor givetvis være en stor andel af undervisningen, som foregår i andre rammer.

Det kan der være en stor værdi i, da de fagspecialiserede aftenskoler og de større fagmiljøer på de store flerfaglige skoler kan bidrage til at brede aftenskolen ud til nye målgrupper og forny aftenskolernes image. Det er miljøer, som aftenskolerne har opbygget gennem mange år, og som kursister og undervisere er vant til at komme i. De mange stærke fagmiljøer er særlige for aftenskolelandskabet i Københavns Kommune og sikrer både et højt aktivitetsniveau og nichetilbud til borgerne. Det kan dog også være en stor administrativ og økonomisk byrde at skulle stå for den omfattende lokaledrift, hvorfor det er et opmærksomhedspunkt at følge udviklingen i aftenskolernes økonomiske situation og deltagergruppens sammensætning. Hvorvidt der på den baggrund bør gives lokaletilskud til aftenskolernes egne og lejede lokaler er et politisk og ressourcemæssigt spørgsmål, som ikke behandles her.

Som kommune kan det desuden være vigtigt at være opmærksom på, om de nuværende rammer skaber nogle skævheder aftenskolerne imellem. Ses der på fagudviklingen på landsplan, tyder meget på, at faglokaler er helt centrale for aftenskolernes udviklingsmuligheder. De klart største fag i aftenskolerne er bevægelsesfag og manuelle fag (se f.eks. Thøgersen 2021; Bjerrum 2020), og da kun 10 pct. af al undervisning i faglokaler foregår i kommunale lokaler, kan der være en risiko for, at kun store skoler med god økonomi har råd til at udvikle tidssvarende og attraktive tilbud i egne eller lejede lokaler med fuld råderet.

Analysen tyder dog også på, at der er store potentialer for at gøre de offentlige lokaler bedre egnet til aftenskoleundervisning og for at øge mængden af offentlige lokaler, som er tilgængelige gennem bookingsystemet. For de aftenskoler, der ikke har mulighed for at leje eller eje egne lokaler, kan man fra kommunens side overveje, om der skal være et særligt fokus på at få samarbejderne i de kommunale faglokaler til at fungere optimalt.

Alternativt kunne man overveje, om midler fra forenings- og aftenskolepakken skal kunne søges af de mindre skoler til at leje sig ind hos de skoler, der har egne lokaler, hvis der er ledig plads hos dem, eller om mindre skoler i fællesskab kan udvikle og drive faglokaler.

Bedre udnyttelse af de kommunale lokaler

Både i lyset af de begrænsede ressourcer og presset på faciliteterne i Københavns Kommune, men også i et større samfundsmæssigt og bæredygtighedsmæssigt perspektiv, er det centralt, at eksisterende lokaler udnyttes så godt som muligt. Både forvaltningen og aftenskolerne har fokus på mulighederne. Undersøgelsen viser dog, at der stadig kan være potentialer i at videreudvikle arbejdet med at få bedre adgang til kommunale lokaler.

Undersøgelsen peger på flere niveauer, hvor det kan være hensigtsmæssigt at sætte ind. I den mere praktiske ende kan det være meningsfuldt at sætte fokus på at sikre endnu større sammenhæng mellem booking og faktisk brug af lokalerne, så ledige tider frigives. Derudover vil et bedre kendskab til, hvilke lokaler der findes, og hvilke karakteristika de har,

kunne øge brugen af de lokaler, der allerede er til rådighed igennem bookingen. Flere aftenskoler peger på, at det blandt andet kunne gøres ved en mere indgående beskrivelse af lokalernes indretning og potentialer i bookingsystemet.

I forlængelse af denne problemstilling peger forvaltningen i undersøgelsen på, at der er nye, velegnede lokaler, som alligevel ikke er attraktive for aftenskolerne, for eksempel fordi deres geografiske placering ikke er god for aftenskolernes vante målgrupper.

Her kan det overvejes, om der kan opnås bedre brug af lokalerne gennem et tæt strategisk samarbejde mellem forvaltning, folkeskolen og en eller to udvalgte aftenskoler. Det kan for eksempel være i de udsatte områder, hvor der kan være en samfundsmæssig interesse i at skabe flere aktiviteter, og hvor aftenskolerne kan have en interesse i at nå ud til nye målgrupper. Samarbejdet kunne suppleres med, at aktiviteterne i de udvalgte områder/lokaler/folkeskoler modtager et særligt tilskud. Det er en model, som for eksempel har været brugt af Aalborg Kommune som incitament til, at aftenskolerne spredte deres aktivitet til yderområderne i kommunen.

Undersøgelsen viser, at forvaltningen gennem de seneste år har arbejdet indgående med at skabe bedre samarbejdsrelationer både med Børne- og Ungdomsforvaltningen og med folkeskolerne. En måde at styrke denne indsats kan være gennem dialogmøder mellem folkeskolerne og skolernes brugere. Som beskrevet i rapporten kan det være svært for aftenskolerne at være i dialog med alle de skoler, de er på. Derfor kan det være en mulighed i dialog med aftenskolesamvirket at undersøge, om der kan udnævnes ambassadører på aftenskolerne, som kan tage dialogen med skolerne, om aftenskolerne kan puljes mere på de forskellige skoler, så de får færre relationer, eller om der kan være andre potentialer for at styrke dialogen og på den måde sikre, at flere folkeskoler ser værdien i et levende aftenskoleliv i deres lokaler?

I forhold til nye skolebyggerier peger forvaltningen på, at de i højere grad udvikles på tværs af forvaltningerne, end de har gjort tidligere. Men igen kan det være, at et øget, mere strategisk samarbejde kan være med til at skabe ejerskab og samarbejde på tværs af forvaltningerne og aftenskolerne/foreningerne. Det kunne f.eks. være gennem nedsættelsen af en task force med repræsentanter fra forvaltningerne, foreningslivet og aftenskolerne, som kan gå ind i samarbejdet.

Undersøgelsen viser, at både forvaltning og aftenskoler er opmærksomme på, at der kan være ledig og god kapacitet i kommunens kulturhuse. Det arbejde, der her er gjort i forhold til at få inkluderet kulturhusenes lokaler i bookingsystemet, kan måske inspirere til et lignende arbejde med sundhedscentrene i kommunen. Med færre enheder end på folkeskoleområdet kan det imidlertid være værd at overveje, om samarbejdsrelationerne skal forblive mere direkte og personbårne, som de er nu. Det kan give ekstra arbejde for aftenskolerne, men det kunne afprøves, om den mere direkte dialog på længere sigt kan give færre frustrationer og et større ejerskab for den fælles udvikling af stedet.

Undersøgelsen viser således, at der kan være flere veje til bedre udnyttelse af de kommunale lokaler. Nogle veje har aktørerne allerede taget de første skridt på, men der er stadig mulighed for at afprøve nye udviklingstiltag med et fælles afsæt.

Lokalesituationen og folkeoplysningsloven

Undersøgelsens analyse af 'det egnede lokale' viser tydeligt, at det ikke er nogen let opgave at definere, hvornår et lokale kan siges at være egnet til formålet, som er det helt centrale begreb i folkeoplysningsloven, da kommunen kan undlade at yde lokaletilskud til aftenskolernes egne og lejede lokaler, hvis der kan anvises et 'egnet' lokale.

Som undersøgelsen har vist, er der både en række generelle perspektiver på det egnede lokale, som handler om tilgængelighed, atmosfære og miljø, og nogle fagspecifikke perspektiver, som varierer på tværs af de enkelte fag, men også inden for disse temaer, er der god plads til fortolkning:

- Hvor store krav kan der stilles til lokalernes geografiske placering?
- I hvilket tidsrum skal lokalerne være tilgængelige?
- Hvor store krav kan der stilles til lokalernes egnethed til faget, når det gælder særligt udstyr til de enkelte fag?
- Kan adgangen til sociale mødesteder indgå som en del af egnethedskriterierne, når folkeoplysningsloven skal understøtte foreninger, der bygger på demokrati og fællesskab?
- Er der nogle typer af fag, hvor lokalet ikke er egnet, hvis aftenskolen ikke har mulighed for at lade udstyr og materialer stå fra gang til gang?

Undersøgelsen viser imidlertid, at det ikke nødvendigvis er omkring de større overordnede retningslinjer, at frustrationerne om egnede lokaler opstår. Aftenskolernes primære fokus er på de basale forhold og det helt nødvendige udstyr. Lokalerne skal være egnede til formålet, der skal være gjort ordentligt rent, og adgangsforholdene skal fungere. Som vist er de undervisere, der kommer i de kommunale lokaler, generelt meget fleksible og kreative i forhold til at få det bedste ud af lokalerne. Men diskussionen om, hvorvidt lokalet er egnet, opstår ofte, når aftenskolerne oplever, at forhold, man kunne kalde hygiejnefaktorer, ikke er i orden.

For forvaltningen bliver det på den anden siden udfordrende, når de oplever, at aftenskolerne ikke benytter, hvad de opfatter som egnede lokaler, på grund af den geografiske placering.

Generelt er spørgsmålet om egnede lokaler og mulighed for lokaletilskud uvilkårligt et område, hvor der er plads til fortolkning af folkeoplysningslovens meget overordnede retningslinjer, og hvor kommunerne kan blive udfordret.

Folkeoplysningslovens begreb om 'egnethed' bliver således en forventning til kommunerne om hele tiden at forholde sig til aftenskolernes behov. Med de nuværende retningslinjer i Københavns Kommune bliver det ekstra centralt med en tydelig forventningsafstemning

og fortløbende dialog på tværs af aftenskoler og forvaltning i arbejdet med at finde balancen mellem aftenskolernes behov og kommunens begrænsede ressourcer. Til gengæld peger undersøgelsen også på, at der er en gensidig vilje til at finde gode funktionelle løsninger.

Her kan det være væsentligt at være opmærksom på, at aftenskolernes deltagere og kerneydelse på nogle punkter er anderledes end hos mange andre typer af folkeoplysende foreninger. Der vil blandt aftenskoledeltagere ofte være højere forventninger til at tingene fungerer, og deltagerne 'stemmer hurtigt med fødderne'. Igen kan der være stor variation aftenskolerne imellem på, hvad det egnede lokale kan og skal.

Et andet opmærksomhedspunkt, der kan være vigtigt at have med i dialogen om de egnede lokaler, er, at der kan være tilfælde, hvor råderetten over lokaler er særlig vigtig for aftenskolerne. I en situation med pres på både økonomi og faciliteter er det svært for kommunen at stille kommunale lokaler til rådighed, hvor aftenskolerne har fuld råderet over faciliteterne, og med fjernelsen af lokaletilskuddet har aftenskolerne ikke mulighed for at få økonomisk tilskud til egne og lejede lokaler, hvor de har fuld råderet. På den anden side kan der være eksempler på fag, hvor det kan være svært at definere lokalet som 'egnet', hvis det skal deles med mange andre brugere og aktivitetstyper.

Samarbejde som et nødvendigt udviklingspunkt

Selvom nye samarbejdsformer eller øget fokus på samarbejde går igen i de forudgående temer, er det så vigtig en del af de potentialer, undersøgelsen peger på, at det kræver særskilt opmærksomhed. Uanset om det handler om at udnytte de eksisterende lokaler bedre, at udvikle nye lokaler eller at komme nærmere en fælles forståelse af det egnede lokale, er samarbejde et helt nødvendigt udviklingspunkt.

Undersøgelsen har tydeligt vist, at mange af de udfordringer, som både forvaltningen, aftenskolerne, underviserne og samarbejdspartnerne oplever i relation til lokalesituationen, hænger tæt sammen med, at parterne har begrænset kendskab til hinanden, og at kommunikationslinjerne er komplekse og ofte foregår langt fra den daglige brug af lokalerne.

Undersøgelsen viser, at der er et stort potentiale for bedre samarbejdsrelationer på mange forskellige niveauer. Det gælder dels på tværs af aftenskoler og lokale institutioner, som er belyst ovenfor, men også på tværs af kommunens forvaltninger og på tværs af aftenskoler og forvaltning.

På tværs af kommunens forvaltninger

På helt overordnet niveau kan det være hensigtsmæssigt med mere samarbejde på tværs af Kultur- og Fritidsforvaltningen og de øvrige forvaltninger, som har ansvaret for potentielle lokaler til fritidsbrug i kommunerne. Det gælder både Sundheds- og Omsorgsforvaltningen samt Børne- og Ungdomsforvaltningen. I forhold til sidstnævnte er der allerede i dag et samarbejde omkring brugen af lokaler på folkeskoler, og hvor det såkaldte 'snitfladepapir' har været et godt skridt på vejen til at formalisere samarbejdet på tværs. Men som

undersøgelsen har vist, er der stadig et potentiale for tættere samarbejde omkring løsningen af de udfordringer, der stadig er. Det gælder f.eks. de akutte aflysninger, som aftenskolerne især oplever på folkeskolerne. I forhold til Sundheds- og Omsorgsforvaltningen er der ikke på samme måde et formaliseret samarbejde, og aftenskolernes brug af lokaler på sundhedscentrene er relativt begrænset.

I begge tilfælde kan udfordringen være, at fritidsbrugen af lokalerne for de to øvrige forvaltninger er et emne, som går ud over deres kerneopgaver, og som derfor ikke har deres primære fokus. Ikke desto mindre viser undersøgelsen, at der kan være gode muligheder for synergier på tværs. For sundhedscentrene kan samarbejdet med aftenskolerne f.eks. bidrage til at sluse brugerne videre ud i fritidslivet, når de har afsluttet deres genoptrænings- eller stressforløb. For folkeskolerne kan aftenskolernes brug af lokalerne bidrage til at sikre liv på skolerne uden for skoletiden og styrke skolernes rolle som lokalt samlingssted. Et samarbejde på tværs af forvaltningerne kan bidrage til at italesætte og fremme disse potentialer og synergier.

På tværs af aftenskoler og forvaltning

Når det gælder samarbejdet på tværs af aftenskolerne og forvaltningen oplever begge parter, at det gensidige kendskab er begrænset, hvilket påvirker relationen. De administrative procedurer med meget begrænset personlig kontakt kan medføre en oplevelse af dekobling mellem systemet på den ene side og brugerne på den anden. Det kan betyde, at systemer, der er etableret for at effektivisere, bliver kontraproduktive, når de ikke virker. Et godt eksempel er den automatiske dørkontrol, som skal give fritidsbrugerne let adgang. Aftenskolerne har forståelse for, at systemer en gang imellem bryder ned, men når det derefter er svært at få den hjælp til at løse problemet, som de har brug for, opstår frustrationerne. Problemet risikerer at blive ført tilbage til en utilfredshed med systemet og forvaltningen. Her kan der være behov for et samarbejde om, hvorvidt man kan nytænke de eksisterende samarbejdsstrukturer, så aftenskolerne oplever, at problemer tages alvorligt og løses.

Undersøgelsen tyder på, at relationerne i andre tilfælde kan styrkes ved at give bedre muligheder for personlig kontakt til medarbejderne i forvaltningen, og ved at aftenskolerne i højere grad end i dag går konstruktivt ind i samarbejdet om at finde egnede kommunale lokaler.

Derudover kan det være et opmærksomhedspunkt at sætte fokus på, hvordan man bedst kan etablere samarbejdsrelationer, der appellerer til aftenskoleområdet som helhed – og ikke kun til de aftenskoler, der har flest ressourcer.

Etableringen af Aftenskolernes Hus er et eksempel på, hvordan samarbejdet mellem aftenskolerne og kommunen har udviklet sig til et decideret samskabelsesprojekt. Projektet har også potentiale til at kunne styrke samarbejdet på tværs af aftenskolerne. Den formelle konstruktion omkring projektet har dog gjort det svært for de mindre aftenskoler at deltage i udviklingsfasen, og ejerskabet for huset er dermed (endnu) ikke bredt funderet i aftenskoleområdet som helhed.

Samlet kan mere dialog og et større kendskab på tværs på mange forskellige niveauer være et skridt på vejen til at få løst nogle af de oplevede udfordringer. En vigtig pointe er i den forbindelse, at det ikke altid er nok at skabe rammer for samarbejdet. Det kræver også ressourcer at få gode samarbejdsrelationer op at stå, så parterne skal være villige til at prioritere det arbejde. Det kan være en udfordring på et område som dette, hvor der er tale om et krydspres af flere forskellige økonomisk og ressourcemæssigt pressede systemer, som mødes. Der kan derfor være brug for fokus på, hvordan styrkede samarbejdsrelationer på sigt kan bidrage til at frigøre ressourcer og sikre en bedre lokalemæssig ressourceudnyttelse.

Litteraturliste

Bjerrum, Henriette (2020): *Udviklingsspor i aftenskolerne fagudbud*. Aarhus: Videnscenter for Folkeoplysning

Bjerrum, Henriette & Pilgaard, Maja (2014): *Yoga i København – udøvere, undervisere og uddannelser*. København: Videnscenter for Folkeoplysning

Bjerrum, Henriette & Thøgersen, Malene (2018): *Aftenskolerne – hvordan har de det?*. Aarhus: Videncenter for Folkeoplysning

Bjerrum, Henriette & Thøgersen, Malene (2016): *Mental sundhed og øget trivsel. Aftenskolerne betydning for borgere i Aalborg Kommune*. København: Videncenter for Folkeoplysning

Center for Kultur- og Fritidsaktiviteter (2022): *Evaluering af samarbejdsaftalen ml. Kultur- og Fritidsforvaltningen og Børne og ungdomsforvaltningen på folkeoplysningsområdet*. København: Københavns Kommune

Danmarks statistik (2023): *tabel FOLK1A, 2013 1. kvartal og 2023 1. kvartal*. www.statistikbanken.dk (31.08.2023)

Engberg, Arne (1970): *Fritidsloven. Med indledning og noter*. Vejle: Kroghs Skolehåndbog

Eske, Mette (2021): *Folkeoplysning i kommunerne. Delrapport 3: Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde*. Aarhus: Videnscenter for Folkeoplysning

Frandsen, Johannes Nørgaard og Wøllekær, Johnny (2014): *Forsamlingshuse er dansk kulturarv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Folkeoplysningsudvalget (2023a): *Aftenskolerne Hus – yderligere finansiering*. Referat af møde i folkeoplysningsudvalget d. 07.02.2023. København: Folkeoplysningsudvalget

Folkeoplysningsudvalget (2023b): *Forenings- og aftenskolepakken – behandling af ansøgninger*. Referat af møde i folkeoplysningsudvalget d. 09.06.2023. København: Folkeoplysningsudvalget

Folkeoplysningsudvalget (2022): *Budget 2023 voksenundervisning*. Bilag til referat af møde i Folkeoplysningsudvalget d. 06.12.2022. København: Folkeoplysningsudvalget

Folkeoplysningsudvalget (2015): *Principper for flytning af aftenskoleundervisning fra private til offentlige lokaler*. Referat af møde i folkeoplysningsudvalget d. 17.02.2015. København: Folkeoplysningsudvalget

Fredriksen, Morten; Gundelach, Peter & Nielsen, Rikke Skovgaard (2014): *Mixed methods-forskning: principper og praksis*. København: Hans Reitzels Forlag

Høyer-Kruse, Jens; Iversen, Evald Bundgaard & Forsberg, Peter (2017a): *Af rapportering af kapacitetsbenyttelse og brugertilfredshed i idrætsanlæg i Københavns Kommune*. Odense: Syddansk Universitet

Høyer-Kruse, Jens; Iversen, Evald Bundgaard & Forsberg, Peter (2017b): *Idrætsanlægs benyttelse og brugernes tilfredshed*. Odense: Syddansk Universitet

Ibsen, Bjarne & Eichberg, Henning (2006): *Dansk Idrætspolitik*. København: Idrættens Analyseinstitut.

Idrættens Analyseinstitut (2023): *Facilitetsdatabasen*. www.facilitetsdatabasen.dk (01.04.2023)

Karbo, Mogens (2012): *Folkeoplysningsloven med kommentarer*. København: Kommuneforlaget

Kultur- og Fritidsforvaltningen (2018): *Analyse af de københavnske aftenskoler*. København: Københavns Kommune

Kultur- og Fritidsforvaltningen (2021): *Evaluering af fordeling af faciliteter til folkeoplysende foreninger og aftenskoler 2021*. København: Københavns Kommune

Kultur- og Fritidsforvaltningen (2023a): *Evaluering af fordeling af faciliteter til folkeoplysende foreninger og aftenskoler 2022-24*. København: Københavns Kommune

Kultur- og Fritidsforvaltningen (2023b): *Samarbejdsrapport mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og kommunale skoler*. Bilag til referat af møde i Folkeoplysningsudvalget d. 07.02.2023. København: Københavns Kommune

Københavns Kommune (2022): *Status på København 2022*. København: Den tværgående analyseenhed

Københavns Kommune (2023): *Forenings- og aftenskolepakken*. <https://www.kk.dk/brug-byen/foreninger-og-fritidsliv/tilskud-og-puljer-for-foreninger-og-aftenskoler/forenings-og-aftenskolepakken> (31.08.2023)

Københavns Kommune (2011): *Retningslinjer for støtte til folkeoplysning i Københavns Kommune*. https://www.kk.dk/sites/default/files/agenda/8e2a8989-a377-4b51-bb6e-b51a0bd625d8/de49515b-37b2-4ed1-b7c7-cba1cb5e7923-bilag-2_0.pdf (31.08.2023)

Retsinformation (2011): *Folkeoplysningsbekendtgørelsen*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2011/1251> (06.07.2023)

Thøgersen, Malene (2021a): *Folkeoplysningen i kommunerne. Delrapport 2: Den folkeoplysende voksenundervisning*. Aarhus: Videnscenter for Folkeoplysning

Thøgersen, Malene (2021b): *Folkeoplysningen i kommunerne. Delrapport 4: Tværgående temaer på folkeoplysningsområdet*. Aarhus: Videncenter for Folkeoplysning

Opgørelser stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen:

Udtrækning fra bookingsystemet. Opgørelsen viser antallet af tildelte timer i kommunale lokaler for perioden 2022-2024. Fordelingen er modtaget fra forvaltningen i marts 2023

Oversigt over ansøgninger til forenings- og aftenskolepakken i perioden 2021-2023.

Oversigt over fordelingen af tilskud til den folkeoplysende voksenundervisning i 2023

Udvikling i tilskud til den folkeoplysende voksenundervisning fra 2007-2021.

Mailsvar fra forvaltningen d. 27. juni 2023.

Mailsvar fra forvaltningen 7. august 2023.

Bilagsmateriale

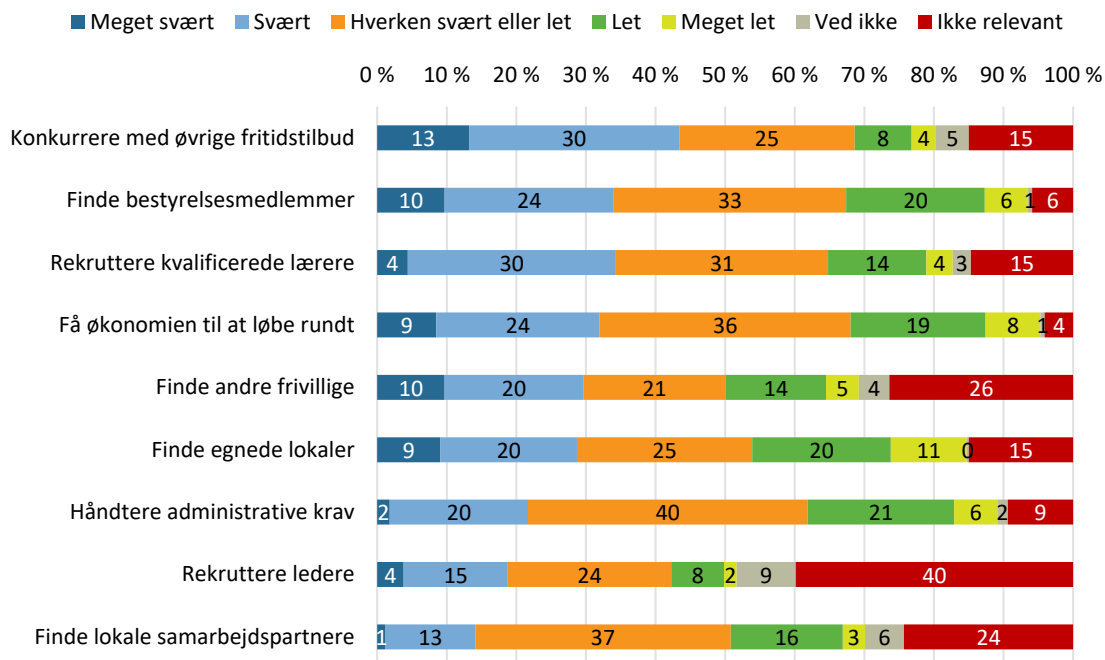
Supplerende om metode og datagrundlag

Table 22: Interviewoversigt

Informanttype	Interviewtype	Dato
Otte interviews med aftenskoleledere		
Interview med aftenskoleleder 1	Fysisk interview	16.01.2023
Interview med aftenskoleleder 2	Fysisk interview	31.01.2023
Interview med aftenskoleleder 3	Fysisk interview	16.01.2023
Interview med aftenskoleleder 4	Fysisk interview	26.01.2023
Interview med aftenskoleleder 5	Online interview	25.01.2023
Interview med aftenskoleleder 6	Fysisk interview	31.01.2023
Interview med aftenskoleleder 7	Fysisk interview	31.01.2023
Interview med aftenskoleleder 8	Fysisk interview	23.01.2023
Fokusgruppeinterview med undervisere	Fysisk fokusgruppeinterview med tre undervisere	18.4.2023
Seks enkeltinterviews med undervisere/koordinatorer i udvalgte fag		
Interview med madlavningsunderviser	Fysisk interview	04.05.2023
Interview med korleder 1	Fysisk interview	04.05.2023
Interview med korleder 2	Online interview	11.05.2023
Interview med yogaunderviser 1	Fysisk interview	03.05.2023
Interview med yogaunderviser 2	Fysisk interview	09.05.2023
Interview med fagansvarlig	Online interview	11.05.2023
To deltagerobservationer i udvalgte fag		
Deltagerobservation hos seniorkor	Fysisk deltagelse i undervisningen	03.05.2023
Deltagerobservationer hos yogahold	Fysisk deltagelse i undervisningen	09.05.2023
Fire interviews med samarbejdspartnere		
Interview med centerleder for sundhedscenter	Online interview	10.05.2023
Interview lokaleansvarlig på folkeskole 1	Online interview	09.05.2023
Interview med lokaleansvarlig på folkeskole 2	Online interview	11.05.2023
Interview med kulturkonsulent	Fysisk interview	26.01.2023
To interviews med medarbejder i forvaltningen		
Medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen, interview 1	Fysisk	16.01.2023
Medarbejder i Kultur- og Fritidsforvaltningen, interview 2	Fysisk	03.05.2023

Supplerende tabeller og figurer

Figur 25: Oplevede udfordringer - landsdækkende aftenskoleundersøgelse (pct.)

Figuren viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Oplever I de følgende elementer i aftenskolernes daglige virke som let eller svært?" n=341. Kilde: Bjerrum & Thøgersen 2018.

Tabel 23: Udviklingen i aftenskolernes aktivitetsniveau de seneste fem år

	Stigende aktivitetsniveau	Uændret aktivitetsniveau	Faldende aktivitetsniveau	Ved ikke	Total
Lille etfaglig aftenskole	0 (0 pct.)	2 (66,7 pct.)	1 (33,3 pct.)	0 (0 pct.)	3 (100 pct.)
Lille flerfaglig aftenskole	3 (30 pct.)	4 (40 pct.)	3 (30 pct.)	0 (0 pct.)	10 (100 pct.)
Stor etfaglig aftenskole	2 (18,2 pct.)	6 (54,5 pct.)	3 (27,3 pct.)	0 (0 pct.)	11 (100 pct.)
Stor flerfaglig aftenskole	3 (25 pct.)	0 (0 pct.)	7 (58,3 pct.)	2 (16,7 pct.)	12 (100 pct.)

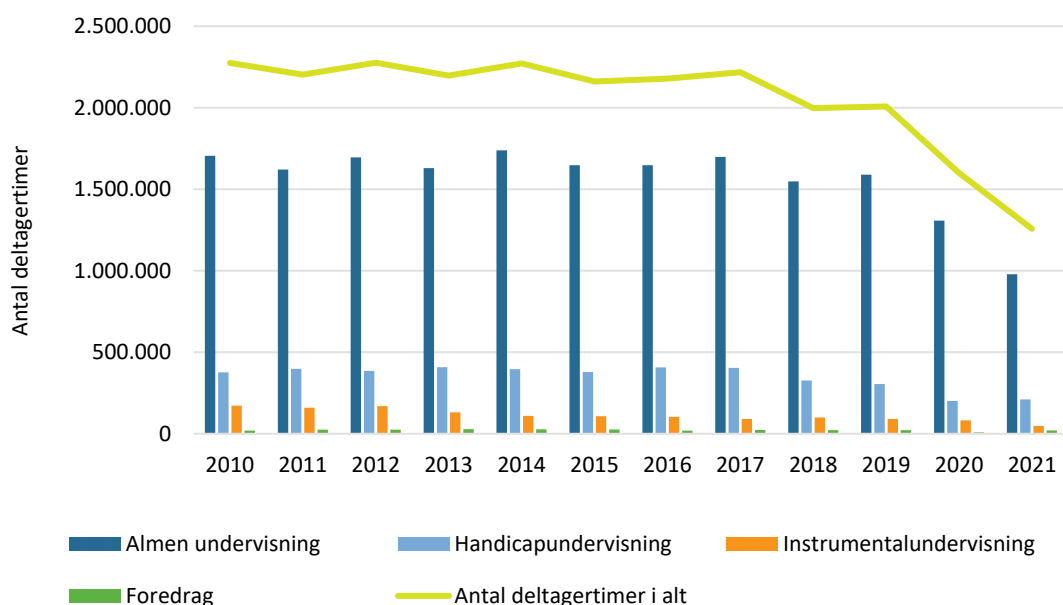
Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvordan har aftenskolens aktivitetsniveau (antallet af undervisningslektioner) udviklet sig over de seneste fem år". Aftenskolerne er inddelt efter Vifos typologi. n=36.

Tabel 24: Aftenskolernes forventning til udviklingen i aktivitetsniveauet de kommende fem år

	Stigende aktivitetsniveau	Uændret aktivitetsniveau	Faldende aktivitetsniveau	Ved ikke	Total
Lille etfaglig aftenskole	0 (0 pct.)	2 (66,7 pct.)	0 (0 pct.)	1 (33,3 pct.)	3 (100 pct.)
Lille flerfaglig aftenskole	5 (50 pct.)	4 (40 pct.)	1 (10 pct.)	0 (0 pct.)	10 (100 pct.)
Stor etfaglig aftenskole	3 (27,3 pct.)	6 (54,5 pct.)	1 (9,1 pct.)	1 (9,1 pct.)	11 (100 pct.)
Stor flerfaglig aftenskole	6 (50 pct.)	3 (25 pct.)	2 (16,7 pct.)	1 (8,3 pct.)	12 (100 pct.)

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvordan forventer du, at aftenskolens aktivitetsniveau vil udvikle sig i løbet af de kommende fem år". n=36.

Figur 26: Udvikling i antal deltagertimer fra 2010-2021

Kilde: Baseret på oversigt over aftenskolernes aktiviteter og tilskud, stillet til rådighed af Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Tabel 25: Hvorvidt aftenskolerne mistede lokaletilskud i 2015

	Ja, vi mistede lokaletilskud	Nej, vi fik ikke lokaletilskud før	Ved ikke	Total
Antal aftenskoler	15	18	5	38
Andel aftenskoler	40	47	13	100

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "I 2015 ændrede Københavns Kommune praksis, så det ikke længere er muligt at få lokaletilskud til egne og lejede lokaler i Københavns Kommune (med undtagelse af enkelte aftenskoler målrettet psykisk sårbare). Mistede I jeres lokaletilskud i forbindelse med denne ændrede praksis". n=38 aftenskoler.

Tabel 26: Institutioner hvorpå aftenskolernes kommunale lokaler ligger

	Antal	Andel (pct.)
Kulturhuse	13	54,2
Folkeskoler	8	33,3
Sundhedscentre	5	20,8
Biblioteker	3	12,5
Andre typer af lokaler	9	37,5

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke typer af kommunale institutioner ligger de kommunale lokaler, hvor I har undervisning". Svarene summerer ikke til 100 pct., da aftenskolerne har kunnet angive flere svar. n=24.

Tabel 27: Hvilke typer af lokaler aftenskolerne lejer med fuld råderet

	Antal	Andel (pct.)
Almene lokaler	8	57,1
Bevægelseslokaler	6	42,9
Håndarbejdslokaler	5	35,7
Musiklokaler	3	21,4
Lokaler til keramik	3	21,4
Lokaler til madlavning	3	21,4
Værkstedlokaler	3	21,4
Bassiner	1	7,1
Andre typer af lokaler	1	7,1

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke typer af undervisningslokaler lejer I med fuld råderet (f.eks. længerevarende erhvervslejemål)". Svarene summerer ikke til 100 pct., da aftenskolerne har kunnet angive flere svar. n=14

Tabel 28: Hvilke typer af lokaler aftenskolerne lejer med begrænset råderet

	Antal	Andel (pct.)
Private bevægelseslokaler/bassiner	5	62,5
Kulturhuse	3	37,5
Forsamlingshuse/borgerhuse	3	37,5
Kirker	1	12,5
Andre typer af lokaler	6	75

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke typer af undervisningslokaler lejer I med begrænset råderet (f.eks. på timebasis)?" Svarene summerer ikke til 100 pct., da aftenskolerne har kunnet angive flere svar. n=8.

Tabel 29: Hvilke typer af lokaler aftenskolerne selv ejer

	Antal	Andel (pct.)
Almene lokaler	1	33,3
Bevægelseslokaler	2	66,7
Håndarbejdslokaler	2	66,7
Musiklokaler	2	66,7
Lokaler til keramik	2	66,7
Lokaler til madlavning	2	66,7
Værkstedlokaler	2	66,7
Bassiner	0	0
Andre typer af lokaler	1	33,3

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvilke typer af lokaler ejer I selv?" Svarene summerer ikke til 100 pct., da aftenskolerne har kunnet angive flere svar. n=3.

Tabel 30: Aftenskolernes fordeling på antal lokaliteter

Antal lokaliteter	Antal aftenskoler
0 lokaliteter	1
1 lokalitet	19
2 lokaliteter	4
3 lokaliteter	6
4 lokaliteter	1
5 lokaliteter	4
6-10 lokaliteter	1
11-20 lokaliteter	0
21-30 lokaliteter	5
31-40 lokaliteter	2
41-50 lokaliteter	1
51-120 lokaliteter	0
124 lokaliteter	1

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "På hvor mange forskellige lokaliteter/steder havde aftenskolen aktiviteter i 2022 – fordelt på forskellige lokaletyper". n=46

Tabel 31: Aftenskolernes gennemsnitlige tilfredshed for forskellige lokaletyper

	Gennemsnitlig tilfredshed med de kommunale lokaler	Gennemsnitlig tilfredshed med de lejede lokaler med begrænset råderet	Gennemsnitlig tilfredshed med de lejede lokaler med fuld råderet	Gennemsnitlig tilfredshed med de egne lokaler, som aftenskolens selv ejer
Lokalernes stand	2,0	1,7	1,5	1,3
Rengøringen af lokalerne	2,3	1,7	1,4	1
Lokalernes nærhed til offentlig transport	1,9	1,7	1,2	1
Lokalernes egnethed	1,9	1,6	1,5	1
Mulighed for fleksibilitet i de tidsrum, vi kan bruge lokalerne	3,2	2,0	1,6	1,3
Adgang til sociale mødesteder før og efter aktiviteten	2,1	2,3	1,4	2
Mulighed for opbevaring	2,4	2,0	1,3	1
Adgangsforholdene til lokalerne	2,2	1,9	1,3	1
Adgang til lokalerne i dagtimerne	2,4	1,9	1,2	1
Muligheden for flere aktiviteter samme sted	2,2	1,8	1,2	1
Gennemsnit på tværs af parametre	2,3	1,9	1,4	1,2
Antal aftenskoler	22	8	13	3

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Hvor tilfredse er I med de følgende forhold i de [lokaletyper], I bruger". Den gennemsnitlige tilfredshed er målt på en skala fra 1-5, hvor 1 angiver 'meget tilfreds', og 5 angiver 'meget utilfreds'. Aftenskoler som har svaret 'ved ikke' og 'ikke relevant' er ikke medtaget i gennemsnittet.

Tabel 32: Eksempler på IKKE egnede lokaler og årsager hertil

Fag	Årsag til IKKE egnet
Dans og bevægelse	<p>Oplever ikke ordentlig adgang til bassinerne. Desuden problemer med tid til omklædning (1/2 time med en baby) er ikke nok. Aftenskolen får tilbagemeldinger fra kursister, som ikke kan tage sig af deres barn og dem selv på den korte tid. Og det medfører stressede børn og forældre.</p> <p>Yoga på en folkeskole idet udstyret ikke var egnet og oplevet flere mødegange med nøgleadgang, der ikke virkede,</p> <p>Når yogaundervisere underviser i andre lokaler, så kan de være mere eller mindre velegnede. At der er god plads og rent i lokalet er det vigtigste.</p> <p>Problemer med rengøring (i et Kulturhus), meget slidte gulve som er udbedret, men manglede adgang til lokalet i den periode</p>
Håndværk og kunst	<p>Beskidte, nedslidte og med mangelfuldt inventar</p> <p>Ringe tilgængelighed for handicappede</p> <p>Ikke egnede lokaler giver aftenskoler et dårligt rygte</p> <p>Når store væve skal flyttes, det kan kun gøres med klapvogne, og det sli-der på materialet, der sidder på dem</p>
Musik og sang	<p>Bruger ikke kommunale lokaler, fordi den professionalisme skolen leverer ikke stemmer med de forhold, der møder kursisterne i kommunale lokaler.</p> <p>Ville gerne bruge andre lokaler for at nå bredere ud geografisk, men de skulle i så fald være egnede.</p> <p>Skolernes klaver og trommer har ikke været i god stand.</p> <p>Ofte problemer med adgangsforhold (nøglekort eller kode)</p> <p>For lavt til loftet og få lidt plads til koret (konkret menighedshus)</p> <p>Lille musiklokale på en folkeskole</p>

Tabellen er baseret på aftenskolernes besvarelser på spørgsmålet "Eksempler på når I ikke har haft egnede lokaler".

Tabel 33: Er der tidspunkter på dagen, hvor aftenskolerne mangler lokaler?

	Ja, vi har tidspunkter på dagen hvor vi mangler lokaler	Nej, vi mangler ikke lokaler	Ved ikke	Total
Antal aftenskoler	13	21	4	38
Andel aftenskoler (pct.)	34,2	55,3	10,5	100

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Er der nogle tidspunkter på dagen, hvor I gerne ville have mere undervisning, men hvor I mangler lokaler?" n=38.

Tabel 34: Er der tidspunkter på året, hvor aftenskolerne mangler lokaler

	Ja, vi har tidspunkter på året hvor vi mangler lokaler	Nej, vi mangler ikke lokaler	Ved ikke	Total
Antal aftenskoler	11	24	3	38
Andel aftenskoler (pct.)	28,9	63,2	7,9	100

Tabellen viser aftenskolernes svar på spørgsmålet "Er der nogle tidspunkter på året, hvor I gerne ville have mere undervisning, men hvor de kommunale lokaler ikke er tilgængelige på grund af ferielukning/eksamensperioder mv.?" n=38.

Videncenter
for Folkeoplysning